‹‹ መቐለ ዩኒቨርሲቲ በሚሰጠው ነፃ የትምህርት እድልና የሕክምና አገልግሎት ከሌሎች ዩኒቨርሲቲዎች ቀዳሚ ያደርገዋል ››

ፕ/ር አበበ እጅጉ

ፊደል

Fidel

ቅፅ ፩ ቁጥር ፩ ጥር / ፪ሺ፲፪ ዓ.ም

የ80% መምህራን የመኖሪያ ቤት ተስፋ

Mekelle University

Departement of Journalism and Communication

ፊደል መፅሔት በመቐለ ዩኒቨርሲቲ የጋዜጠኝነት ትምህርት ክፍል እየተዘጋጀች ለአንባቢያን የምትቀርብ መፅሔት ነች፡፡

ፊደል በዋናነት የጋዜጠኝነት ትምህርትን፣ የጋዜጠኝነት ሙያንና ሚዲያ ላይ ትኩረት በማድረግ እንዲሁም በመቐለ ዩኒቨርሲቲ፣ የአገራችን ማኅበራዊ፣ ፖለቲካዊ፣ ባህላዊና ወቅታዊ ጉዳዮች ትዳስሳለች፡፡

Managing Editor

Mebrahten Gebremariam

Editor-in-Chief

Mengistu Gebremedhin

Deputy Editor

Afework Gebreegziabher

Copy Editors

Mathewos Gebrehiwet

Tesfagebriel Tekola

Gebresilassie Kahsay

distribution manager

Bereket Yihies

Layout and Design

Zerihun Legesse

ፊደል

Fidel

የጋዜጠኝነት ትምህርት ለላቀ ጋዜጠኝነት

Journalism Education for Excellence in Journalism

መቐለ ዩኒቨርሲቲ የጋዜጠኝነትና ኮሙዩኒኬሽን ት/ት ክፍል

MU, Department of Journalism & Communication

ESTABLISHED IN 2005 G.C

Contents / ትሕዝቶ / ማውጫ

4 *News*

11 Healing the Wound: Behind the Emotional Pictures of the Opening Ceremony of Zalambesa Border

6 I want to be a good facilitator

29 80% መምህራን ለመኖሪያ ቤት ተሰፋ የሰነቁበት ሕንፃ

36 የሁቱ አስርቱ ትእዛዛት

41 የሕብረ-ብሄራዊነት እሳቤዎች

43 ቆይታ ከዶ/ር ፀጋይ ብርሃነ

50 ጦብላሕታ...

53 ሚድያና ወትሩ ኣብ ሕፅኖት

57 ጉራጉራዊት መዲና

22 Reviving the Media Productions at DJC-MU: What does it take?

17 Haregu: A Woman who Transformed Stones into Fruits

ትኩረት ለጋዜጠኝነት ትምህርት፡ የአገራችን የጋዜጠኝነት ስነ-ምግባር ህጸጾችን ለማረም

የኢትዮጵያ ሕዝቦች ማሕበራዊ፣ ፖለቲካዊ እና ኢኮኖሚያዊ ዕድገት እንዲፋጠን ነፃ፣ ዲሞክራሲያዊና በቂ መረጃ የሚያገኝ ሕብረተሰብ እንዲፈጠር ንቁና ገንቢ ሚና የሚጫወት መገናኛ ብዙኀን የለንም ማለት ያስደፍራል፡፡ ከብሔር፣ ከዘር፣ ከቋንቋ፣ ከሐይማኖትና ከሌሎች አድሎዎች ነፃ የሆኑ፣ የመከባበርን፣ የመተማመንን፣ የመተሳሰብንና የመቻቻልን ባህል የሚያጎለብቱ፣ ሁለነተናዊ ሥብዕናን የሚያበለፅጉ፣ የሰውን ልጅ ክቡርነት የሚያጠናክሩ ሚዲያዎች ብርቃችን ናቸው፡፡ ባህላችንና ታሪካችን በቅጡ የሚያውቁ፣ ከሕዝቦች ጋር ግልፅ፣ ነፃና ዲሞክራሲያዊ ግንኙነት የሚያደርግ አንድ ሚዲያ እንኳን ማፍራት አልቻልንም፡፡ የአገራችን ሚዲያዎች እና ጋዜጠኞች ለመንግስት እርካብና መንበር ከመሆን ያለፈ የረባ ታሪክ የላቸውም፡፡ ሚዲያዎቻችን ከሕዝቡ ይልቅ ለመንግስት፣ ለአሳዳሪያዎቻቸው የቀረቡ፣ የሕዝቡን ፍላጎትና ጥቅም ወደጎን በመግፋት የመንግስት፣ የአሳዳሪያዎቻቸውን ፍላጎትና ጥቅም አራማጆች እንዲሁም ቃለ-አቃባይና አንደበት ሆነው የሚያገለግሉ ናቸው፡፡

ከ1983 ዓ.ም የመንግስት ለውጥ ወዲህ የነፃ ፕሬስ በሕገ መንግስቱ (አንቀፅ 29/3) መደንገጉ ተከትሎ ብዙ አስቻይ ሁኔታዎች የተፈጠሩ ቢሆንም አሁንም ጠንካራ የሚዲያ ተቋም መፍጠር ዳገት ሁኖብናል፡፡ ለአለፉት 30 ዓመታት ነፃ ፕሬሱን (የመንግስትንም፣ የግሉንም ጭምር) መንግስት በፈረጠመ ክንዱ በእጅ አዙር ለፖለቲካ ፍጆታ በመሳሪያነት ሲጠቀምብቻው ተመልክተናል፡፡ ይህው አሰራር ዛሬም ድረስ እንደቀጠለ ነው፡፡ ከመንግስት ጣልቃ ገብነት መሳለመሳ የጋዜጠኝነት ሙያ አለመዳበሩና የሚዲያዎች አቅመ ቢስነት የአገራችን የሚዲያ ኢንዱስትሪ አሰራር ‹‹በደንባራ በቅሎ ቃጭል ተጨምሮ›› እንዲሆን አድርጎታል፡፡

ከዚህም ብሶ ደግሞ አገራችን ከገጠማት የፖለቲካ አለመረጋጋት ጋር ተደምሮ ሚዲያዎች ለዜጎች ደህንነት፣ ለአገር ሕልውና ስጋት የሆኑበት ጊዜ ላይ እንገኛለን፡፡ መገናኛ ብዙሃን የፖለቲካ ሽግግሩን ያሳልጣሉ ተብለው ቢጠበቁም በተቃራኒው ግጭትን እየቆሰቆሱና እያራገቡ ለብሔር፣ ለሐይማኖት፣ ለእርስ በእርስ ግጭቶች መንገድ ጠራጊ ሲሆኑ እንመለከታለን፡፡ አገራችን በመፍረስ አፋፍ፣ በመበተን ቋፍ ላይ እንድትገኝ የሚዲያዎች አሉታዊ ሚና በግንባር ቀደምነት ይጠቀሳል፡፡ የጋዜጠኞች የስነ ምግባር ጉድለት፣ የጋዜጠኞች የኃላፊነት ስሜት አለመሰማት እና የጋዜጠኞች ተጠያቂነት አለመኖር በቀዳሚነት የሚቀርብ ምክንያት ነው፡፡

የአለማችን ምርጥ ሞዴል ተደርጎ የሚወሰደው የአሜሪካ ሚዲያ ተቋማት እና የጋዜጠኝነት ሙያ ትግበራ ከመቶ ዓመት በፊት ከአገራችን ሚዲያዎች የባሰም ነበር፡፡ ገንዘብ ለማግኘት ሲሉ አሉባልታን፣ ሐሜትን ያለ አንዳች ኃላፊነት እና ተጠያቂነት በሚፅፉ ታብሎይድ ጋዜጦች የታመሰ ፕሬስ ነበር፡፡ ታዲያ የአሜሪካ ፕሬስ ያን ሁሉ አልፎ ዛሬ ላይ የፕሬስ ተምሳሌት፣ የጋዜጠኝነት ሙያ ጥግ ለመሆን እንዴት ሊበቃ ቻለ? ሌሎች አስቻይ ሁኔታዎች እንዳሉ ሁነው የጋዜጠኝነት ትምህርት እና ማሰለጠኛዎች ትልቁን አስተዋፆ አድረገዋል፡፡ የአሜሪካ የጋዜጠኝነት ፋና ወጊ የሆነው ጆሴፍ ፖልትዘር የመጀመሪያውን የጋዜጠኝነት ኮሌጅ እንዲመሰረት ትልቅ አስተዋፆ አድርጓል፡፡ ጋዜጠኞችና የሚዲያ ባለሙያዎች እንደሌሎች የሙያ መስኮች ሁሉ በትምህርትና በስልጠና ማፍራት እንደሚቻል ታምኖበት፣ ብዞዎችም ይህን ፈለግ ተከትለው ፕሬስ የአራተኛ መንግስትነት (Fourth Estate) እንዲጎናፀፍ፣ ከፖለቲከኞች እና መሪዎች እኩል ተፅዕኖ ፈጣሪና ተሰሚነት ያላቸውን ጋዜጠኞች በኃያሏ አገር እልፍ ሁነው እንዲበቅሉ አስችሏል፡፡

እርግጥ ዓለም አቀፉ የጋዜጠኝነት ትምህርት መማክርትም (WJEC) ንቁና ገንቢ ሚና የሚጫወት መገናኛ ብዙኀን የላቀ የጋዜጠኝነት ሙያ ትግበራ ውጤት መሆኑን፣ የላቀ ጋዜጠኝነት ትግበራ ደግሞ ጥራትና አግባብነት ካለው የጋዜጠኝነት ትምህርት እና ስልጣና የሚቀዳ መሆኑ ይገልፃል፡፡

በአገራችን የጋዜጠኝነት ትምህርት እራሱን ችሎ እንደ አንድ የትምህርት መስክ መሰጠት ከጀመረ 25 ዓመት እንኳን አልደፈነም። በዚህ አጭር ጊዜ ውስጥ በአብዛኛዎቹ የመንግስት ዩኒቨርሲቲዎች የጋዜጠኝነት ትምህርት በመጀመሪያ ዲግሪ በመሰጠት ላይ ይገኛል። በድኅረ ምርቃ ፕሮግራም በሁለተኛ እና በሶስተኛ ደረጃ የሚያስተምሩ ዩኒቨርሲቲዎች አሉን። ለአገሪቱ የሚዲያ ኢንዱስትሪ ዕድገት፣ ለጋዜጠኝነት ሙያ መበልፀግ አስተዎፆ ያደረጉ ቢሆኑም የሚያመረቃ ግን ሊሆን አልቻለም።

ሌሎች ምክንያቶች ቢኖሩም ቀዳሚው ግን ለጋዜጠኝነት ትምህርት የሚፈልገውን ያህል ትኩረት አለመሰጠቱ ነው። በየትኛውም ዩኒቨርሲቲ በጋዜጠኝነት የመጀመሪያ ዲግሪ ትምህርት የሚሰጠበት መንገድ ዝቅተኛ መስፈርቶችን (Minimum Standards) እንኳን ባልተሟሉበት ነው። የሥርዓተ ትምህርቱ ከፍተኛ ክፍተት አለበት፤ ለጋዜጠኝነት ትምህርት በግብዓትነት የሚያሰፈልጉ የሚዲያ ቴክኖሎጂዎችና ቤተ-ሙከራዎች አልተሟሉም፤ የመምህራን አቅም ማነልበት እንዲሁም የተማሪዎች ቅበላ ትልቅ ሳንካ ሁኗል። በሚዲያዎች እና በትምህርት ክፍሎች ያለው የኢንዱስትሪ ትስስር እዚህ ግባ የሚባል ባለመሆኑም የጋዜጠኝነት ትምህርት የንድፈ ሐሳብ ትምህርትን ከተግባር ትምህርት ጋር አዋህዶ ለማስተማር የሚያስችል አውድ አለመኖሩ የጋዜጠኝነት ትምህርት አሰጣጥን ጎደሎ አድርጎታል።

የመቐለ ዩኒቨርሲቲ የጋዜጠኝትና ኮሚዩኒኬሽን ትምህርት ክፍል ይህን ጉድለት ለመሙላት ብዙ መንገዶችን ሂዷል። በመቐለ ከሚገኙ ሁለት የሬዲዮ ጣቢያዎች ጋር በመተባባር በአማርኛና በትግርኛ ቋንቋዎች ‹ፊደል› እና ‹ትውፊት› ሳምንታዊ የሬዲዮ ፕሮግራሞቹ በመታገዝ የንድፈ ሀሳብና የተግባር ትምህርትን አጣምሮ ይሰጣል። የሬዲዮ ፕሮግራሞቹ በትምህርት ክፍሉ መምህራን አማካሪነት፣ ከተማሪዎች በተዋቀረ የኤዲቶሪያል አባላት እና በተማሪ ጋዜጠኞች እየተዘጋጁ ይቀርባሉ። በተመሳሳይ በሕትመት ዘርፉም የፊደል መፅሔትን ያዘጋጃል፡፡ እነዚህ የትምህርት ክፍሉ የሚዲያ አውታሮች ከሞላ ጎደል ተማሪዎች የተግባር ትምህርት እንዲማሩ ከማገዛቸው በተጨማሪ በሚዲያዎች እየሰሩ ለሚዲያ ፕሮዳክሽን ተጋላጭ እንዲሆኑና የጋዜጠኝነትን የስራ ልምድም እንዲኖራቸው ትልቅ እገዛ አድርጓል። ይህ አሰራር ከትምህርት ክፍሉ ተመርቀው የሚወጡት ተማሪዎች በሚዲያዎች የበለጠ ተፈላጊ እንዲሆኑ አድርጓቸዋል።

ነገር ግን ከጊዜ ወደ ጊዜ የትምህርት ክፍሉ የሚዲያ ፕሮዳክሽን እንቅስቃሴ እየተቀዛቀዘ በመምጣቱ ከቀደመው የበለጠ ለማጠንከር እንዲሁም ሰፊ ስራዎችን ለመስራት ፊደል መፅሔትን በአዲስ መልኩ ይዘን ቀርበናል። የጋዜጠኝነትን ንድፈ ሐሳቦች ከተግባር ጋር በማንሰላሰል ማስተማር የጋዜጠኝነት ትምህርት ጥራት ዋስትና መሆኑን በመገንዘብ የፊደል መፅሔት የዚህ እትም ዐቢይ ጉዳይ አድርገነዋል።

ከዚህ እትም ጀምሮ ፊደል መፅሔት ከሚድያነቷ ባሻገር ብዙ ፋይዳዎች እንዲኖሯት አድርገን እንሰራለን። እውነተኛ የሚድያ ባህል የምንገነባበት የጋዜጠኝነት ትግበራ ቤተ-ሙከራ እንድትሆን፣ መምህራንና ተማሪዎች በአንድ የኤዲቶርያል ስብሰባ ቀርበው በሂደቱ ሁሉ በሚያጋጥሟቸው ስኬቶች እና ስህተቶች በነጻነት የሚከራከት መድረክ ለማድረግ እንጥራለን። ከንድፈ-ሐሳብ ባሻገርም ጋዜጠኝነትን እየሰሩ ይማማሩባታል። ስለሆነም ራሷ የቻለች ወሳኝ የትምህርት ጥራት ማረጋገጫ መሰርያም ሆና ታገለግላለች።

የቀድሞ መምህራንና ተማሪዎቻችን (Alumni) ስለጋዜጠኝነት፣ ሰለትምህርት ክፍላቸው እና ስለዩኒቨርሲቲያቸው ያላቸውን ትውስታ የሚፅፉበት መድረክም ትሆናለች። ከሚሰሩባቸው ተቋማትም ይሁን ሌላ መልካም አጋጣሚ ሲከሰትም ግንኙነት ይፈጥሩባታል።

በቀድሞ ተማሪዎቻችን አማካኝነት ከሬዲዮ ፕሮግራሞቻችን ተሞኩሮ በመውሰድ የሚያበረታታ ስራ ለሰሩ እህት ዩኒቨርስቲዎችና ለተቀሩትም መልካም አርአያ ትሆናለች ብለን እናምናለን። በዚህ አጋጣሚም በማንኛውም ዩኒቨርሲቲ የምትሰሩ መምህራን ፊደል መፅሔት የእናንተም ጭምር ነችና ሀሳቦቻችሁን አጋሩባት።

በሁሉም ዩኒቨርስቲዎች ለምትገኙ የጋዜጠኝነት መምህራን ከመደበኛው የመማር-ማስተማር ሂደት በተጨማሪ በ‹ፊደል›ም ሆነ በሌላ ሚድያዎች ማሳተም/ማሰራጨት ራሱን የቻለ የማኅበረሰብ አገልግሎት መስጫ አማራጭ አድርገን ልንወስደው ይገባል። በሂደትም ለተማሪዎቻችን ሰርተን የምናሳይ የእውቀትም የክህሎትም መምህራን መሆን ይጠበቅብናል። ጋዜጠኝነት ያለሁለቱ ማሰብ ከቶውኑም አይታሰብምና እዚህ ላይ ልንበረታ ይገባል።

በመጨረሻም ትኩረት የተነፈገው የጋዜጠኝነት ትምህርት ትኩረት እንዲሰጠው፤ በተለይ ደግሞ የንድፍ ሐሳብ ትምህርትን ከተግባር ትምህርት ጋር በማቀናጀት ጥራቱን የጠበቀ ትምህርት መስጠት የሚያስችሉ ግብዓቶች እንዲሟሉ እንዲሁም የጋዜጠኝነት ትምህርት ቤቶች አደረጃጀትና መዋቅር የ‹Teaching Hospital› መሰረት እንዲኖራቸው ቢደረግ የሚመለከታቸውን አካላት እንጠይቃለን። የላቀ ጋዜጠኝነት ትግበራ ጥራትና አግባብነት ካለው የጋዜጠኝነት ትምህርት እና ስልጠና የሚቀዳ ነውና ትኩረት ለጋዜጠኝነት ትምህርት ትላለች ፊደል መፅሔት።

Mekelle University Inaugurates Community Radio Station

Photo momona FB Page

left to right: prof kindeya, W/ro Lia Kassa,Yirga G/er, wondwosen Andualem

Momona FM 96.4 Main Studio

After running a transmission test for about three months, the university inaugurated the radio station in an event held on 16 Nov.2019 at Mitiku Haile Hall (a building named after the first president of the University) in the presence of Professor Kindeya Gebrehiwot, the University's president, W/ro Lia Kassa, Chair of the Communication Affairs Bureau of the Tigrai region, other government officials, invited guests and the University's community. In his speech, Professor Kindeya Gebrehiwot, the University's President, explained the importance of the community radio in working closely with residents of Mekelle city and its environs.

Besides, he said, the radio station will serve as a media laboratory for students and educators of the Department of Journalism and Communication. Professor Kindeya stated the station would move from its current place at Mitiku Haile building to the floor reserved for it and other communication facilities in the complex building at Adi Haqi campus. Finally, Professor Kindeya advised journalists of the radio station to apply the principles and ethics of journalism so that they would be fair, balanced and accurate in their reporting.

W/ro Lia Kassa, Chair of the Communication Affairs Bureau of the Tigrai region, on her part, commending the initiative taken by Mekelle University and the ongoing attempts by Aksum University to establish community radios, recommended other universities in the region to follow suit.

Furthermore, Mr. Bereket Hassen, as the Director of the Radio Station expressed his plan to expand the radio station to a media complex that constitutes television, print, and digital media. Upon completion, the media complex will offer students the opportunity to have skills in multi-media production and to specialize in the medium of their choice.

The Community radio is hoped to fulfil the ideals of the name it bears, which requires the full participation of representatives of community members in all decision-making processes. Moreover, it would play a significant role in practicing professional journalism as it would be free from pressure groups and manipulation.

Photo: MU Web Page

Representatives of Mekelle University won National Business Idea Competition

In an event organised to award the winners of the business idea competition at Sky Light Hotel in Addis Ababa in Nov. 21, 2019, two innovators that represent Mekelle University stood first and second in a competition that involved three more universities (Adama University, Bahrdar University, and Hawasa University).

According to W/ro Selamawit Kahsu, Director of Entrepreneurship Development Center at Mekelle University, eleven business ideas were presented on the competition. Of which, two business ideas presented by Tesfakiros Tadele from College of Veterinary Medicine and Kibrom Birhane from Electrical Power completed the competition in the first and second ranks respectively.

Tesfakiros Tadele as the winner of the competition has been awarded 75,000 Birr for his business idea "Pre and Post Exposure Prophylaxis of Livestock and Pets against Rabies." On the other hand, Kibrom Birhane, who stood second has been awarded 50,000 Birr for his business idea "Stone Milling and Gold Extraction Service."

The competition was organized by Ethiopia Entrepreneurship Development Center to motivate Entrepreneurship. Professor Kindeya Gebrehiwot congratulated the winners and the University's Entrepreneurship Development Center Directorate on their achievement.

"I want to be a good facilitator"

Tesfaalem Gebreyohannes (PhD) is the Dean of the College of Social Sciences and Languages. He is among the young leaders at the University. ***Mengistu Gebremedhin*** *and* ***Mebrahten Gebremariam*** *sat with him to talk about his achievements so far, the challenges he is facing as the new Dean of such a sizable College and the way forward.*

Fidel: It has been six months since you took office, and I think it will not be too late to congratulate you. What did you achieve in the last six months?

Tesfaalem (PhD): It is very difficult to measure it in terms of achievement. It is the first quarter of the academic year. Thus, normally, it has been a time of preparation. However, if we have to measure it in terms of achievement, it has been a time where we have laid the ground for 2012 academic year. In terms of preparation, for example, we have developed the annual plan for 2012. Besides, we are making the necessary preparations to increase the visibility of the College in terms of publishing the research results of the College and in terms of increasing bilateral relationships with different national and international universities. Furthermore, we are developing proposals for international funding. In terms of increasing bilateral relationships, for example, we have signed a memorandum of understanding with different international organizations.

I don't exactly remember them, but they are about six and there are also plans to sign different memorandum of understandings (MoU) with many more institutions in Ethiopia and beyond. The most notable achievement, in this regard, is the establishment of an American corner here on our campus. Previously, the American Embassy didn't have such kind of corners or services in our university. But this year, we signed the MoU and we are practically starting it soon. We have identified and assigned the building and the Embassy is preparing the necessary equipment and instruments.

Fidel: What does the establishment of the American corner mean to the College?

Tesfaalem (PhD): There could be lots of events that can be organized on this campus as the result of the establishment of the corner. It can give a language service. There could also be different exam instruments that can enhance the language skill of the University's community: the staff and students. It also means, we have a full-fledged centre here that can be used for different purposes, and the centre will be open to the city's community as well.

Recently, after making the necessary preparations, we have also signed a trilateral treaty among Mekelle University; the French Embassy and University; the French Embassy and French Alliances in Addis Ababa. As a result, this year, we have

So, before you become a school, you must first be sure that you can stand alone starting from day one

started preparing a French Language Curriculum, which enables us to start offering the French Language soon. The main component of the French centre will be giving training on French Language at different levels for the community of Mekelle University and residents of Mekelle city. Side by side, we are developing a bachelor's degree program curriculum for French Language, which will be commenced by next year. So, this is also another achievement because it has been very difficult for the College and the University to start the French language for many years. In Mekelle, as you know, we didn't have French Language Centre and our students and staff who had to go abroad for a Master and Ph.D. could not get training on French language. For example, I studied my masters and Ph.D. in Belgium. But if I knew French, I would have gained a lot. It was hard for me to study in Belgium. Though I studied in English, I failed to easily communicate with the community as 50% of Belgians are French speakers.

Hence, the establishment of the centre would equip our staff and students who want to go abroad for a study with the language. As I told you, we had agreements with many institutions which enable us to share experience with our staff and students. Recently, we have agreed with Padua University to work together in areas of student and staff exchange. As the result of the agreement, two of our students, we don't know them yet, it could be by competition from any department, will be sent to Padua University eight months each and two professors from Padova University will also come to teach for certain periods in our College. Generally, these are the achievements.

Fidel: What are you doing to sustain this ongoing plan?

Tesfaalem (PhD): I want to thank you for mentioning this. I also want to thank the former Dean, Dr. Zenawi Zerihun, because I was able to learn a lot of leadership expertise when I was with him. So, to come to your point, firstly I know the gaps and the opportunities of the College; it is a matter of solving or tackling those points.

Fidel: can you mention some of the gaps?

Tesfaalem (PhD): For example, in research the College is not known for securing international funds, so my first assignment is to create different links to the College with different international organizations so as to give different pieces of training for the staff so that the proposals that are being developed by our staff become competitive at international level to secure or gain international funds. Secondly, our staff is being involved in different research activities but still, they are not publishable or efficient, I can say. Therefore, my second effort will be to make the College visible by publishing on different reputable journals or by letting these researchers disseminate their findings by different mass media. My objective is to enhance the visibility of the achievements of the College.

Thirdly, our university is aspiring to be one of the top 25 universities in Africa and this should be achieved through research. For example, we could have different researchers since we have different postgraduate programs, be it in a masters or Ph.D. level. You cannot have many researchers at a time because the staff is engaged in teaching and supervising. Maybe, they don't have time to be engaged in research and may not have time to

go to the field and collect data, but we can do this by advising our students. If you engage your students in problem-solving topics and supervise them properly, I believe these students are in a position to come up with different publishable and fruitful research and this is only possible if you open different postgraduate programs. By doing this on one side, we are increasing the visibility of the College because of engaging students in different research activities we are going to publish. At the same time, we are also realizing the vision of our university to be one of the top 25 universities in Africa.

Fidel: I think there are times when leaders come to office with brilliant ideas, but they fail to realize them because mostly they are occupied with routines; so, do you have the mechanisms not to repeat such mistakes?

Tesfaalem (PhD): I understand your idea is right but what I am planning is, I am not going to perform all things alone. I have to delegate. My role is to facilitate activities. Thus, if I act as a facilitator and if I am successful in making the staff realize these points, I am sure they will be achieved.

Fidel: What are you planning to solve the complaints coming from different sides?

Tesfaalem (PhD): Immediately after assuming the position, we assessed the service delivery of the College and the demands of the support staff. Then, I organized a meeting with them where we presented the findings of the research and discussed issues related to their understanding of their job description and the things that the College can do to support them and increase their sense of ownership. And, the meeting was research-based, and the staff totally agreed on the findings and they have stated that some of them need training.

For example, many of them are not well equipped with the necessary skills; such as computer skills and some of them even do not know their job description. Some said they are ready to contribute their share.

The University of Padua is an Italian university located in the city of Padua

Some raised the issue that none of the departments involved their secretaries in the meeting, so they don't know what the department is deciding and what are the aspirations and the programs of the department. So, we are trying to solve these problems. After the findings, we conducted meeting with the heads of departments, and we shared these experiences with them. Taking this into consideration, we took every secretary and most of the officers of the College to Wukro during the annual planning so that they know the aspirations and plans of the College. Nevertheless, since this is not enough, we have to prepare training for them.

Fidel: one of the things that are very visible in our College is there are some discrepancies among departments in terms of access to external funds, of course, it may depend upon the strength of the Department, but do you think there are plans to help departments, which are left behind?

Tesfaalem (PhD): It is not only a discrepancy among the departments, but also among the staff of a department and the College. I had the chance to study the performance of Mekelle University with other colleagues before three years. We assessed the research performance of

Mekelle University for seven or six years. The study included different senior staff and we found that very few gain external research funds; very few individuals in few Colleges. Even if we saw the research guideline of Mekelle University was revised based on our conclusion, we said we have to start from the internal Mekelle University.

The university funds millions of Birr for research, and some of them are university-level competition and some of them are based on College-level competition. As you know, research levels are divided into three: small scale, medium scale and large scale. Hence, the university, based on our conclusion, included a rule that dictates every proposal to include young researchers. For example, if you have to apply for a medium scale at least you have to include two masters' students. The same works for small scale researches. Based on this recommendation or research findings the university has also begun allocating small scale for young researchers. Therefore, all these efforts are to enhance the capacity of young staff or young departments to get exposure.

As you know, in terms of publication, the basic challenge to our young staff is related to access of reputable international journals. We could have very hard-working staff who are involved in research activities, but they have no access to international journals. For this purpose, the university has revised the mechanism by promoting local journals. We have different local journals. Publication in international journals helps academic promotion. If I have to be promoted, I have to publish at least, in peer-reviewed journals, but this has been a challenge for the young staff of ours. In order to solve this problem and promote the young staff, the university has developed a mechanism where anybody who publishes in these local journals could automatically use his or her publication for promotion here at Mekelle University and other universities in the country.

So far, we have staff who have been promoted by publishing their articles at Bahirdar University. Thus, as part of this effort, our College has also established one journal; Journal of Tigrian Culture and Development. We have also finished a proposal to establish a campus-based journal; Journal of Social Sciences and Humanities, which is jointly owned by the College of Social Sciences and Languages, the College of Law and Governance and the College Business and Economics. So, these all efforts are being made to promote the young staff.

> the university has developed a mechanism where anybody who publishes in these local journals could automatically use his or her publication for promotion here at Mekelle University and other universities in the country.

As part of the university's effort, we will minimize the gap between the young and senior staff.

Fidel: The interventions are somehow limited in promoting the young staff in publishing and article writing. But, can't we formally organize training workshops on these areas; particularly in article writing, fundraising, project proposal or others at College level?

Tesfaalem (PhD): There are pieces of annual research training, which are offered by the university. The training areas are identified based on the staff demand so the university gathers data in the potential areas, and they give training. There is training on SPSS, STATA, GIS and proposal writing. Any interested individual can get training at university-level. Nonetheless, we can also make it at College-level. Though there is a budget constraint, we are committed to allocate some for it. For example, when I come to the position of postgraduate research coordination, the first thing I did was, with the help of the then Dean we made an assessment

on the basic gaps of our young staff and after this, we organized training. The title of the training was how to write a proposal for international funding and publication in periodical journals. There were many applicants at that time; more than 100 applicants. However, at the end of the day, we had only 15 participants. There could have different reasons; lack of information or inappropriate timing. Yet, though we have a very limited budget, we are still committed to organize training. I assure you that we will continue to have such things if there is a demand from our staff.

Fidel: Although this is not particular to this College, there are problems in using resources. We misuse the electronic materials bought with hard-earned foreign exchange. We break them and there is no adequate maintenance. As part of the university's management can't we think of having a permanent and capable person who can maintain the broken materials even who can give training on how to use resources because I think some of them are broken because of lack of proper handling. Don't you think there should be permanent solution to the problem?

Tesfaalem (PhD): I share this concern. We have two basic problems; shortage of resources and poor management of resources. I also observe that if something is broken, though slight, no one is going to maintain it. For example, if my chair is broken instead of applying for maintenance, I simply request a new chair. So, to follow up on this, there are facility wings in our university so it is a problem we will follow. We have started to solve the shortage of chairs in the summer. Before the start of the new academic year, we had to make the necessary preparations before the arrival of our students. We repaired and utilised them instead of buying new chairs, so it is a matter of follow up. In terms of procurement, we report to the concerned body because Colleges cannot buy themselves. So, we have to wait until the concerned body supports us with the equipment.

Fidel: How about having permanent employees?

Tesfaalem (PhD): I think there are some at campus level because classrooms, for example, are shared among Colleges at campuses. Thus, it is campus-based. We have a certain budget for maintenance at College-level, but they have their budget for bigger ones, such as buildings.

Fidel: There was an idea during the tenure of the previous dean to split the College into different Colleges because it is getting to big to be constituted under one College. What is your take regarding this?

Tesfaalem (PhD): you are right this is a very sizable College even sometimes it is difficult to administer it. In principle, even the previous Dean believed this College should be divided into two or three Colleges and I think he consulted the management of the University but normally there is no rule that does not allow this division. As you know, there are lots of centres being established. Nevertheless, I see two things: firstly, if you ask me which College should be established out of this College, for example, Journalism and Communication could be established as a School or College. The Visual Art could also be another College or the language departments together with other fields of humanities could be established as an Institute or College as was the case with the previous establishment. On the other hand, the Social Sciences could stand as a College.

Generally, we could have different forms of Colleges or Schools, but it has to follow certain procedures. Firstly, there should be a full-fledged proposal. So, if you meet the requirements and prepare a proposal, no one denies your request to establish a Centre let alone to establish a College. I think we have never had a full-fledged proposal (before). Secondly, there is an obvious shortage of resources at the College. Thus, we need to have enough budgets to satisfy the demands of the staff. Thirdly, which is internal, if, for example, we are allowed to establish a College of Journalism and Communication today, would it be possible to do so in the absence of the necessary human resource and postgraduate programs? Therefore, there are external and internal problems that need to be addressed first.

Fidel: Since you are facing most challenges from the Department of Journalism and Communication, don't you have such a plan to solve these

lingering and enduring problems?

Tesfaalem (PhD): yes, if we, for example, see Journalism it is related to the other fields in Social Sciences and Languages College. But, the Department of Music and Visual Art should be totally different so what we do is we ask them to be self-reliant. The number of staff is few and the resource need is very bigger. The Department of Music and Visual Art would take much of our budget if you buy one guitar for example.

Fidel: But my question is if we make it a School or College, they will have their budget and the resource would be better?

Tesfaalem (PhD): Not necessarily, because the budget allocation has its own formula. You cannot get enough budget simply because you are a College. There are a number of factors taken into consideration during budget allocation, including the number of students and teachers. So, before that, if you have enough human resources, if you have enough programs, for example, the case of the Department of Journalism and Communication, we have only two programs, but we don't have a camera. So, before you become a school, you must first be sure that you can stand alone starting from day one. At least you need to have internal preparation, so if you come up with the proposal, I will be with you to convince the concerned body at the University to let you become a school.

Fidel: I think creating a conducive working environment is the main problem in our campus and it has implications on the quality of education. For example, if we had a good staff cafeteria there is no reason to go out and spend one's time. And, if you can outsource, I think there are persons who would like to provide the services. It is clear that there are also other problems but why don't we at least solve this?

Tesfaalem (PhD): you are right and anybody in the management is happy for this and there have lots of trails. Since my recruitment, I have been observing many things but unfortunately, we couldn't solve this. If the payment is fair there is no reason to go home, and there have been efforts. As you said, changing or organizing the cafeteria is the mandate of the College and we are discussing and lots of efforts have been carried out but failed for different reasons. For your information, the plan was to have a restaurant for each College like what is in EiTM and College of Agricultural. But, later, thanks to the university management they gave us some money as an initial capital but since this campus is small instead of having three different cafeterias, it was proposed to have the whole cafeteria to serve all the three Colleges. The intention was to have more quality services instead of dividing the resources we have. Following this, the three Colleges and the university have contributed some amount of money, and the university is highly concerned, and we are pushing on that. Hopefully, we will come up with some sort of solution.

"The Department of Music and Visual Art would take much of our budget if you buy one guitar for example.

Fidel: Though it could be too early to ask, how would you like to be remembered at the end of your term?

Tesfaalem (PhD): Normally, as I said before I am taking the role of facilitating the College activities otherwise the achievements should come from the staff. So, I want to be a good facilitator so at the end of my term I want to see a College which is centre of excellence, for example: in visual arts and indigenous knowledge, in geez or others. We will have a centre of excellence in having an impactful communication and in grasping externally funded projects. So, at least I want to lay the ground and the coming dean will push on it. Thank you.

Fidel; Thank you for your time and the wonderful ideas and we wish you fruitful time.

Healing the Wound: Behind the Emotional Pictures of the Opening Ceremony of Zalambesa Border

By: Danial Zemchal

photo: The New york times

Having the historical and physical connectedness of Ethiopians and Eritreans in mind, visualizing they would quarrel with each other for slightly or non-justifiable political differences is a lapse. Don’t you feel that? Hundreds of thousands youth joined the senseless war that happened between a father and a son, a mother and a daughter, and among the brotherly people at large. Consequently, towns have been destroyed; families have been split; spouses have been divorced; brothers and sisters have been forced apart for more than 20 years.

To understand the agony of the victims, it may demand to be in their shoes. Leave alone 20 years, how do you feel missing your wife and children for a week field task?

The Ethio-Eritrean peace accord, which is internationally recognized as one of the top achievements of 2018, began flowering on the eve of the Ethiopian New Year, which is celebrated on September 9. This special year was 2018 to the Eritreans (who inherited the Gregorian Calendar from the colonizing Italian government) and a new 2011 to the Ethiopians (who use the Julian Calendar). The day came with the blessing fruit of reconciliation through a blissful public gathering that took place in Zalambesa. I am not here

to elucidate the tears of missing, the hugs of lovers, the shouts of mother and a son and facials of brotherhood. Rather, I will focus on the story behind the salient images circulated via mainstream and online media which I found on the topmost lists of Getty images.

Setting out for a journey

On the night of the 15th December 2011 E.C., I wondered about the who, what, how and why of these pictures. The next day, I woke up early in the morning and taxied to the new bus station in Mekelle City. On my way, I left the reconstructed Ayder Primary School, a government-owned school where cataclysmal airplane bombarding against children ensued during the Ethio-Eritrea war, to the left side of the street.

The noisy calls here and there in the bus station created a mosaic sound to my ear. The callers even didn't ask me where I needed to go; they simply nagged me (my tininess might have also contributed) enter their respective buses waiting for passengers. As I got into one of the buses heading to Adigrat, I had to wait for a while until it is filled with the required number of travellers. We headed up the zigzagged asphalts of Mesebo: a hill found in the outskirts of Mekelle, the Northern Star! After travelling about 30 kms, we reached Agulae, a small town wherein an old palace of Emperor Yohannes IV is situated. A newly constructed road connects it with rural villages of Konova in Afar.

In a 45 kms travel, we found Wukro: one of the fast-growing cities in Tigrai. Geographically, Wukro is encircled by the Kilte-Awlaelo Woreda which is known for its vast rock-hewn churches, archaeological sites like Gaewa and attractive rock mountains. The famous and beautiful Gerealta Mountains are not also too far from the town, which may fit for mountaineering, particularly rock-climbing tourism. Lodges and hotel investment are boosting in and around the town.

Town of zalambesa

As we passed through and gave a goodbye look to Wukro, the historical Mosque of Negash, which symbolizes Ethiopia as an established home of hospitality and diversity, welcomed us. It is found just after a 20 minutes' drive to the north of Wukro. I was immediately reminded of the incredible value

that Nejashi Mosque adds to the nation. Being internationally known for recognizing diversified religious and social views before the concept of democracy was not uttered means a LOT, indeed.

Again after 30 minutes travel to the north, I observed a city constructed in a rock grounded surface named Freweyni. The attention-grabbing chain of rock mountain aside from Edaga Hamus City is facing the shining morning sun in 8:20 a.m. By then, we're approaching to Adigrat.

Adigrat was one of the busiest Ethio-Eritrean trade routes before the disparaging war in-between. After 20 years of desperation, the bus station is chased with young conductors calling Zalambesa, Senafe, Asmara, and Batsiee salient. I got into an "ER" coded car (for the first time in life) then after I together with other passengers began our journey to the northeast direction of the city. After we curved through a circle

named Piazza, I encountered vast heavy truck with ER code on their plate loaded with cement, metals, and hue. This time, I was thinking the deeply rooted and inseparable historical, cultural, political and socio-economic link between the people residing north and south of Mereb River. The driver's surprise stop to save a cyclist brought my attention back.

Because the day was 16 according to the Ethiopian Colander, a monthly religious day of St. Mary's reception of testament, many people on the bus were wearing a white Netsela, a garment mostly worn in religious and other casual events. And, yet, few other mothers dressed their Netsela upside down, signifying that they're mourning.

Artist Rahel Haile's song "Hiji Grim" (it is better now) was sung twice, on our way from Adigrat to Zalambesa. Of course, the song praises the recent 'reconciliation' of the long-rivalled governments, if not the people, of the two nations; and it has become such a popular song over the last few months. The mother wearing the upside-down Netsela was unconsciously mimicking the "Hiji Girm" song. Her lips' movements were in congruence with the singer's wordings. This indeed was an unthinkable gesture for it is traditionally taboo to sing when you are mourning.
Then, what forced the mourning woman to deviate from the established norm? Simple, it's just the fact that the song was so powerful to mirror her aspirations of more than two decades. After all, the reconciliation, if genuine and lasting, is a dream come true not only for her alone but also for the entire people of the two nations in general and the bordering communities in particular. The Tigrigna song (ሕጂ ግርም/Hiji Girm), which is a common language for both Tegaru Ethiopians and Eritreans, flavors the bitterness of missing, separation and displacements of families among a society of identical base. It goes:

ካስመራ ዓዳይ ፃዕዳ
ሰሜናዊት ኮኾብ መቐለ ዝያዳ
ከመይ ዲና ንሕና
ሓደ ቱ ቋንቋ
ሓደ ቱ ባህልና
ሓደ ቱ ድሌትና
ካሰይ
ወጊሐ ዶ ካዳነይ
ካሰይ ክንጋነይ
ንተሓዋወስየ
ዘመን ክምክስየ
ሰካም ኮምሽታቶ
ማርያም ተሐወሰቶ
ካሰይ ዘ ዓዳይ ትግራይ
ይመልከልና ጥሩይ

Contextually translated as::
My homeland beautiful Asmara, the mightier
Mekelle, The Northern Star, is even better
Are not we, after all, one and same,
Speaking the same language,
Sharing the same culture and the same aspiration
Oh yeah,
It seems now is the dawn
That paves the way for our reunion
Hence, please let's come together
So that the time ahead of us will be much better
Hello Komishtato (a neighborhood in Asmara)
May the St. Mary join and bless the reunion
Eureka, my beloved motherland, Tigrai
May the reunion sustain so that we all will enjoy!

Now, it's late morning, 9:40. And, we're informed that we have arrived at Fatsi, a small town that centres the Gulo Mekeda, Wereda, an administration which borders considerable breadth of an area with Eritrea. Then a young black uniform wearing police signalled our driver to stop for a security check. We, then, dropped off the bus, lined up. Other male and female police officers checked our ID cards and bags. Then, we preceded our journey.

After 25 minutes' drive, we got into Eritrean community village named Ambesate-Geleba which is bordered with the road in which we are passing through. The farmland right to the road belongs to Eritrean while the right one is to Ethiopian. In the community which is a maximum of 15 minutes from the road, Eritrean farmers were busy harvesting their crops. As we travel, we had to wait to let pass a bold red ox that was 'freely' crossing the road from the Ethiopian side to the Eritrean one. Children were playing football near the herd of cattle. Few people and I destined in a small town, Zalambesa; while others continued traveling to Senafe. It was thrilling to see residents of Zalambesa busying themselves in due efforts of restoration of their town after

it's completely destructed by the war.

Mrs. Mizan and a daughter

For a town that was the main route of a trade transaction and custom checkpoint for decades, the closing of the border seemed to slay a man on the throat. I heard a tale which was popular in Zalambesa "you can get showered in the road" coined for expressing the light and or no vehicle and people mobility followed by demolishing of businesses for two decades.

Now, I am wondering how to begin my job of searching for individuals: the very mission of or some kind of affiliation.

We crossed the road to the left observing site under construction beside the Zalambesa-Senafe road. On our way to the neighbourhood, we came across deep blue-uniformed children in the field: some of them were playing football, some other volleyball and the remaining chasing each other in Zalambesa Primary School. Their playfulness tells its own story. They seem to enjoy winds of the much-awaited peace.

After 5 minutes' walk, the women who brought me to the area greeted an old man at his 80s and I made acquaintance with a handshake raring cattle. At the age of 15, she married Mr. Gereziher Tesfay, a man from her locality. Two years later she gave birth to their first daughter, Ngisti. What made their marriage harder from its infant age was that the arable land was under the domination of the then established landlords. Then he left the locality (Ketsketsia) in search of a job and returned waged 600 Birr, which was the reason for the coming of the family to the then searing home of merchants, Zalambesa.

They opened a cereal store in Zalambesa as a center of cereal transaction from and to Tigrai-Asmara. Mrs. Mizan says "Through

> The muddle Ethio-Eritrean war bitterly destabilized the family of Mr. Gereziher here and there.

my journey to Zalambesa and its environs. Hence, I had to look for and stop residents to ask them whether or not they know the individuals whom I would show them in pictures.

Then, I showed the picture of two women to a chocolate-coloured woman at the age of 60s whom I found passing by the town's administration office. She said "ካደይ ሚዛን ምስ ጓከን" to mean "She is Mrs. Mizan with her daughter." I guessed she might know Mrs. Mizan's house when her face shines with emotional attachment too. He told us Mrs. Mizan is inside the house and invited us to get in. We passed a rough-textured house that contained a cut of wood for sale, then we visage gleaming, deeply facial women preparing for a coffee ceremony.

Mrs. Mizan Mezgebo was born in Gulo Mekeda local village Ketsketsia "during the reign of Emperor Haile Selassie" she said explicating that she doesn't know the exact year of her birth. She has grown with her family, Bashay Mezgebo Fanta, the father and Mrs. Hagosa Abraha, the mother, the change in the ruling classes Zalambesa had been in bottomless tensions." This was because, the rulers wanted to scoop controlling the transaction, as Zalambesa was the center of Ethiopia-Eritrea trade flows. As a result, at the time of Dergue, they have gone to their native locality, Ketsketsia, lived there for four years on farming. But life didn't settle there yet; they returned into their current settlement, Zalambesa, and resumed the business of cereal market. Frowning her face Mrs. Mizan remembered the 1977's famine "it was the time that

getting someone who can lend a cereal was unthinkable.” She adds minimizing her tone of speech “believing in God my husband lent what we had for those who had been in a catastrophic hunger.” She grins and enlightens her face “I am proud of our decision at that time; humanity has to be served first, the doomsdays have already passed.”

At their 50 years’ settlement in Zalambesa, she gave birth to 9 children. At the end of the 1970s, their first daughter, Ngisti Gereziher, married an Eritrean merchant who had been living in Zalambesa. The muddle Ethio-Eritrean war bitterly destabilized the family of Mr. Gereziher here and there. Most of their children were in Adigrat. But the couple, together with a child, remained in their home at the time the Eritrean soldiers invaded Zalambesa.

Then after, along with the community of Zalambesa they have been deported to Hambuka, a village near to Senafe, by Eritrean soldiers. After two weeks they were told to go back to Zalambesa to collect their property. She says “Zalambesa was completely destructed by the time; it was rare to see a building.” Their houses and property were also destroyed. “Let alone the valuable one we didn’t even get the doors and roofs of our houses” she adds.

After two years stay in the camp of Hambuka they have been transferred to a place named Surabaso around Adi-Keyih, in Eritrea. “We left the bitter life in the camp thanks to the scheme of UN that brought us back to our locality Zalambesa” she appends. Similar to their neighbours, they got a subsidy from government and built the home where we are inside discussing today. But the family encountered another challenge. Ngisti and her four children were also in a challenge in Adigrat. The children missed their father: resentfully owed getting their father. She says, “we thought that the confrontation will be over in a short time, yet, we waited for two decades.” They travelled to Eritrea along with Eritreans fleeing Adigrat.

The Ethiopian New Year, 2011, brought the delight of family connectedness to Mrs. Mizan’s family. Even though she was sick in that week, that day she struggled to fling her bed and wore a white traditional dress with the art of cross at the bottom for the reconciliation ceremony.

The emotional chase of people running from both sides seems the rain of heavy summer. Mrs. Mizan heard someone calling ‘Ngisti your mother is there’. She rushed towards the voice she heard and met her long-missing daughter. “We joyfully cried with endless hugs” she explains.

Looking at the photo of her and her daughter, hugging each other, I brought with me, she says “this photo was taken the time we met after 20 years of missing, and thus we were extremely emotional.” Mrs. Mizan greeted her grandchildren whom she even doesn’t know them before. After Mrs.Ngisti came to see her father who was sick at the time, all the family celebrated the holiday of Meskel (The Finding of True Cross) to Zalambesa. The 20 years which were bitter this much brought unexpected reunion and emotional connectedness of families from both sides, like what I have observed at Mrs. Mizan’s home.

Tea Chat at Senafe

My next journey was to Senafe, a city which is Sub Zone Administration of Sothern Zone in Eritrea. I travelled with a motorcyclist ignoring a conductor of Tigrai-coded bus calling for travellers to Senafe. The border is at the edge gate of Zalambesa which I observed burrows evenly dispersed for military purpose. After we have passed a slight mountainous village called Serha I sought a city aside a huge rock mountain. Senafe is a city in which a new construction of buildings is rare.

I observed many people enjoying drinking tea, which might probably be a favorite drink. When I entered a tea shop at the center of the city, many people most of whom are elders were discussing having tea. On the right side of my seat, I observed 3 youth chatting each other. I told them that I came from Tigrai and requested to join them. They warmly accepted me preparing a seat for me.

We began acquaintance but most of them reserved their prior freedom when I told them I am a journalist.

We agreed to discuss all the sessions off the record. What I observed is that they are delighted to the peace deal, but they have raised reservations on the regulation as well as the implementation of the reconciliation endeavour. The issue that was underlined in the discussion was the question of why both governments didn't publicize the peace agreement terms. We all left this issue unanswered.

photo: *The New york times*

The other triggering point in our discussion was the widely spoken rumour that the border will be closed in a very recent, which I later understood it was closed the next day, 17 December 2011 E.C.

I put fifty Birr on the table, but the one in front of me scoop paying the bill. He says, "we know you are not a guest but for the time being, let me take the honour of paying for my brother from Tigrai." They all are too cooperative and charily welcoming youth.

Then after I called the motorcyclist, I rode back to Zalambesa. In my travel from Zalambesa to Adigrat the most prominent agenda of discussion was the social ties and emotions of travellers from both countries. My journey back to Mekelle was in the late evening. I sat on the third seat of a minibus decorated by Eritrean, Ethiopian and Tigrai flags.

The man at the age of 30s on my left side broke the silence asking where I have been. When I told him about myself, he looked at my face once and sent his eyes back to his knees. Suddenly, he began narrating his life.
Asmerom Hadgu, a dweller in Mekelle, was a kid in Zalambesa before 26 years old. His mother's life was in Zalambesa while his father's home was in Senafe. He has grown traveling here and there, which he remembers "there was no border; no demarcation by the time."

At an age of 9, the Ethio-Eritrean war split him from his father not only for two decades but also for a lifetime. He sadly says, "my father in Senafe died a month earlier than the opening of Ethio-Eritrean Border." Though he was saddened by the death of his father, he was glad that he got his father's family in Senafe. We were absorbed by the story that we didn't realize our arrival in Mekelle until we were reminded by the conductor.

The twenty years' blockade of the two countries everybody's home on both sides. Especially, the war resulted in the death of sons and daughters and the split of family members.

It also destructed cities, villages, schools and economy in-general.

However, the opening of the border reconnected parents with joyful tears. Now, it seems time has arrived to heal the wounds and wipe the tears of mothers of both countries.

Let's say enough is enough for war attempts; let's let discussions won prizes; let the mothers be happy once. If not at least don't let the honest mothers cry for the third time.

Haregu: A Woman who Transformed Stones into Fruits

Photo: Dawit Gebregziabher, PhD

Tigray Regional state Deputy President Debretsion Gebremichael (PhD) Visiting Haregu's farm

By: Dawit Gebregziabher, PhD

Mrs. Haregu Gobezay, 40, is a farmer who lives at Mereb-leke district in the Central Zone of Tigrai. She was only schooled until grade four. Like most women farmers in Tigrai, Haregu used to depend on small-scale agriculture and her husband's salary to feed a family of ten members, an income, which is too small to support the family. However, as a woman who does not take living in poverty as her fate, she started to think about other livelihood options. Among these, what crossed her mind as the most viable option was irrigation. She knew that the area she has to cultivate was degraded and full of stones. Nevertheless, this did not stop her from realizing her dream. She hired a number of workers to clear the stones and prepare the land for a farm. :

Preparing the farm: In 2005, Haregu prepared the farm to cultivate vegetables in an area of 1.5 hectares. Now, she is producing various kinds of fruits in large numbers on 12 hectares of farmland. During the first five years, she was able to engage in cash-oriented vegetables such as tomato, onion, pepper. Later, she found out that the soil was not anymore fertile to support future agricultural productivity with the same or improved productivity even with the use of inorganic fertilizer.

Then, she came up with novel ideas that are strange not only for a woman farmer like her but also for researchers like me and other established scientists. The first thing she did was, she replaced the topsoil by other fertile soil from somewhere else. Moreover, she also made a shift from vegetables to fruits like Mango, Apple, Kent, Tommy, Kit, Dado, and other local varieties, such as Avocado, Orange, and Mandarin. Currently, there are more than 6000 fruit trees on her farm. Side by side, she has also planted fodder grasses

like Desmodium, elephant grass and a tree called True neem (to be used as biological pesticide/insecticide) and many others. The other breakthrough she did was that she has decided to ban the use of any inorganic material, including fertilizer, pesticide, herbicide, insecticide and much more.

Cement Irrigation Canal

Haregu constructed a cemented irrigation canal with a cost of 1.2 million Ethiopian birr investment, and this helped her to get adequate water for her farm without leakage. The total size of the farm is 12 hectares of land. Moreover, this canal is used not only to irrigate her farm but also to other farmers who are near to her farm.

Bridge

Haregu has also constructed a bridge to let vehicles enter her farm and create easy access to both visitors and traders. This bridge, which she constructed with a total cost of 820,000.00 Birr also solved the problems of more than 80 households, who were struggling to cross the big gully between their residence and the woreda town.

Organic farming

Another achievement of Haregu is, she has transformed her traditional farm into an organic farm. Now, she has fulfilled the entire requirement that an organic farm can have according to the scientific literature. Haregu's organic farm also consists of a dairy farm. There are 10 cows and 4 calves in the farm. Animal fodder grasses, such as Desmodium, elephant grass, Rodes grass, and alfalfa are grown for the dairy within the farm. The milk produced from these dairy cows is used both for own consumption and as a source of additional income for the household by selling the surplus milk produced. She has also a poultry farm and the produce is used both as a source of nutrition for her family and income source from selling. She has more than 100 chickens both local and exotic breeds. Moreover, she is also engaged with the fattening of small ruminants and oxen.

Small-Scale Biogas Digester

Haregu has also small-scale biogas digester and this biogas uses fresh manure obtained from the dairy cows as an input to the biogas digesters. Permanent employees use biogas to prepare their food and lighting services. It is also one of the mitigation strategies that are used to reduce greenhouse gas emissions.

Investment in the improvement of the soil ecosystem

To improve the soil ecosystems, she has replaced the topsoil with fertile soil from other places. She enhanced the health of the soil, combated the soil-related problems that are common in the area. These problems include soil salinity, rocky landscape, Striga infestation, and low organic matter. To

Partial view of Haregu's farm *Photo: Dawit Gebregziabher, PhD*

address these problems, she currently has 53 compost pits and 13 Vermin compost, and the compost is applied to fruit trees. Compost produced from these pits is applied to the farm and it greatly improves the productivity and health of the fruit trees. Moreover, she also owns two pits for bio-slurry coming from the small-scale biogas digesters and this is mainly applied to plants that are deficient with nutrient and have yellowish leave colour. She managed to change the colour of the leaves of the plants from yellowish to deep green in two weeks. She is also reclaiming the gully using soil banks. She uses the contour part of the gully at the top as a filter that is used to trap materials other than the topsoil and the top fertile soil enters the contoured gull and it fills it. After some time, it is used for planting fruits such as papaya. Besides, if the amount of topsoil collected is more than required, the topsoil is taken to the other part of the farm that requires more topsoil.

Vermin compost

Vermin compost is a process of converting unavailable organic substances into an available form or readily available for use by plants. Culturing red earthworms (Eisenia fetida) carry out this process. Haregu is using weeds from her farm as an input for the vermin compost. Shire Endaslassie Agricultural TVET College Natural Resources Department has given her and others training. Consequently, she established a medium to reproduce them, and now she is using the compost for her fruit trees.

Biological control for diseases and pests

After she banned using inorganic materials including pesticide and insecticide, she has developed a biological pesticide or insecticide. She started to use leaves of true neem trees and she mixed this leaf with Urine of oxen. The mixture will be fermented for 15 days after that the liquid could be applied as an Integrated Pest Management (IPM). Moreover, the leaves of Desmodium is also used for similar purposes. Desmodium was introduced in 2008 through as livestock feed by Relief Society of Tigray (REST), however, Haregu was able to use this grass to eliminate Striga and she has presented about this in a conference and she remained to be known for using Desmodium as feed, seed, IPM and more.

Job opportunity

Since she started farming, she has employed a number of individuals, especially those who are school dropouts and those who are affected by poverty. When hiring she targets these two parts of the society. Unlike the other farm owners, Haregu did not want to have an employee to stay with her for his/her lifetime rather she wanted them to have a plan to get out of poverty. As a result, she has greatly contributed to the reduction of school dropouts and poverty in the area. She also told them either to help their family, to save from what they got and to develop their farm in the future. She gives especial support for females to establish their farms. For this reason, females who want to be hired on her farm are not only envisioned for getting money but also for their future development plan. She is using working schedules that are not common in developing countries. She hires students on shift or hourly basis, and this has helped students a lot to get income without missing their classes. As a result, many of the students who were working in

"This bridge, which she constructed with a total cost of 820,000.00 Birr also solved the problems of more than 80 households, who were struggling to cross the big gully between their residence and the woreda town."

her farm are now able to complete their high school and some of them became University lecturers in the Ethiopian Universities. She is also a source of seed and seedlings for the individuals who wanted to establish their agricultural farm and beyond. She is distributing seedling of fruit trees with affordable prices

to different stakeholders in the region and beyond.

Contribution of the farm to Sustainable Development goals (SDGs): The farm also greatly contributes to a number of Sustainable Development Goals such as to SDG 4, which deals with fostering Education through creating job opportunities (along the value chain) for the students who are not able to continue their education

because of the shortage of income for their survival. Moreover, the area was severely degraded but now it becomes green and rehabilitated and this contributes to the SDG 15 that deals

with the protection, restoration, and promotion of the use of ecosystems through reversing land degradation and halting biodiversity loss. Her work has also greatly contributed towards SDG 2, which is "end hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture." Moreover, her work also contributes to ensure healthy lives and promote wellbeing for all, because the produce is organic and the produce from this farm has more contribution towards ensuring healthy lives. She is also motivated to achieve gender equality and empower all women and girls. She considers gender equality when hiring labour and she, in turn, contributes to awareness creation on gender equality in the area. As one component of the organic farming, she has also a dairy farm, and this contributes towards employment creation and thereby economic growth (SDG 8). Moreover, she is also using the manure as input for biogas.

Haregu: Sharing her experience at Int'l conference held at MU

Using biogas contributes towards two SGDs. One is SDG 13, which is "take urgent action to combat climate change and its impacts." This is done through the reduction of methane from the atmosphere (that could be emanated from the fresh dung). The second is the biogas will contribute to achieving the SDG 7, by "ensuring access to affordable, reliable and sustainable and modern energy for all." Moreover, using biogas digester is also contributing towards the SDG 2, which promotes sustainable agriculture through enhancing agricultural productivity using the bio-slurry that produced from the small-scale biogas digesters.

In summary, the work that Haregu engages with contributes not only for the development of land uses through rehabilitation of degraded area thereby improve the natural capital, but also this contributes to secure the livelihoods of Haregu and many others, who are involved along the value chain in one way or the other. Furthermore, the practice also contributes to enhancing the ecosystem services and combating climate change impacts. Moreover, her engagement has contributed to a range of SDGs such as SDG 4,

which deals with fostering Education through creating job opportunities. SDG 15 that deals to protect, restore and promote the use of ecosystems through reversing land degradation and halt biodiversity loss. SDG 2, which is end hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture; dairy farm and the thousands of fruits, contributes toward employment creation and thereby economic growth (SDG 8). Using fresh manure as an input for the biogas digester contributes to two sustainable development goals. i) SDG 13, which takes urgent action to combat climate change and its impacts through reduction of Methane from the atmosphere. ii) Biogas will contribute to achieving the SDG 7, by "ensuring access to affordable, reliable and sustainable and modern energy for all."

Existing challenges of this organic farm

Even though there is much produce of fruits it is not possible to engage value chain actors, because the fruits are sold as raw. The market should be created for the produce and value should be added for the produce. Therefore, a conducive environment should be created to add the value of these fruits through agro-processing industries. Moreover, stakeholders in this type of activity should engage in facilitating the certification of organic produce. Moreover, the value chain should be established to engage stakeholders as producers, processors, suppliers, distributors (whole sellers and retailers), and consumers with a fair price.

Haregu cultivating her farm

Reviving the Media Productions at DJC-MU: What does it take?

By Mebrahten Gebremariam

When the Department of Journalism and Communication, Mekelle University (hereafter DJC-MU) was kicked off in 1997 E.C. (2005), within the then Department of English and under the Faculty of Education, there was almost no precondition fulfilled to equip it with the compulsory facilities for media production equipment.

Consequently, several batches had been obliged to attend almost entirely theoretical classes and "complete" their degree program in Journalism and Communication, a profession that requires superb technical/production skills. Many unlucky batches, mine included, had suffered not only from total absence of media laboratories/ equipment but also from the dearth of reference books.

Anyways, such a critical problem was exhibited in the poor quality of our graduates, in terms of their production skills, if not in their overall understanding potentials. This coupled with other external factors had been casting-off our job-yearning graduates from securing job opportunities for which they would have been otherwise best fit.

Haileselassie Gebremichael is now working as a Sports journalist for Tigrai Mass Media Agency. Recalling the "unproductive times" many of his batch mates spent after graduation, he said "Despite the degree we earned in Journalism and Communication, we had to spend up to four years unemployed." Haileselassie attributes this, among other things, to the poor quality of journalism education which he describes it as "dominated by theory."

Consequently, there were mountains of disappointment and regrets among six to seven batches of alumni of the department. The media institutions, our major employers, had been also openly criticizing the undeniable poor quality of education and its training facilities for close a decade. Gebrehiwot Tesfa, who is one of the first batches of the department (DJC-MU), is currently working as Television Programs Head at Dmtsi Weyane Tigrai PLC. He flashes back to his studentship to generalize the overall journalism teaching and learning process he had gone through as "incompetent." He further recalls "even those of us who secured journalism job after graduation were confused in applying the theories and principles we grasped in classes. This is mainly because we were not oriented and trained in a way that equips with compulsory journalistic skills." As Gebrehiwot and many other members of the earlier batches witness either they had failed to get the much-awaited journalism/ communication jobs, or they had to sit for a number of weeks and even months in technical production skills training, if they got any.

In the meantime, the management of Mekelle FM 104.4 radio station offered half an hour weekly airtime for the department: Journalism & Communication. Then, this paved a way to the commencement of Twfit (**ትውፊት**) weekly radio program which still transmits every Saturday in Tigrigna language.

While the radio station deserves heartfelt appreciation for the great offer, the opportunity was not properly utilized due to some factors. Cognizant of this, the department had to pause and look for a way out. Thanks to the university's top management, particularly the President (Prof. Kindeya Gebrehiwot), Fidel Magazine and Fidel Weekly Radio Program have come into being in 2006 E.C. The then leadership, from the department Head through the President, were fully convinced and committed to make these initiatives a success.

In view of that, the department devised strategies or approaches authorities and accountabilities.

Besides to the 'Media Productions Coordinator', we assigned every instructor to assist and guide the productions as 'Advisors' to each program. The courage inducing editorial meetings we enjoyed with our students every Monday were truly empowering and informative in that it benefited students and instructors alike.

What is more, we learned that our students, particularly the first year, face technical challenges in editing their programs. Then, we created a Technical Training Scheme ahead of the production courses, number of interviewees, most of them intellectuals. This podcast brought at least five instructors to the media production world and proved to be a great media laboratory and learning forum. Matewos Gebrehiwot, one of these producer instructors, believes that his engagements in the podcast have helped him internalize journalism practices in general and the online media in particular.

When the podcast stopped running for financial and related reasons, Matewos joined the then popular, yet short lived "Sergen" magazine, to serve as its Editor. "In both roles, I practically lived the principles I teach in journalism classes," Matewos said.

We just took the production-oriented teaching and learning model from Mekelle Universit applied it in our recently launched Journalism department at Woldia University" Mohamme "I think other universities should also revisit their journalism training approach.

that practically helped to make these media productions points of pride in the university and beyond. We drafted editorial policy, based on which our day to day media engagements and productions would be governed.

We also formed intra-batch (later inter-batch) networks or groups of producers so that juniors can learn from their seniors and vice versa. Then, we selected 'editorial committee members', from the student community, with some hierarchies of positions that attached their respective which naturally come very lately. The certificates we awarded them as accomplishing the short-term training on "Adobe Audition, Adobe Premium, Adobe In-design, and Adobe Photoshop" software greatly helped in boosting the confidence of our students and of course it would help them make business before and after graduation as well.

Furthermore, the staff members of the department took an initiative to launch Momona Podcast which lasted for several months and hosted a Speaking of the link between practicing journalism and teaching it in class rooms, I can witness about the value they add to each other. From my former role as a Correspondent to the Australian based SBS radio for more than three years reporting news and current affairs as well as an Editor-in-Chief of a number of magazines

and two yearbooks, my multiple roles in four documentaries, etc. I am privileged to provide examples for the theories and principles we all share to my students from my own experiences

as well. Don't get me wrong here. This includes not only from my own best achievements but also the lessons learned from the mistakes committed in due process of each production.

Merits of the media production engagements

Astonishingly enough, it didn't take much time for the dream project to come true amidst unceasing and hard-hitting challenges. Within two years, the demanding media production activities not only started to pay off, but also managed to win national award and recognitions of various stakeholders from here and there.

After some months, one of those radio segments, produced by the then 2nd year student Etsubdinq Hailu who later was working as a Reporter for the ENN Television, smashingly won the tightly contested "2014 Student Journalism Award" hosted by the US Embassy in Addis Ababa.

A year later, the then FDRE's Government Communication Affairs Office conducted a national survey that assessed the status of educational quality among departments of Journalism and Communication, hosted in public universities, as well as their relationships with the media industry. Accordingly, Mekelle University's department of Journalism and Communication was found to be exemplary.

The media production engagements are practically value adding in enhancing the quality of our education system. Not only the technical interviewing, recording, writing, editing, broadcasting and designing skills, but also the very process at large (particularly the editorial process which plans and evaluates weekly productions) is truly instructive and empowering.

Having gone through some challenges, the department (DJC-MU) unlike other Journalism schools of the country has uniquely incorporated the "Media Production Engagements" course into the nationally harmonized curriculum. This is done in a non-credit (as a "Fail or Pass") courses running for four semesters. Doing so has practically increased the participation of the students; it pooled some reluctant students into to the production circle. Might sister departments throughout the country follow this great move?

Not only local media institutions, but also some of the widely known international media (including the BBC, and SBS) have favored our fresh graduates who went through the truly empowering training approach of FIDEL/Tewfit radio programs: learning by doing.

Million Haileselassie Brhane, currently working as a Correspondent for the German based Deutsche Welle (DW) from Mekelle, is grateful to the media production practices he has had during his studentship in our DJC. "The radio programs we used to produce have empowered us right before we our graduation," he said, adding "[therefore] we didn't join the media industry as novice journalists." Above and beyond, the trust and reliance that various media institutions vested on our graduates following to the concerted efforts we invested in the media productions (both FIDEL

Student Journalist awarded for serving Fidel editorial

radio program and FIDEL magazine as well as Tewfit radio program) was truly uplifting. We have practically observed our students outshining their counterparts in many entrance exams of the very much battled for media job offer. "Unlike the others who came from other universities, we were fully capable of exhibiting the entire production process. This has greatly contributed to our better employability at the local and international media firms," said Million.

To our pride, there were even some media institutions, such as Mekelle

audiences; months and years before their graduation period. "We have also seen that the ones who attended technical training have already outshined their trainers in mastering adobe audition software," said Hagazi. Apart from the media industry and practitioners' side, our media productions have positively influenced the way other sister universities are offering journalism education. Mohammed Fentaw, a former Student Editor- in chife of the weekly Fidel radio program, is working for Woldiya University. As he joined Woldia University as a

universities should also revisit their journalism training approach." According to Mohammed, his journalism training back at Mekelle University which was very much supported by sustaining media productions has boosted his confidence as he joined the world of work. "I didn't experience strange feelings as beginner," he stated, "I just fitted to purpose both in academic and production assignments given to me." By the time Mohammed joined as its new staff member, Woldia University

was on the process of launching

> Plus, as I write this story there is no single functional video camera in the department; nor is there any photo camera with which a student can do a Photojournalism assignment or take a picture for this magazine.

FM 104.4, that skipped our graduates from putting them for on-the-job training after they got them hired. This was made singling them out from their newly joining colleagues that graduated from any other universities offering journalism degree programs in the country.

The secrete behind, as Hagazi Woldu, a Programs Head at Mekelle FM 104.4 justifies, is that they have been seeing them in their necked eyes, at their very own studio producing and broadcasting radio shows that won hearts and minds of many respective

young educator three years back, he convinced his colleagues that they have to pay a visit to the Department Journalism and Communication at Mekelle University to share academic experiences, with due emphasis on our media production engagements. He also brought his selected students with him on another similar visit.

"We just took the production-oriented teaching and learning model from Mekelle University and applied it in our recently launched Journalism department at Woldia University" Mohammed said. "I think other

Woldia FM radio. "Thanks to my enabling training at Mekelle University, particularly the radio programs for which I used to produce, edit and coordinate, I am profoundly performing in my career. I have helped realize the launching of the FM radio, and produced jingles as well as programs."

So far so good! But, were these media production engagements and their achievements realized in a journey full of beds and roses? Undeniably, NOT!

Students siting for weekly editorial meeting

The Lingering Challenges

The success stories narrated above and more were hard earned. There were a series of hiccups and even some stern challenges all the way long. As anyone may expect, starting a new venture has never been an easy ride. It requires setting new rules of the game, assigning best fit players/ actors, facing unfamiliar challenges, spending sleepless nights to turn your dream into a reality. Thus, credit to the then leadership, staff and most importantly the media thirsty students, these requirements were industriously and effectively fulfilled. Hence, the aforementioned achievements and recognitions per se are worth celebrating. Eureka!

Oh, sorry here comes bad news. That success story and its honeymoon didn't last long. Particularly, at this point of time, inversely, those challenges are resurrected. The problem is that such unsympathetic challenges are not only lingering, but also enduring. The non-gradable, and yet truly value adding, Technical Training Scheme has long been stopped for unclear reasons. Plus, as I write this story there is no single functional video camera in the department; nor is there any photo camera. Imagine teaching the production courses such as Tv Documentary, Television News Writing and Reporting, Magazine Production, Newspaper Production, etc. without photo/video camera. What a lapse!

Moreover, there is no consistent and sufficient financial support from the university/college side allocated for running costs. While the university is on the one hand requesting news coverage from all its six campuses dispersed within and in the outskirts of Mekelle city, it on the other hand, does not provide assigned student journalists with the necessary transportation facilities. Nor is there any reliable and consistent system by which students can reimburse their transportation and other related costs from the college/university.

Consequently, there has been a chilling wind blowing feelings of frustration amongst the department's community, particularly students and coordinating or supervising staff members.

Equally worrisome is the very low value not few instructors give to practicing journalism. While it is courage inducing to see many instructors contributing news and feature articles to various website, print and broadcast media outlets, many others are still journalism virgin. Ironically, it is common place to see such journalism virgin instructors (those who have never produced/published any journalistic piece) teaching skill or production courses. And, the result is obvious: "theorizing" the unattained skills and practices as prescribed by "the handout".

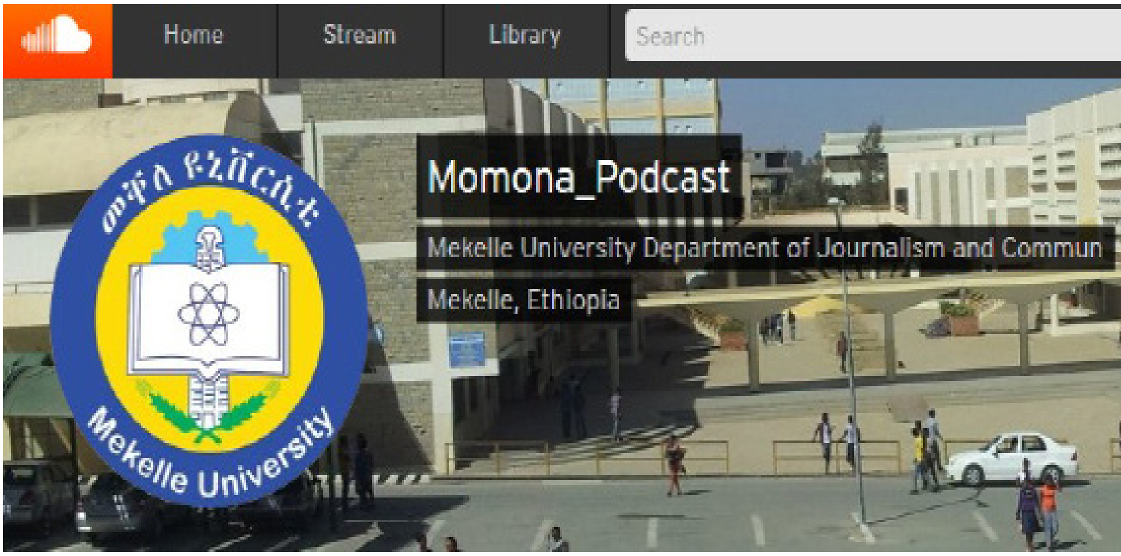

And, the ways forward?

Given the aforementioned challenges and problems, the following solutions are suggested, henceforth. Securing sustainable budget and other compulsory benefit packages should be a priority issue among the management chain (from department head to the president levels). Here, we need to install and build a system of sustainably financing the media productions.

Equally important, if not urgently required, is purchasing media Production Equipment. This is simply a matter of survival not only for the productions, but also for the classroom teaching and learning.

Twfit Radio Program

Besides, formalizing and resuming the 'Media Productions Coordinator' will ensure the quality and sustainability of these demanding media productions.

What is more, resuming and upgrading the media productions Technical Training Scheme will reinvigorate the production mindset and confidence of the department's community; particularly students. This doesn't even require any additional resources, but time and leadership commitment within the department.

Resuming the "Best Producer of the Year Award" will also boost the morale of the media producer students. It also adds its own flavor to the quality of our media productions for it induces sense of healthy competition among the student community.

Last but by no means least, we, journalism educators, need to exercise our profession in one way or another. It's heartwarming news that some instructors are ready to host airtime in the recently launched community radio of our university and its nearby community. I salute their courage. I hope others will follow their footsteps in one way or another. At least, every one of us should contribute to this very magazine: FIDEL. To the minimum, it will help us understand what we mean by "Do the assignment: produce a feature article which is compulsory to complete the course!"

Fidel Radio Program

ፎቶ: ዘሪሁን ለገሰ

‹‹ መቐለ ዩኒቨርሲቲ በሚሰጠው ነፃ የትምህርት እድልና የሕክምና አገልግሎት ከሌሎች ዩኒቨርሲቲዎች ቀዳሚ ያደርገዋል ››

ፕ/ር አበበ እጅጉ

የ80% መምህራን የመኖሪያ ቤት ተስፋ

የመቐለ ዩኒቨርሲቲን ከምምና ዛፍ ስር ቢሮ ጀምሮ አሁን ላይ የሚገኝበት ደረጃ ለማድረስ የዩኒቨርሲቲ አስተዳደር ከምስረታው ጀምሮ በቅብብሎሽ የለቀ ሚና ተጫውቷል። ከዩኒቨርሲቲው አስተዳዳር ስኬት ጀርባ የዩኒቨርሲቲው መምህራን እና ሰራተኞች መኖራቸው እሙን ነው። በዩኒቨርሲቲው አስተዳዳር እና በመምህራን ያለው የተቀናጀ አሰራር ለዩኒቨርሲቲው ስኬት በምስጥርነት ይጠቀሳል። ውጤታማ ለሆነውና ቅንጅት የዩኒቨርሲቲው አሰተዳዳር ለመምህር እና ድጋፍ ሰጭ ሰራኞች የሚስጠውን የአገልግሎት ድጋፍ ትልቅ አስተዋፆ ማደርጉ ይነገራል።

የመቐለ ዩኒቨርሲቲ ለሰራተኞቹ የሚሰጠውን የድጋፍ አገልግሎትን እና ተያያዥነት ያላቸውን ጉዳዮች የፊደል እንግዳ ዐቢይ ጉዳያችን አድርገነዋል። የመቐለ ዩኒቨርሲቲ የድጋፍ አገልግሎቶች ም/ፕረዝዳነትን የሁኑትን ፕ/ር አበበ እጅጉ የፊደል እንግዳችን ናቸው። ባለደረባችን አፈወርቅ ገ/እግዚአብሔር ቃለመጠይቅ አድርጎላቸዋል። መልካም ንባብ፡-

ፊደል፡- አንድ ተቋም ለሰራተኞቹ የሚሰጠው የድጋፍ አገልግሎት ለተቋሙ ግብ እና ራዕይ ስኬት ያለው ድርሻ እንዴት ነው የሚገለፀው?

ፕ/ር አበበ፡ የስራ አመራራ ሳይንስ አንድ ተቋም ለሰራተኞቹ የሚስጠው እንደ ጥቅማጥቅም እና ሌሎች የድጋፍ አገልግሎቶች ከተቋሙ ዓላማ ጋር የተሳሰር መሆን እንዳለበት ነው የሚያስቀምጠው። ለሰራተኞች የሚደረጉ የተለያዩ ዓይነት ጥቅማጥቅሞችና ድጋፎች ለአንድ ተቋም ዓላማ መሳካት አስተዋፅኦ አላቸው። ምክንያቱም፣ ሰራተኛው በተረጋጋ መንፈስ እንዲሰራ፣ የባለቤትነት ስሜት እንዲያድርበት፣ ተቋሙ የእኔ ነው ብሎ እንዲያስብ፣ ያለውን ጉልበት፣ ኃይልና ዕውቀት ደግሞ ለተቋሙ እንዲያበረክት አስተዋፅኦ ከፍ ያለ ነው። እንግዲህ፣ እንዲህ ዓይነት ድጋፎችና የተለያዩ ጥቅማጥቅሞች ለሰራተኞች የሚሰጡት የተቋሙ ዓላማ ስኬት ታሳቢ በማድረግ ነው። እንጂ የድጋፍ አገልግሎት እንዲሁ ዝምብሎ ለሰራተኛው በቀጥታ ጥቅም ከመስጠት ጋር የሚታይ አይደለም። በዋናነት የተቋሙን ዓላማን ማስፈፀም መሰረት ያደረገ ነው።

ፊደል፡- ከመቐለ ዩኒቨርሲቲ አንፃርስ እንዴት ይታያል?

ፕ/ር አበበ፡ መቐለ ዩኒቨርሲቲን ከወሰድን የመማር ማስተማር ስራ (አካዳሚክ)፣ ምርምር እና የማኅበረሰብ አገልግሎት ተቀዳሚ የዩኒቨርሲቲው ዓላማዎች ናቸው። እነዚህን ዓላማዎች በተሳካ መልኩ ለማከናወን የአካደሚክ፣ የምርምር እና ድጋፍ ሰጭ ሰራተኞች በተቻለ መጠን ፣ በሰከነ መንፈስ ለተቋሙ የአካደሚክ፣ የምርምር እና የማሕበረሰብ አቀፍ አገልግሎት ስራ ሙሉ በሙሉ ራሳቸውን መስዋእት አድርገው እንዲሰሩ ለማድረግ፣ በባለቤትነት ስሜት ስራውን እንዲያከናውኑና ተቋሙ የተቋቋመለትን ዓላማ ከግቡ እንዲደርስ አስተዋፅኦ ይኖረዋል ተብሎ ነው የድጋፍ አገልግሎት የሚሰጠው። ልክ አሁን ለምሳሌ፣ ቤትን ስትወስድ፣ የዩኒቨርሲቲው መምህራን በኪራይም ሆነ በተለያዩ ቦታዎች በመኖር ውጤታማ ስራ ለመስራት ጫና ስለሚፈጥርባቸው ጫናውን በማቅለል ውጤታማ ስራ እንዲሰሩ ነው አገልግሎቱ የሚሰጠው።

ፈደል፡- መቐለ ዩኒቨርሲቲ ለመምህራንና የአስተዳደር ሰራተኞች የሚሰጠው የድጋፍ አገልግሎት ምን ይመስላል?

ፕ/ር አበበ፡፡ አሁን ላይ መቐለ ዩኒቨርሲቲ ለመምህራንና ለድጋፍ ሰጪ ሰራተኞች በዋናነት ከሚሰጣቸው የድግፍ አገልግሎት

አንዱ ነጻ የሕክምና አገልግሎት ነው። ለአካደሚክም፣ ለድጋፍ ሰጪ ሰራኞችም በእኩል መልኩ ከነቤተሰባቸው ጭምር የጤና አገልግሎቱን በነፃ ይሰጣል። ቤተሰብ ስንል የሰራተኛውን ሚስትን/ባልን፣ ልጆችን እንዲሁም የሰራተኛውን ወላጆች ያጠቃልላል።

በዓዲ ሓቂ ግቢ የመምህራን መኖሪያ ቤት ከፊል

ፎቶ: ዘሪሁን ለገሰ

ፈደል፡- ሁሉንም ዓይነት ሕክምና ነው?

ፕ/ር አበበ፡- አዎ ሁሉንም ዓይነት ሕክምና ነው። በዩኒቨርሲቲያችን የዓይደር አጠቃላይ ስፔሻላይዝድ ሪፈራል ሆስፒታል ማንኛውም ዓይነት የሕክምና አገልግሎት እንዲያገኙ ይፈቀዳል። ማንኛውንም ዓይነት ስንል እንግዲህ የሕክምና ተቋሙ የሚችለውን ያክል ማለታችን ነው። ‹ሪፈር› ለሚፃፍላቸው ታካሚዎች ግን ዓቅሙ ላይኖረን ይችላል። ለምሳሌ አንድ ሰራተኛ ወደ ውጭ ሂዶ

እንዲታካም ‹ሪፈር› ከተፃፈለት በአብዛኛው በግለሰቡ ላይ የተንጠለጠለ ነው። አንዳንዴ ግን አቅም እንደፈቀደ በማኔጅመንት ፀድቆ የተወሰነ የገንዘብ ድጋፍ ማድረግ የሚቻልበት ዕድል ካለ ይሞከራል። ከዚህ ውጭ ግን ነፃ የሕክምና አገለግሎት በዩኒቨርሲቲው የሕክምና ተቋም የተገደበ ነው። ከዚህ በተጨማሪ፣ ያው በተለይ እስካሁን ያለው ለአካደሚክ ሰራተኛው የቤት አቅርቦት ነው።

ፈደል፡- ይቅርታ ፕ/ር እዚህ ጋር ላቋርጠዎ። በቅርብ አንድ ዩኒቨርሲቲ ለሰራተኞቹ ነፃ የሕክምና አገልግሎት የመፍቀዱን ዜና በማኅበራዊ ትስስር ሚዲያዎች ብዞዎች ሲቀባበሉት ነበር። ዜናውን ስመለከት «የመቐለ ዩኒቨርሲቲስ እንዲህ ዓይነት አገልግሎት አይሰጥም ወይ?» ብዬ ራሴን እንድጠይቅ አድርጎኛል። ለመሆኑ መቐለ ዩኒቨርሲቲ መቼ ነው አገልግሎቱን መስጠት የጀመረው?

ፕ/ር አበበ፡- በጣም የሚገርመው መቐለ ዩኒቨርሲቲ ለሰራተኞቹ ነፃ የሕክምና አገልግሎት መስጠት የጀመረው ከ1999 ዓ.ም ጀምሮ ነው። ከአስራ ሁለት ዓመት በፊት መሆኑ ነው። ያው እኛ ብዙ ጊዜ ለሰራተኞቻችን ነው የምንጨነቀው ለፐሮፖጋንዳ ፍጆታ አንጠቀምበትም። ትኩረት አድርገን የምንሰራው ሰራተኞቻችንን መጥቀም ላይ ብቻ ነው ።

ፈደል፡- ቅድም የመኖሪያ ቤት አገልግሎትን እያነሱ ሳለ ነበር ያቋረጥኮዎት፤ ከእሱ እንቀጥል?

ፕ/ር አበበ፡- መልካም። ከነፃ የሕክምና አገልግሎት በተጨማሪ ለአካደሚክ ሰራተኞች የቤት አቅርቦት ይሰጣል። ለሁሉም እንኳ ባይሆን ተቋሙ ባለው አቅም ለተወሰኑ መምህራን የመኖርያ ቤቶች እየገነባ የማዳረስ ስራ ይሰራል። በሶስተኛ ደረጃ፣ በተለይ ለድጋፍ ሰራተኞች ከጥቅማጥቅም አንፃር የሚታይ የሰራተኞች የደንብ ልብስ ያቀርባል። በፋሲሊቲ፣ በምግብ ቤት፣ በሹፌርና በመሰል የስራ መደቦች ለሚሰሩ የድጋፍ ስራተኞች የሚሰጥ ነው። እንዳልኩህ፣ ጥቅማጥቅም፣ ዝም ብሎ የሚሰጥ ስጦታ አይደለም። የስራ ልብስ፣ የደንብ ልብስ፣ በሚል በዓመት ሁለት ጊዜ ይሰጣል። ይኼም አቅም በፈቀደ ማለት ነው። እምልህ፣ አንዳንዴ መንግስት የሆነ በጀት ይፈቅዳል። የሰራተኛው ቁጥር በርከት በሚልበት ጊዜ ተጨማሪ በጀት እየተጠየቀ በተቻለ መጠን የተሻሉ ልብሶች፣ የተሻሉ ጫማዎች፣ የተሻሉ ሸሚዞች እየገዛ የደንብ ልብስ የሚባለውን በሙሉ ለማዳረስ ይሞከራል። እነዚህ እስካሁን እየተሰራባቸው ያሉ ነገሮች ናቸው።

ፈደል፡- በትምህርት ዘርፍ ለሰራተኞቹ የሚሰጠው አገልግሎትስ ምን ይመስላል?

ፕ/ር አበበ፡- ከጥቅማጥቅም በተጨማሪ በዩኒቨርሲቲው የመተዳደርያ ደንብ (Legislation) ተዘጋጅቶ ነፃ የትምህርት ዕድል ይሰጣል። ለድጋፍ ሰጪ ሰራተኞች የነፃ የትምህርት ዕድል ይሰጣል።

አሁን ላይ የነፃ ትምህርት ዕድሉ የመምህራን ቤተሰቦችንም እንዲያ ካትት ተደርጓል። ከዚህ በተጨማሪ ደግሞ፣ ለምሳሌ የዩኒቨርሲቲ መግቢያ ነጥብ ያመጡ ልጆች ያሏቸው ሰራተኞች ደግሞ በዩኒቨርሲቲ መግቢያ ውጤታቸው መሰረት በመረጡት የትምህርት መስክ እንዲማሩ ይደረጋል። ከዚያ እንደምታውቀው ደግሞ ለአካደሚክ ሰራተኞች እስከ ፒኤች.ዲ (PhD)፣ እስከ መጨረሻው ድረስ እንዲሁ ደመወዝ እየተከፈላቸው እየተማሩና እየሰሩ የሚሄዱበት ዕድል አለ። አንዳንዴ እንዲያውም የዩኒቨርሲቲው የአካደሚክ፣ የምርምር ሰራተኞች በተለይ ከአገር ውጭ በተለያዩ ተቋማት የስራ ዕድል በሚያገኙበት ወቅት ከዩኒቨርሲቲ እንዳይለቁ ካለው ፅኑ ፍላጎት የተነሳ ከዩኒቨርስቲው ጋር ያላቸውን ግንኙነት ሳያቋርጥ እንዲሂዱ የሚያደርግበት አጋጣሚም አለ። እነዚህ በዩኒቨርሲቲው መተዳደርያ ደንብ መዕቀፍ ተበጅቶለት ለመምህራን የሚሰጡ ጥቅሞች ናቸው።

በተመሳሳይ ለድጋፍ ስጪ ሰራኞች ደግሞ ‹‹የትምህርትና የስልጠና መመሪያ›› ተዘጋጅቶ በመመሪያው መሰረት የነፃ ትምህርት ዕድል ይሰጣል። ለምሳሌ በማታ መርሃ-ግብር የማይገኝ ትምህርት ካለ ስራቸውን በማይበድል መልኩ በቀን እየተማሩ፣ ደመዋዛቸውንም እያገኙ ትምህርታቸውንም እየተማሩ፣ ስራቸውንም በተወሰነ መልኩ በቀን እየሰሩ የሚሄዱበት ሁኔታ አለ። እናም በትምህርትና በስልጠና በዚህ መልኩ ዩኒቨርሲቲው ድጋፍ ይሰጣል። ባጠቃላይ፣ ለአካዳሚክም፣ ለድጋፍ ሰጭም ዩኒቨርስቲው የተለያዩ የትምህርትና ስልጠና፣ የሕክምና፣ የቤት እና የተለያዩ የጥቅማጥቅምና የድጋፍ አገልግሎት ይሰጣል።

እንግዲህ፣ ዩኒቨርሲቲው ባለው አቅም ይህን ድጋፍ ለሰራተኞች የሚያደርገው ሰራተኞቹን በስራ ገበታቸው በማቆየት የባለቤትነት ስሜት ተሰምቶቻቸው ለዩኒቨርስቲው ዓላማ መሳካት ትልቅ ድርሻ አላቸው ብሎ ስለሚያምን ነው። መጀመርያ ባነሳሁት መልኩ፣ ሰራተኛው ዩኒቨርሲቲው የቆመለትን ዓላማ ከግብ ለማድረስ በባለቤትነት ስሜት ግዴታውን እንዲወጣ እያደረጋናቸው ያሉ የማቆያ ዘዴዎች ናቸው።

ፊደል፡- መቐለ ዩኒቨርሲቲ ሌሎች ዩኒቨርሲቲዎች ከሚሰጡት የድጋፍ አገልግሎት የተለየ የሚያደርገው ምንድን ነው?

ፕ/ር አበበ፡- ቀዳሚው የነፃ የሕክምና አገልግሎት ይመስለኛል። አንዳንድ ዩኒቨርሲቲዎች ‹‹እንዴት ነው ተግባር ላይ የምታውሉት?›› እያሉ እየመጡ ይጠይቁናል። ‹‹እንዲህ ዓይነት ነገሮች እንሰጣለን›› ስንላቸው ወደነሱ ተቋም የመውሰድ ነገር አለ። እና እንደ ጥሩ ተሞክሮ ይወስዱታል። ከዚያ በተጨማሪ ለድጋፍ ሰጭ ሰራተኞች የምንሰጠው ነፃ የትምህርት እና የስልጠና እድል ነው። ለድጋፍ ሰጪ ሰራተኞች የሚሰጠው የትምህርት ዕድል እስከ ሁለተኛ ዱግሪ (ማስተርስ) ድረስ ነው። የውጭ ዕድልም ካገኙ ለአካዳሚክ ሰራተኞች በሚፈቀደው አግባብ ይስተናገዳሉ። አሁን ደግሞ የፒኤች.ዲ ትምህርት ዕድል ተጠቃሚ እንዲሆኑ ለዩኒቨርሲቲው አስተዳደር ለውሳኔ ቀርቧል። እና ከዚህ አንፃር የመቐለ ዩኒቨርሲቲ የተሻለ ሊሆን ይችላል ብዬ አስባለሁ።

ፊደል፡- በመቐለ ዩኒቨርሲቲ በሁሉም ግቢዎች ለሰራተኞች አገልግሎት የሚሰጡ ካፍቴሪያዎች አሉ። ዋጋቸው ርካሽ ቢሆንም በጥራትና አገልግሎት አሰጣጥ ግን ከፍተኛ ጉድለት እንዳለ አብዛኛው የዩኒቨርሲቲው ማኅበረሰብ ሲናገሩ ይሰማል። መቐለ ‹የካፌ ከተማ ነች› ይባላል። የጀበና ቡና የቤትን በሚያስንቅ ደረጃ የትም የሚጠጣባት ከተማ ነች። የግቢያችን ካፍቴሪያዎች ግን ከዚህ በተቃራኒ ናቸው። ወደ ዩኒቨርሲቲው ጎራ የሚል እንግዳ በካፍቴሪያዎቻችን መደንገጡ አይቀርም።

ዩኒቨርሲቲውን የሚመጥኑ አይደሉምና ብዙ መምህራንም እንግዶቻቸውን ወደ ካፍቴሪያዎች ይዘው ለመሄድ ይሳቀቃሉ። የካፍቴሪያዎቹ እንደዚህ ከደረጃ በታች መሆን ምክንያቱ ምን ይሆን? ‹‹ከአስተዳደር ጉድለት፣ አያያዝ ካለማወቅና ትኩረት ካለመሰጠት›› ነው የሚሉ አሉ። ችግሩ የት ላይ ነው?

ፕ/ር አበበ፡- በዋናነት በካፌቴሪያዎች ላይ ያነሳሐቸውን ጉደለቶች ዩኒቨርሲቲውም የገመገማቸው ናቸው። እኛ ራሱ እንግዳ መጥቶብን ለሻይ ቡና ይዘናቸው የምንሄድበት ቦታ ይቸግረናል። የቦርድ ስበስባ አድርገን ለሻይ ቡና ወደ ከተማ ነው የምንሂድበት አጋጣሚ አለ። በነገራችን ላይ፣ የካፌቴሪያዎች ደካማነት ከሁሉም በላይ ዩኒቨርሲቲውን ለተጨማሪ እዳ እየዳረጉት ነው ያለው። ሰራተኛው ለምሳ ካፍቴሪያዎችን ስላማይጠቀም በምሳ ሰዓት ሰርቪስ ማዘጋጀት ግዴታ ሁኖብናል። የተሻሉ ካፌዎች ቢኖሩን ኖሮ፣ ሰራተኛውን እዚያው ማቆየት እንችል ነበር።

...... በአጠቃላይ የትምህርት ደረጃን፣ የአገልግሎት ዘመንን፣ የጋብቻና የቤተሰብ ሁኔታን፣ ኃላፊነትና የስራ መደብን በመስፈርትነትና በተቀመጠላቸው ነጥብ መሰረት ነው ለመምህራን የመኖሪያ ቤት የሚሰጠው።

ዩኒቨርሲቲው ድጎማ ስለሚያደርግላቸው ዋጋቸው እንደምታውቀው ዝቅተኛ ነው። ግን ጥራቱ የተሻለ ቢሆን ኖሮ፣ ሰራተኞችን ዩኒቨርሲቲው ውስጥ ሙሉ ቀን ማቆየት ይችሉ ነበር። ያ ባለመሆኑ ግን ዩኒቨርሲቲውን ሰርቪስ ማቅረብ ስላለበት ለተጨማሪ የነዳጅ ውጭ፣ ለመኪና ኪራይ ዳርጎታል።

ፊደል፡- ካፍቴሪያዎችን የሚያስተዳድረው፣ ቁጥጥር የሚያደርገው ዩኒቨርሲቲው አይደለም እንዴ? ለምን እንዲሻሻሉ አያደርግም?

ፐ/ር አበበ፡- ዩኒቨርሲቲው በተለያየ ጊዜ የተለያዩ ሙከራዎችን አድርጓል። ካፍቴሪያዎች ለመምህራንና ድጋፍ ሰጭ ሰራተኞች የገቢ ምንጭ እንዲሆኑ በማሰብ የማስተዳደሩን ሆነ ሥራውን ለእነሱ ከአንድም ሁለት ጊዜ ሰጥቷቸው ነበር። በመጀመርያው፣ በዩኒቨርሲቲ መምህራን (ሰራተኞች) የሚመራ ‹ቢዝነስ ግሩፕ› የሚባል ቡድን በዩኒቨርሲቲው ሁሉም ግቢ ያሉ ካፌዎችን እንዲያስተዳድር፣ እንዲሰሩባቸው ኃላፊነቱን ሰጥቶ ነበር። የተፈለገውን ውጤት ሳያመጣ ተበተነ። ይህ አልሆን ሲል የተወሰኑ ካፍቴሪያዎችን ለዩኒቨርሲቲው የሸማቾች የሕብረት ስራ ማሕበር ሌሎችን ደግሞ ለግል ነጋዴዎች በጨረታ አወዳደሮ በመስጠት እንዲሰሩባቸው አደርጓል። አሁንም ግን የተፈለገውን ውጤት አላማጡም። ዩኒቨርሲቲው ከመጀመርያው ጀምሮ መቋቋሚያ ካፒታል በመስጠት፣ በቅናሽ የኪራይ አገልግሎት በመስጠት፣ የመስሪያ ቁሳቁስ በማቅረብ፣ ድጎማ በማድረግ ድርሻውን ተወጦ ነበር። እናም ለዚህ ሁሉ ችግር ምክንያት የዩኒቨርሲቲው ማኔጅመንት ሳይሆን ካፍቴሪያዎችን ተረክበው የሚያንቀሳቅሱት አካላት ልክ ዩኒቨርሲቲው የሰጠውን ዋጋ ያህል ያለመስጠታቸው ይመስለኛል። እኔ አሁን ሳየው እንደዛ አይነት ችግር አለበት።

ፊደል፡- ታዲያ ዩኒቨርሲቲው ይሄን ችግር ለመቅረፍ ምን ሰራ?

ፐ/ር አበበ፡- ተመልክተህው ከሆነ በዋናው ግቢ ስትገባ በግራ በኩል፣ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ያለበት አዲሱን ሕንፃ ለካፍቴሪያና ሬስቶራናት አገልግሎት መስጫ እንዲሆን አድርገናል። የዩኒቨርሲቲው አስተዳዳር የቤት ኪራይ፣ የውኃና የኤለክትሪክ አገልግሎት ነፃ አድርጎ ለግቢው ማኅበረሰብ የዋጋ ማካካሻና ድጎማ ተደርጎ የተሻለ አገልግሎት በዝቅተኛ ዋጋ እንዲሰጡ ከተማ ውስጥ ያሉ በጣም የተሻሉ የሚባሉትን ካፌቴሪያዎችና ሬስቶራንቶች ባወጣው ጨረታ እንዲወዳደሩ በመጋበዝ አወዳድረን በአዲስ መልኩ እንዲሰሩ እያደረግን ነው። በጨረታው ብዙዎች ተሳትፈው ነበር። ለምሳሌ ሀበሻ 2000 አልፎ ነበር። ግን ሳይመጡ ቀርተዋል። ከዚህ ጎን ለጎን ዩኒቨርሲቲው ደረጃቸውን ያልጠበቁትን ካፍቴሪያዎችን ለምሳሌ በዋናው ግቢ በተለምዶ ታይታኒክ ተብሎ በሚጠራው ያለውን ካፍቴሪያም እንዲዘጋ አድርጓል።

> ለድጋፍ ሰጪ ሰራተኞች የሚሰጠው የትምህርት ዕድል እስከ ማስተርስ ድረስ ነው። የውጭ ዕድልም ካገኙ፣ ለአካዳሚክ ሰራተኞች በሚፈቀደው አግባብ ይስተናገዳሉ።

በተመሳሳይ ዓዲ-ሓቂ ግቢ ለመምህራ መኖሪያ እየተገነባ ባለው ሕንፃ ራሱን የቻለ ደረጃውን የጠበቀ ትልቅ የገበያ ማዕከል (Mall) እየተሰራ ነው። ሕንጻው ሲጠናቀቅ ችግሩን ለማቅለል ከፍተኛ እገዛ ያደርጋል። ዋናው ግቢ ያለው የሸማቾች ካፌቴሪያም እንደተዘጋ ሁሉ በዓዲ-ሓቂ ያለውም አገልግሎቱን ካልተሻሻለ መዘጋቱ አይቀሬ ነው። እንግዲህ በዚህ መልኩ ነው ዩኒቨርሲቲው የካፌቴሪያና ሬስቶራንት አገልግሎትን ለማሻሻል እና ለማዘመን ጥረት እያደረገ ያለው።

በነገራችን ላይ ስለአብዛኞቹ አወራን እንጂ ዓይደር ግቢ ከሆስፒታሉ መኖር ጋር ተያይዞ የተሻለ የካፌቴሪያና ሬስቶራንት አገልግሎት ይሰጣል። ለታካሚዎችና አስታማሚዎች ጭምር ምግብና መጠጥ የሚያቀርቡ ከሌሎች ግቢዎች የተሻሉ ካፌቴሪያዎችና ሬስቶራንቶች አሉን። አሁን ግን የቢሮ እጥረት ሲገጥመን የተወሰኑትን ዘግተን ለዩኒቨርሲቲው ሆስፒታሉ አገልግሎት እንዲውሉ ማድረጋችን ቁጥራቸው እንዲ ቀንስ አድረጓቸዋል።

ፊደል፡- ለተማሪዎች አገልግሎት የሚሰጡ ካፍቴሪያዎችና ሬስቶራንቶች ላይም ተመሳሳይ ቅሬታዎች በተለይ ‹በነን-ካፌ› ተማሪዎች ይቀርባሉ። እነዚህ ካፍቴሪያዎችና ሬስቶራንቶች የሚቆጣጠራቸው ማን ነው?

ፐ/ር አበበ፡- በዩኒቨርሲቲያችን ለተማሪዎች አገልግሎት እየሰጡ ያሉ ተቋማት ከቁጥር አንፃር ሲታይ በርከት ያሉ ናቸው። እንዳልከው ጥራታቸው ላይ ግን ቅሬታ አለ። ለጥራት መጓደሉ ትልቁ የመንግስት የጨረታ መመሪያና አሰራር ነው። ካፍቴሪያዎችን፣ ሬስቶራንቶች፣ ሱቆችን በጨረታ አወዳድረን ነው አገልግሎቱን ወደ መስጠት እንዲገቡ የምናደርገው። የመንግስት መመሪያ ዝቀተኛ ዋጋ ያስገባ ጨረታውን ያሸንፋል ይላል። እሱ ችግር ፈጥሮብናል። ለምሳሌ አንድ ተወዳዳሪ የቀይ ወጥ ዋጋን በ3 ብር፣ የለስላሳን ደግሞ በ50 ሳንቲም ያስገባና ጨረታውን አሸንፎ ይገባል። ሥራውን ሲጀምሩ በዚህ የዋጋ ተመን ስለማያወጣቸው ወደ አልተፈለጉ ስራዎች ይገባሉ። ይህን ለመቆጣጠር እንዲመችን የተማሪ ድምፅ ከግማሽ በላይ የሆነበትን ኮሚቴ በማዋቀር በአገልግሎቱ ላይ ክትትልና ቁጥጥር እንዲያደርጉ አድርገናል።

ኮሚቴው በሚያቀርብልን መሰረት የዩኒቨርሲቲው አስተዳዳር በዋጋ ተመናቸው መሰረት ያላቀረቡትን አገልግሎት ሰችዎችን እንቀጣቸዋለን። ከአምና ከ2011 ዓ.ም ጀምሮ ነው ይህን ማድረግ የጀመርነው። እርምጃ መውሰድ ስንጀምር ስራቸውን ስለሚያቋርጡ ለተማሪው የአግልግሎት መቆራረጥ አስከተለና ሌላ ችግር አመጣብን። በሌላ በኩል ደግሞ አገልግሎት ሰጭዎችም ከስራቸው ጋር በተያያዘ የመልካም አስተዳደር ጉድለት አላሰራቸው እንዳለ አቤቱታ አቀረቡና እዚህ ላይም ችግር እንዳለ ተረዳን።

እንደገና ይህን ለማስተካከል ደግሞ አሁንም በ2011 ዓ.ም መጨረሻ ከመቐለ ከተማ ከንቲባ ፅ/ቤት ጋር በመተባበር የዩኒቨርሲቲ አገልግሎት መስጫዎችን የከተማው ጥቃቅንና አነስተኛ ፅ/ቤት ለስራ አጥ ወጣቶች እግረ መንገድ የሥራ ዕድል ለመፍጠር እንዲያስችል፣ ተማሪዎችም በአነስተኛ ዋጋ አገልግሎት የሚያገኙበትን ሁኔታ በማመቻቸት አብረን እየሰራን ነው።

ፊደል፡- ከዚሁ ጋር በተያያዘ በዓዲ-ሓቂ ግቢ ዙሪያ በተለይ በተለምዶ ታችኛው/የሴቶች በር ተብሎ በሚጠራው እንዲሁም ዳርፉር በር ላይ ያሉ የንግድ ቤቶች የንግድ ፍቃዳቸውን ከለላ በማድረግ የመጠጥ፣ የሺሻ፣ የጫት ቤት ሥራ የሚሰሩ አሉ። ማታ ማታ ወደ ጭፈራ ቤት የሚቀየሩ የንግድ ቤቶችም አሉ። ይህን ዩኒቨርሲቲው ያውቀዋል? ይከታተላልስ?

ፕ/ር አበበ፡- ዩኒቨርሲቲው በሁሉም ግቢ የኮማንድ ፖስት አቋቋሚል። የኮማንድ ፖስቱ ቀዳሚ ጉዳይ የተማሪዎች ጉዳይ ነው። ከተማሪዎች ዲሲፕሊን፣ የፋሲሊቲ አገልግሎት፣ ከምግብ ጋር የተያያዙ ጥያቄዎች ካሉ እዛው ላይ ተወያይቶ መፍትሔ እንዲሰጥ ኮማንድ ፖስቱ ይሥራል። የየክፍለ ከተማዎች የፀጥታ አካላት የኮማንድ ፖስቱ አባል ናቸው። አዎ፤ እንዳልከው በዓዲ-ሓቂ ግቢ ስላሉ የንግድ ቤቶች በተደጋጋሚ ሪፖርት ይቀርባል። የኮማንድ ፖስቱም በተደጋጋሚ ይወያያል። ይህን ከቃለ ጉባዔዎች ማረጋገጥ ይቻላል። በሚቀርብለት ሪፖርት መሰረትም ኮማንደ ፖስቱ በየጊዜው እንዲህ ዓይነት ስራ በሚሰሩ የንግድ ቤቶች ላይ እርምጃ ይወስዳል፣እንዲታረሙ፣ እንዲያስተካክሉም ያደርጋል። ከዛ ግን እንደገና እንደ አዲስ ይጀምሩታል። ከዚህ በፊት በዋናው ግቢ ተመሳሳይ አገልግሎት ይሰጡ የነበሩ የንግድ ቤቶች ሙሉ በሙሉ እንዲፈርሱ አድርጓል። የዓዲ-ሓቂ ግቢ ጉዳይም በጥብቅ የተያዘ ጉዳይ ነው። እንደዚህ ዓይነት ስራ በዓዲ-ሐቂ ግቢ ብቻ ሳይሆን በሌሎች የከተማ ክፍሎችም ስለሚደረጉ ይሄንንም እንከታተላለን። ዩኒቨርሲቲው ከከተማው መዘጋጃ ቤት ጋር በመተባበር እንዲዘጉ ጥረት ያደርጋል።

ፊደል፡- ከዓዲ ሓቂ ግቢ ሳንወጣ ከግቢ ውጭ ተከራይተው የሚኖሩ ተማሪዎችም ቁጥራቸው ቀላል አይደለም። አብዛኞቹ ተከራይተው የሚኖሩት አልባሌ ቦታ ሲውሉ እመለከታለሁ። ተማሪዎች ከግቢ ውጭ ተከራይተው እንዲኖሩ ዩኒቨርሲቲው ይፈቅዳል? እንደሚኖሩስ ያውቃል?

ፕ/ር አበበ፡- በዩኒቨርሲቲያችን ከዶርም ውጭ የሚኖር የመጀመሪያ ድግሪ ተማሪ የለንም። እነዚህ ተማሪዎች ከግቢ ውጭ እንዲኖሩ አይፈቀድም። ‹Non-Dormitory› ተማሪ አንቀበልም፣ የለንም። ማታ እስከ 4:30 ድርስ ብቻ ነው ከግቢ ውጭ መቆየት የሚፈቀድላቸው። እንዳውም ሁሌም በተማሪዎች መኖሪያ በፕሮክተሮች አማካኝነት ቁጥጥር እናደርጋለን። የአካባቢውን ማኅበረሰብ ተማሪዎችን ሲያከራዩ ዩኒቨርሲቲውን ቀድመው እንዲጠይቁ ከማኅበረሰቡ ጋር በምናደረገው ውይይት እንዲያውቁት እናደርጋለን። ተማሪዎችን ውጭ እንዳይከራዩ መሰል ስራዎችን ከማኅበረሰቡ ጋር በመተባባር እንሰራለን። የእያንዳንዱ ተማሪ አድራሻም ስላለን ተማሪዎች ውጭ ተከራይተው መኖር እንደማይፈቀድላቸው ለቤተሰቦቻቸው እናሳውቃለን። ዩኒቨርሲቲው ውጭ ተከራይተው የሚኖሩ ተማሪዎች እንዳሉ ያውቃል። ቁጥጥሩ በየቀኑ ማድረግ ላይ እንደገናም ተከራይተው የሚኖሩ ተማሪዎች በጓደኞቻቸው ሪፖርት የማስደረግ ክፍተት በመኖሩ ነው። ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ግን ከፀጥታ፣ ከሰላም መደፍረስ ጋር ተያይዞ ጥብቅ ቁጥጥር እያደረግን ነው። ከማኅበረሰቡን ጋር በቅርበት በመስራት ውጭ ተከራይተው የሚኖሩ ተማሪዎች ላይ ከፍተኛ ቁጥጥር እያደረግን ነው።

ፊደል፡- መቐለ ዩኒቨርሲቲ ለመምህርን ከሚሰጠው ድጋፍ የመኖሪያ ቤት አገልግሎት አንዱ መሆኑን ቅድም ነገርውኛል። ለዚህ ይረዳው ዘንድ በተለያዩ የዩኒቨርሲቲው ግቢዎች ለመኖሪያ ቤት የሚያገለግሎ ቤቶችን ግንብቷል፣ እየገነባም ነው። በጠቅላላው መኖሪያ ቤቶች ምን ያህል ናቸው? በየትኞቹ ግቢ ይገኛሉ? ዓይነታቸውስ?

ፕ/ር አበበ፡- ከ2010 ዓ.ም ጀምሮ የተሰሩ 150 የመኖሪያ ቤቶች አሉን። ዘጠና የሚሆኑት በዋናዉ ግቢ ሲሆኑ 60 የሚሆኑት ደግሞ በዓይደር ግቢ የተገነቡ ናቸው። ዓይነታቸው ደግሞ 90 ባለሁለት መኝታ የቤተሰብ መኖሪያና 60 ባለ አንድ መኝታ መኖሪያ ናቸው። በመሰራት ላይ ያሉ ከ154 በላይ ናቸው። ስድሳ ሰድስቱ ባለ ሁለት መኝታ የቤተሰብ መኖሪያና 88 ባለ አንድ መኝታ መኖሪያ ናቸው። እንደዚሁም ለተለያዩ አገልግሎት የሚውሉ ከ16 በላይ ቤቶች የገበያ ማዕከል፣ ጅምናዝየም፣ ካፊቴሪያ፣ መዝናኛ ማዕከላት፣ ሳሙናና ስቲም ባዝ ያጠቃለለ በዓዲ ሓቂ ግቢ በመገንባት ላይ ያሉ ሲሆን በጠቅላላ ከ304 በላይ ናቸው።

ፊደል፡- ዩኒቨርሲቲው ለመምህራን መኖሪያ የሚያገለግሎ ሕንጻዎችን በዓዲ ሓቂ ግቢ እየገነባ እንዳለ ገልፀውልኛል። የግንባታው ሂደት ግን በጀመረበት ፍጥነት አልቀጠለም። ግንባተውም ይጠናቀቃል ከተባለበት በእጅጉ ዘግይቷል። እንዳውም የግንባታው ሥራ ከናአካቴው የቆመ ይመስላል። ምንድን ነው ምክንያቱ? መቼስ ይጠናቀቃል?

ፕ/ር አበበ፡- የዓዲ-ሓቂ የመምህራን መኖሪያ ብቻ ሳይሆን የዓይደር የካንሰር ማዕከል፣ የአዲሱ የኲሓ ግቢ የአስተዳዳር ሕንፃ ኮምፕሌክስ ግንባታዎች ጭምር ናቸው የዘገዮት። አገራችን ካለችበት ሁኔታ ጋር በተያያዘ የኮንስትራክሽን ዘርፉ የሥራ መዳከምና መቀዛቀዝ ግንባታዎች በታቀደው መሰረት እንዳይሄድ አድርጎታል። ከዚህ ጋር ተያይዙ ተቋራጮቻችን በገጠማቸው የኢኮኖሚና የፋይናንስ እጥረት ነው ግንባታዎች የተጓተቱት። ግንባታዎች እንዲጠናቀቁ ግን የበኩላችን እየተወጣን ነው። ዩኒቨርሲቲው ከተቋራጩች ጋር የጋራ የባንክ ሂሳብ መዝገብ በመከፈት ለስራው ብቻ የሚያስፈልጋቸውን ክፍያ ከራሱ ገቢ እየሰጠ ማስራት ጀምሩ ነበር። ምንአልባት የዓዲ ሓቂውን ግንባታ አይተኸው ከሆነ፤ አምና (2011ዓም) ወደ መጨረሻ አካባቢ በፍጥነት የተሰሩ ሥራዎች ነበሩ። አልሙኒየም የመግጠም፣ ቀለም የመቀባት ስራዎች በእኛ ግፊት የተሰሩ ነበሩ።

ለአንደኛ ትውልድ ዩኒቨርሲቲዎች የሚመደበው

የካፒታል በጀት እንዲቀነስ በመደረጉ በዚህ አሰራር መቀጠል አልቻልንም። ስራው እንዲጠናቀቅ ካለን ፍላጎት መሰከረም ላይ ደግሞ ከወጋገን ባንክ ጋር የመግባቢያ ሰነድ በመፈራረም ለተቋራጮች በእኛ ዋስትና ብድር እንዲፈቀድላቸው ተስማምተናል። በተለይ ዓይደር የሚገነባው የካንሰር ማዕከል የግድ መገንባት ስላለበት ለተቋራጩ ዛምራ ኮንስትራክሽን 40 ሚሊዮን ብር ገደማ ብድር ከወጋገን ባንክ እንዲያገኝ አድርገናል። የዓዲ ሓቂ የመምህራን መኖሪያ ቤት ተቋራጭ በክራ ኮንስትራክሽንም የብድር ጥያቄ አቅርቦ በሂደት ላይ ነው ያለው። ከሌሎች ባንኮችም ጋር ዩኒቨርሲቲው ዋስ በመሆን ብድር እንዲያገኙና ግንባታቸው እንዲጠናቀቁ እየስራ ይገኛል። ያው በአገር የመጣ ችግር ስለሆነ ከተቋራጮች ጋር እንዲህ በቅርበት በመስራት ግንባታዎች እንዲጠነቀቁ እየጣር ነው።

እንዳውም ከዚህ ጋር በተያያዘ ለመምህራን መልካም ዜና አለኝ። ዩኒቨርሲቲያችን ከወጋገን ባንክ ብድር በመውሰድ መኪና እንዲገዙ ዩኒቨርሲቲው ስምምነት ደርሷል።

ፈደል:- ጥሩ ዜና ነው። ግን የመኖሪያ ቤት ግንባታዎች መቼ ይጠናቀቃሉ?

ፐ/ር አበበ:- ቅድሚያ ለስራ ማስኪያጃ ብድር እንዲጨረስላቸው እያስተባበርን ነው ያለነው። በነገራችን የዓዲ ሓቂ የመምህራን መኖሪያ ቤት ከ74 እስከ 78 በመቶ የሚሆነው ግንባታ ተጠናቋል። የማጠቃለያ ሥራ (Finishing) ነው የሚቀረው። የመንግስት አሰራር ይዞን ነው እንጂ አንዳንዴ እንደ የኮንደሚኒየም የጋራ መኖሪያ ቤቶች ለመምህራን አድለነ የFinishing ስራውን አጠቃለው ቢገቡበት እያልን እናስባለን። ለማንኛውም ብድር ከተፈቀደላቸውና ወደ ስራ ከገቡ በስድስት ወር ማለቅ የሚችል ስራ ነው የቀረው። ብዙም ከባድ አይደለም።

ፈደል:- ዩኒቨርሲቲው የመኖሪያ ቤት ለመምህራን የሚደለድልበት፣ የሚያስተዳድርበት አሰራር ምን ይመስላል?

ፐ/ር አበበ:- ያው እንግዲህ ቅድም እንዳልኩህ የመምህራን መኖሪያ ቤቶች አደላደልና አሰተዳደር የዩኒቨርሲቲውን ዓላማ ታሳቢ ያደረገ ነው። መመሪያው የሰራተኛውን ፍላጎት፣ በየጊዜው የሚመጡ አዳዲስ ተጨባጭ ሁኔታዎችን በአገናዘባ መልኩ እንዲሻሻል፣ እንዲታደስ ይደረጋል። ግን በአጠቃላይ የትምህርት ደረጃን፣ የአገልግሎት ዘመንን፣ የጋባቻና የቤተሰብ ሁኔታን፣ ኃላፊነትና የስራ መደብን በመስፈርትነትና በተቀመጠላቸው ነጥብ መሰረት ነው ለመምህራን የመኖሪያ ቤት የሚሰጠው።

ፈደል:- መመሪያው ሲዘጋጅ ‹በስታንዳርድነት› የተጠቀማቸሁበት መነሻ ይኖር ይሆን? የመቐለ ዩኒቨርሲቲ አሰራር ከሌሎች ዩኒቨርሲዎች አሰራር ጋር እንዴት ይመዘናል?

ፐ/ር አበበ:- እርግጥ እኔ የጀመርኩት በፀደቀ መመሪያ ነው። ነገር ግን የተለያዩ ዩኒቨርሲቲዎች ተሞክሮ ተውስዷል። በአብዛኛው የአዲስ አበባ፣ የጂማ፣ የባሕር ዳር እና የጎንደር ዩኒቨርሲቲዎች በተጨማሪም የተለያዩ ትላልቅ ዩኒቨርሲቲዎችን አሰራር ለማየት ተሞክሯል። መቐለ ዩኒቨርሲቲ የሌሎችን ተሞክሩ በመውሰድ፣ የራሱን ተጨባጭ ሁኔታ መሰረት አድርጎ መመሪያውን አዘጋጅቷል። እኛ በመስፈርትነት የምንጠቀምባቸው ከሌሎች ዩኒቨርሲቲዎች ጋር እምብዛም ልዩነት የላቸውም። ልዩነት ያለው ለእያንዳንዱ መሰፈርቶች ባስቀመጥናቸው ነጥቦች ላይ ነው።

ፈደል:- ግን እኮ የመቐለ ዩኒቨርሲቲ መመሪያው ሆነ አሰራሩ «ኢ-ፍታሃዊ ነው» በሚል ቅሬታ የሚያቀርቡ መምህራኖች አሉ፤ ቅሬታዎች ከምን የመነጩ ናቸው?

ፐ/ር አበበ:- ልክ ነህ ቅሬታዎች ከዚህም፣ ከዚያም ሲቀርቡ ነበር። እነዚህ ቅሬታዎች ሲመጡ መመሪያው ላይ ሁሉም መምህራን በትምህርት ክፍል ደረጃ ተወያይተው ሐሳብ እንዲሰጡበት አድርገን ነበር። አምና (2011 ዓ.ም) ነው ይህን ያደረግ ነው። ምላሽ ያገኘን ግን ከአንድ፣ አምስት የትምህርት ክፍሎች ብቻ ነበር። እኛ ግን ቅሬታው ሰፊ ነው በማለት የድልድል ኮሚቴው ወደ ተለያዩ ዩኒቨርሲቲዎች ለልምድ ልውውጥ እንዲወጡ አድርገን የሌሎችን አሰራሮች በድጋሚ እንዲመለከቱ አድርገናል። የልምድ ልውውጡን ሪፖርት አጠናክረን ወደ ማኔጅመንት ለውሳኔ እንዲቀርብ አድርገናል። ውሳኔውን እየጠበቀን።

አንዱ የቅሬታ ምንጭ ያለው ለመስፈርቶች የተሰጠው ነጥብ ነው። የልምድ ልውውጡን ሪፖርት መሰረት አድርጊ ከሌሎች ዩኒቨርሲቲዎች ጋር ያለው ልዩነት የአንዳንዶቹን መሰፈርቶች ልንገርህ። ለአካዳሚክ ማዕረግ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ 30%፣ ሲቪል ሰርቪስ 10%፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ 45% ነው የሚያስይዙት። መቐለ ዩኒቨርሲቲ ደግሞ 50% ነው የሚስይዘው። ሌላው የስራ ልምድ ነው፤ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ከ10 ዓመት በላይ የሥራ ልምድ ላላቸው ለሁሉም ከፍተኛውን ነጥብ ይሰጣል። መቐለ ዩኒቨርሲቲ ደግሞ ከ20 ዓመት በላይ የሥራ ልምድ ላላቸው ነው ከፍተኛውን ነጥብ የሚሰጥ። ከዛ በታች የሆኑትን በመቐለ ዩኒቨርሲቲ ለተሰጠ አገልግሎት ለአንድ ዓመት 1.5% ነጥብ፣ በሌላ የመንግስት ከፍተኛ ትምህርት ተቋም ለተሰጠ ደግሞ 0.75% ነጥብ በማስላት ለእያንዳንዱ የስራ ልምድ ነጥብ የሚይዝበት አሰራር ነው ያለን። የተጨማሪ የስራ ኃላፊነት (Position) በተለይ ደግሞ ለፕሬዝዳንትና ለም/ፕሬዝዳንት ብንመለከት አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ 20%፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ 7% ነው የሚያስይዙት። መቐለ ዩኒቨርሲቲ ደግሞ 10% ነው የሚስይዘው። የቤተሰብ ሁኔታን ከተመለከትን ደግሞ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ለእያንዳንዱ የቤተሰብ አባል ነው ነጠብ የሚሰጠው። መቐለ ዩኒቨርሲቲ ግን ያገባ/ያላገባ በሚል እንጅ ለልጅ ነጥብ አይሰጥም (በመመሪያው ላይ ግን እንደሚሰጥ ተቀምጧል)። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ 20%፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ 8% ነው የሚያስይዙት። መቐለ ዩኒቨርሲቲ ደግሞ 10% ነው የሚያስይዘው። እንዲህ እንዲህ እያለ ለሴቶች፣ ለአካል ጉዳተኞች የሚሉ መሰፈርቶችም አሉ።

ፈደል:- በመመሪያው ላይ የግል መኖሪያ ቤት ያላቸውም፣ የሌላቸውም መምህራን እኩል መወዳደር ይፈቀድላቸዋል። በዚህ ጉዳይ ላይ «መፈቀድ የለበትም፣ መፈቀዱ ልክ ነው» በሚል ጎራ ለይተው የሚሟገቱ መምህራኖች አሉ። ዩኒቨርሲቲው ይህን ልዩነት በምን አሰታረቀው?

ፐ/ርአበበ:-በሌሎችዩኒቨርሲቲዎችቤት ያላቸው፣ የሌላቸው የሚል መስፈርት አልተጠቀሰም። መቐለ ዩኒቨርሲቲም ቤት ያላቸው፣ የሌላቸው የሚል አሰራር የለውም። ግን ጉዳዩ እንዳልከው መነጋገሪያ ሁኗል። የቅሬታ ምንጭም እየሆነ ነው። እኛ እንዲህ ዓይነቱ ነገር ከታች ከመምህራን ስለመጣ በዲኖች ታይቶ፣ መምህራን ድምፅ ቢሰጡበት የሚል አቋም ነው ያለን። ለምን መሰለህ እኛ ወስነን ወደ ታች ብናወርደው 50%፣ 60%

ገደማ ቤት ያለው ሊሆን ይችላል። እናም በሰዎች ላይ ከምንወስን ልክ እንደሪፈረንደም በድፍረት ገብተን መምህራን ድምፅ ቢሰጡበት ከዛ በኋላ ልዩነቱን ማስታረቅ ይቻላል። ከቤት ኪራይ ጋር ተያይዞ ያለውን መጉላላትና ጣጣ ከሞራል አንጻር ከትመለከትከው ቅሬታው እንዲሁ የሚታለፍ አይደለም።

በነገራችን ላይ «ቤት ያለው፣ የሌለው» የሚለውን አንተ ስላነሳሀው ነው እንጂ ሌሎች ቅሬታዎችም ይቀርባሉ። ሴት መምህራንን ለመደገፍ በሚል በማኔጅመንት 20% ኮታ እንዲያዝላቸው ማደረጋችንም የሚቃረኑ አሉ። ተጨማሪ የሥራ ኃላፊነት (Position) በተመለከተም ቅሬታ የሚያቀርቡ አሉ። ባልም፣ ሚስትም መምህራን ከሆኑ ለምን በተለየ መልኩ አይስተናገዱም የሚሉ ቅሬታዎች ይመጡልናል። ቅሬታዎች በሙሉ አግባብነት ያላቸው መሆናቸውን በመረዳት መፍትሔ ለመስጠት እየሰራን ነው።

ፈደል፡- በዩኒቨርሲቲው የመኖሪያ ቤት ያገኙ መምህራን ምን ያህሉ ናቸው? ያለገኙስ?

ፐ/ር አበበ፡- እስከ አሁን 20% መምህራን ናቸው የመኖሪያ ቤት ያገኙት። ግንባታዎች ሲጠናቀቁ በርካታ መምህራን የሚያገኙ ነው የሚሆነው።

ፈደል፡- አብዛኛው መምህር አላገኘም ማለት ነው። አሁን ካለው የኑሮ ውድነት መናር ጋር ተያይዞ ደግሞ የቤት ኪራይ ጣራ ነክቷል። የመቐለ የቤት ኪራይ ደግሞ የተለየ ነው። መንግሰት ለቤት እያለ ለመምህራን የመደበው ብር እጅግ ዝቅተኛ ነው። ዩኒቨርሲቲው ይህን ለመፍታት ምን አሰቧል?

ፐ/ር አበበ፡- መምህራን የግል ቤት እንዲኖራቸው ነው ትኩረት ሰጥተን እየሰራን ያለነው። እንደ 70 ካሬ በማኅበር ተደራጅተው ለሚንቀሳቀሱ መምህራን ድግፍ እናደርጋለን። የዩኒቨርሲቲው ቁጠባ ማዕከል ብዙ ድጋፍ ያደርጋል፤ ከባንክ ብድር እንዲመቻችላቸው እየሰራን ነው። እንደ ኲሓ እና MIT ባሉት አዳዲስ ግቢዎች የመኖሪያ ቤቶችንም ለመገንባት ቦታ እየለየን ነው። አዎ ለመምህራን የቤት ተብሎ የሚሰጠው ገንዘብ እጅግ ዝቅተኛ ነው። ይህ ግን ከላይ ለሁሉም ከፍተኛ ትምህርቶች የወረደ ስለሆነ ዩኒቨርሲቲው በዚሁ ነው የሚሰራው። እንዳልኩህ ግን ከመቐለ ከተማ መዘጋጃ ቤት ጋር በመተባበር መምህራን የግል ቤት እንዲኖራቸው ጥረት እናደርጋለን።

ፈደል፡- ከፊደል ጋር ለአደረጉት ቆይታ በአንባቢያ ስም እጅግ አመሰግናለሁ

ፐ/ር አበበ፡- እኔም በጣም አመስግናለሁ!

ማሰታወሻ

ፊደል መፅሔት ከፐ/ር አበበ እጅጉ ጋር ቃለ መጠይቅ ካደረገች በኋላ የዩንቨርስቲው ማናጅመንት ካውንስል ባደረገው ስብሰባ የቤት ድልድል መመሪያ ማሻሻያ ማድረጉን የድጋፍ አገልግሎቶች ጽ/ቤት ለዝግጅት ክፍላችን ገልጾልናል። ማሻሻያውን ከታች ባለው ደብዳቤ ለዩኒቨርሲ ቲው ማህበረሰብ አስታውቋል።

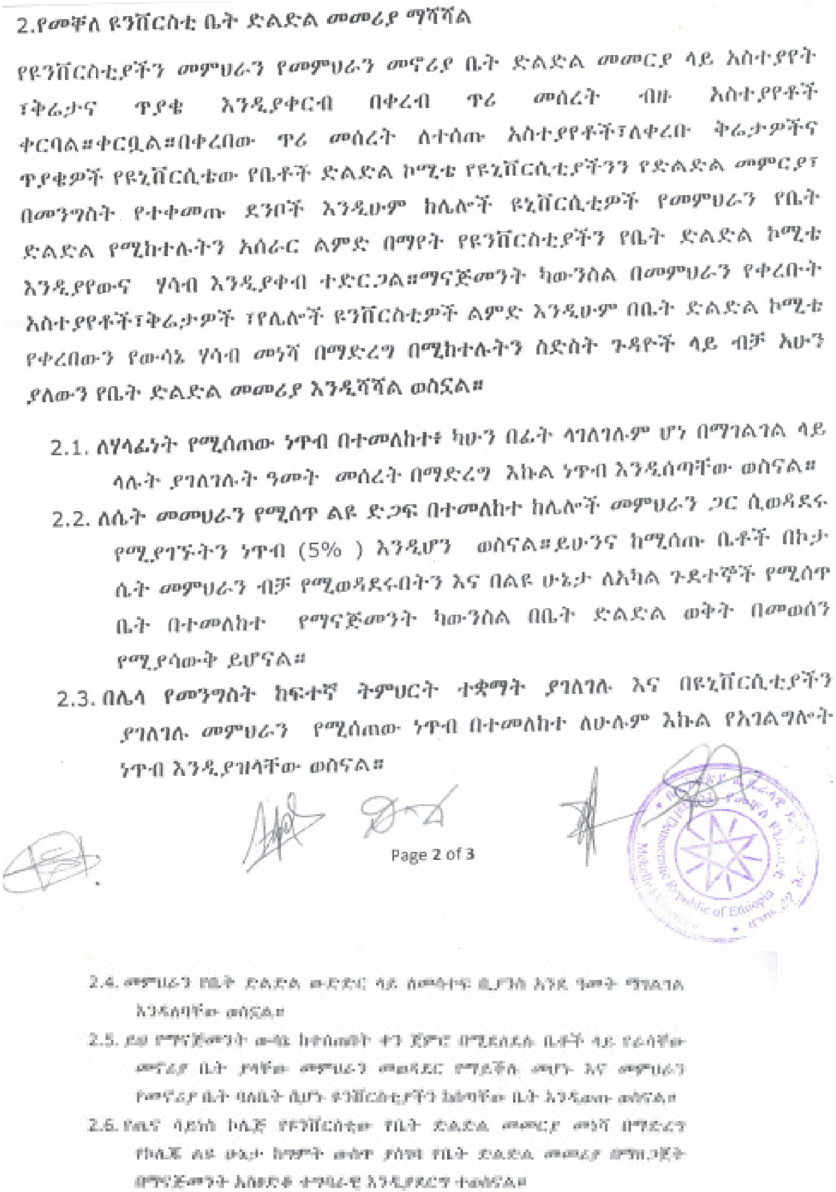

2.የመቐለ ዩንቨርስቲ ቤት ድልድል መመሪያ ማሻሻል

የዩንቨርስቲያችን መምህራን የመምህራን መኖሪያ ቤት ድልድል መመርያ ላይ አስተያየት ፣ቅሬታና ጥያቄ እንዲያቀርብ በቀረብ ጥሪ መሰረት ብዙ አስተያየቶች ቀርባል።ቀርቧል።በቀረበው ጥሪ መሰረት ለተሰጡ አስተያየቶች፣ለቀረቡ ቅሬታዎችና ጥያቄዎች የዩኒቨርሲቴው የቤቶች ድልድል ኮሚቴ የዩኒቨርሲቲያችንን የድልድል መምርያ፣ በመንግስት የተቀመጡ ደንቦች እንዲሁም ከሌሎች ዩኒቨርሲቲዎች የመምህራን የቤት ድልድል የሚከተሉትን አሰራር ልምድ በማየት የዩንቨርስቲያችን የቤት ድልድል ኮሚቴ እንዲያየውና ሃሳብ እንዲያቀብ ተድርጓል።ማናጅመንት ካውንስል በመምህራን የቀረቡት አስተያየቶች፣ቅሬታዎች ፣የሌሎች ዩንቨርስቲዎች ልምድ እንዲሁም በቤት ድልድል ኮሚቴ የቀረበውን የውሳኔ ሃሳብ መነሻ በማድረግ በሚከተሉትን ስድስት ጉዳዮች ላይ ብቻ አሁን ያለውን የቤት ድልድል መመሪያ እንዲሻሻል ወስኗል።

2.1. ለሃላፊነት የሚሰጠው ነጥብ በተመለከተ፥ ካሁን በፊት ላገለገሉም ሆነ በማገልገል ላይ ላሉት ያገለገሉት ዓመት መሰረት በማድረግ እኩል ነጥብ እንዲሰጣቸው ወስናል።

2.2. ለሴት መመህራን የሚሰጥ ልዩ ድጋፍ በተመለከተ ከሌሎች መምህራን ጋር ሲወዳደሩ የሚያገኙትን ነጥብ (5%) እንዲሆን ወስናል።ይሁንና ከሚሰጡ ቤቶች በኮታ ሴት መምህራን ብቻ የሚወዳደሩበትን እና በልዩ ሁኔታ ለአካል ጉዳተኞች የሚሰጥ ቤት በተመለከተ የማናጅመንት ካውንስል በቤት ድልድል ወቅት በመወሰን የሚያሳውቅ ይሆናል።

2.3. በሌላ የመንግስት ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ያገለገሉ እና በዩኒቨርሲቲያችን ያገለገሉ መምህራን የሚሰጠው ነጥብ በተመለከተ ለሁሉም እኩል የአገልግሎት ነጥብ እንዲያዝላቸው ወስናል።

Page 2 of 3

2.4. መምህራን በቤት ድልድል ውድድር ላይ ለመሳተፍ ቢያንስ አንድ ዓመት ማገልገል እንዳለባቸው ወስኗል።

2.5. ይህ የማናጅመንት ውሳኔ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ በሚደለደሉ ቤቶች ላይ የራሳቸው መኖሪያ ቤት ያላቸው መምህራን መወዳደር የማይችሉ መሆኑ እና መምህራን የመኖሪያ ቤት ባለቤት ሲሆኑ ዩንቨርስቲያችን ከሰጣቸው ቤት እንዲወጡ ወስኗል።

2.6. የጨና ላይኑስ ኮሌጅ የዩንቨርስቲው የቤት ድልድል መመርያ መነሻ በማድረግ የኮሌጁ ልዩ ሁኔታ ከግምት ውስጥ ያስገባ የቤት ድልድል መመሪያ በማዘጋጀት በማናጅመንት አስፀድቆ ተግባራዊ እንዲያደርግ ተወስኗል።

< የሁቱ አስርቱ ትእዛዛት >
የኪጋሊ ጄኖሳይድ ሚሞሪያል ማዕከል ጉብኚት

በ1994 (እአአ) የሩዋንዳ የዘር ጭፍጨፋ ሰለባዎች ስም ዝርዝር

በተስፋገብርኤል ተኮላ

የአምስት ቀናት የሩዋንዳ ቆይታዬን አጠናቅቄ ወደ ኢትዮጵያ ለመመለስ ሩዋንዳ ዓለም አቀፍ አየር ማረፊያ ለመሄድ ካረፍኩበት ሆቴል ስነሳ ነበር የኢትዮጵያ ዓየር መንገድ ቦይንግ አውሮፕላን የበረራ ቁጥር ኢት 302 መከስከሱን የሰማሁት። እጅግ የሚያስደነግጥ፣ የሚያሳዝን በተለይ ደግሞ ከአፍታ በኋላ ተጓዥ እንደመሆኔ በጣም አስፈሪ ዜናም ነበር። ስለ አሰቃቂው አደጋ ወደ ኤርፖርት ከሚወስደኝ ሾፌር ጋር ትንሽ አወራን። ከተጓዦቹ ብዙዎቹ ኬንያውያን መሆናቸውን እንደሰማ አጫወተኝ። እርሱን ተሰናብቼ ወደ ኤርፖርት ስገባ ፓስፖርቴን በመመልከት ኢትዮጵያዊ መሆኔን ያወቀችው አስተናጋጅ በጣም ማዘኗን ዕምባ ባቀረሩ ዓይኖቿ ታጅባ ገለጸችልኝ። ሰዓቱ ደረሰና ከደቡብ አፍሪቃ ተነስቶ፣ ኪጋሊ አርፎ ወደ አዲስ አበባ የሚበረው አውሮፕላን እንደመጣ ተሳፈርኩኝ። ፍርሃቴ ከመጠን በላይ ጨምሮ ነበር። አውሮፕላኑ ውስጥ የነበሩት ተጓዦች ሁሉም አርምሞ ውስጥ ናቸው። ፍርሃት ውስጥ እንዳሉ ያስታውቃል።

የወንበር ቁጥሬ ሁለት ቻይናውያን መካከል ነበር እና ገና ከመቀመጤ "Welcome brother. What's new about the tragic accident?" በማለት ጠየቁኝ። የምመልስላቸው ነገር ግን አልነበረኝም። ኋላ ላይ ፊቴ ላይ የነበረውን መሸበር አይተው "Don't worry broth-

er, we are safe. Trust in your God. And, this is Ethiopian Airline, the best in Africa" በማለት አበረታቱኝ። ብዙም ሳይቆዩ በቋንቋቸው ማውራት ጀመሩ። እኔም የእጅ ስልኬን አውጥቼ ስለነበረኝ የአምስት ቀናት ቆይታዬ በተለይ ደግሞ ስለጎበኘሁት የኪጋሊ ጄኖሳይድ ሚሞሪያል ማዕከል ማስታወሻ መፃፍ ጀመርኩ።

ኪጋሊ፣

ኪጋሊ የሩዋንዳ ዋና ከተማ ስትሆን በስፋት ከአዲስ አበባ ጋር የምትወዳደር ባትሆንም በጽዳት ግን አዲስ አበባን እጥፍ የምታስከነዳ ውብ እና ጽዱ ከተማ ናት። በዚህም ከአፍሪካ በንጽህና ከሚታወቁ ጥቂት ከተሞች አንዷ ለመሆን በቅታለች። በከተማዋ ውስጥ የመሰረተ ልማት ዝርጋታው በብዙዎች አድናቆትን የተቸረ ሲሆን ከ25 ዓመታት በፊት በጠራራ ጸሀይ የሰው ደም እንደ ጎርፍ የወረደባቸው መንገዶች አሁን አምሮባቸው እና ታድሰው የከተማዋን የትራንስፖርት አግልግሎት በማሳለጥ ላይ ይገኛሉ። የሚያማምሩ ህንጻዎች እና ዘመናዊ ሆቴሎች በርካታ ናቸው።

በኪጋሊ ቆይታዬ ሳልጎበኝ እንዳልመለስ የተነገረኝ አንድ ቦታ የኪጋሊ ጄኖሳይድ ሚሞሪያል ማዕከል ነበር። ማዕከሉ የተገነባው በ1986 ዓ.ም በተከሰተው የዘር ማጥፋት ጭፍጨፋ ህይወታቸውን ላጡ ዜጎች መታሰቢያ ሲሆን በውስጡም ከ250ሺ በላይ ሰዎች አፅም ይገኝበታል። በማዕከሉ ውስጥ የሚገኙ ብዙ አጽሞች ማንነታቸው የማይታወቅ ሲሆን፣ በዋናነት የተሰበሰበውም በየመንገዱ እና በየወንዙ ከወዳደቁበት ነው። የተገነባበት ዋና ዓላማም ሰዎች ማዕከሉን በመጎብኘት ሩዋንዳውያን ያለፉበትን አስቸጋሪ ሁኔታ እንዲረዱ፣ ስለ ተፈጸመው የዘር ማጥፋት ጭፍጨፋም መረዳት እንዲኖራቸው ለማስቻል ነው። ከዚህ በተጨማሪ በአደጋው የቅርብ ቤተሰቦቻቸውን ያጡ ሰዎች ወደ ማዕከሉ በመምጣት ሀዘናቸውን እንዲወጡ ለማገዝ ታስቦ ነው።በመላ ሀገሪቱ የተለያዩ ከተሞች ተመሳሳይ ማዕከላት የሚገኙ ሲሆን ትልቁ ግን በዋና ከተማዋ ኪጋሊ የሚገኘው ነው።

ኪጋሊ ጄኖሳይድ ሚሞሪያል ማዕከል

ወደ ማዕከሉ ስንገባ መጀመርያ ያረፍነው በጣም በሚያምር አረንጓዴ ስፍራ ነው። በማዕከሉ ቅጥር ግቢ ውስጥ በዝምታ ለመንቀሳቀስ እና አረፍ ብሎም ስላለፈው ነገር ለማሰብ የሚያስችሉ የሚያማምሩ ለመንፈስ እረፍትን የሚሰጡ ተመሳሳይ አረንጓዴያማ ስፍራዎች ይገኛሉ። እነዚህ ቦታዎች በዋናነት የተዘጋጁት ዘመዶቻቸውን፣ ልጆቻቸውን፣ ቤተሰቦቻቸውን እና የቅርብ ሰዎቻቸውን ያጡ ሰዎች እየመጡ አረፍት እንዲያደርጉ እና ሐዘናቸውን እንዲወጡ ለማድረግ ነው። ጎብኚዎችም ከነዚህ ቦታዎች በአንዱ ሲቀመጡ በግቢው ውስጥ የተመለከቱትን ነገር ያገናዝባሉ። በጊዜው የዚህ ጥቃት ሰለባ ስለነበሩ ወጣቶች፣ እናቶች እንዲሁም ህጻናት እያሰቡ ይብሰለሰላሉ። ጎብኚዎች እንደ ግለሰብ የዚህ ዓይነት አሰቃቂ ታሪክ ዳግም እንዳይከሰት ምን ማድረግ እንዳለበት ማሰብ ይጀምራሉ።

በማዕከሉ ግቢ ውስጥ የእንግዳ መቀበያ ክፍል፣ መጻሕፍት እና ሌሎች ባህላዊ ቁሳቁሶች የሚሸጡበት ክፍል እንዲሁም ደግሞ ትንሽ ራቅ ብሎ ዋናው ሙዚየም ይገኛል። ከሙዚየሙ በስተግራ በኩል የ250ሺ ሰዎችን አጽም የያዘ መቃብር ይገኛል። ጎብኚዎች ቤተሰቦቻቸውን ለማስታወስ ሲመጡ አበባ የሚያስቀምጡበት እና ላጡት ወገናቸው ሀዘናቸውን የሚገልጹበት ስፍራ ነው። ሌላው በግቢው ውስጥ የተለያዩ ቦታዎች ላይ ረዣዥም የስም ዝርዝር የያዙ ግድግዳ ላይ የተለጠፉ እምነ በረዶች ይገኛሉ። እነዚህ እምነ በረዶች የያዙት በዘር ጭፍጨፋው ህይወታቸውን ያጡትን ሰዎች ስም ነው። በነዚህ ግድግዳ ላይ ያልተጻፉ ገና እየተሰበሰቡ ያሉ ስሞች እንዳሉም ተነግሮናል።

ከ1984 እ.አ.አ የበርሊን ኮንፍረንስ በኋላ ሩዋንዳን የተረከቡት ጀርመኖች ሲሆኑ ከመምጣታቸውም ቱትሲዎች ከኢትዮጵያ ፈልሰው የሄዱ የላቁ ዘሮች መሆናቸውን በማመን በሁሉም የአስተዳደር ቦታዎች ላይ ሁቱዎችን አገለሏቸው።

ማዕከሉ ውስጥ እንደገቡ ጉብኝት ከመጀመሮ በፊት አጭር ቪዲዮ እንዲያዩ ይደረጋል። ይህ ቪዲዮ የዘር ማጥፋት ጭፈጨፋው ምን ይመስል እንደነበር እና ምን እንዳሳደረባቸው ከጥቃቱ የተረፉ ግን በጥቃቱ ቤተሰቦቻቸውን ያጡ ሰዎች ታሪካቸውን የሚተርኩበት ነው። ቪዲዮውን ማየት ዕምባን ለመቆጣጠር እጅግ የሚከብድ ሁኔታ ነበር የፈጠረብን። ቪዲዮውን አይተን እንደጨረስን ወደ ዋናው ሙዚየም ውስጥ ገባን። ዋናው ሙዚየም ትልልቅ የግድግዳ ላይ ስዕሎች፣ ጽሁፎች፣ ፎቶዎች፣ የጋዜጣ ቁራጮች፣ ጭፍጨፋው የተፈጸመባቸው መሳሪያዎች እንዲሁም የጥቃቱ ሰለባ የነበሩ ሰዎች አጽም ይገኝበታል። የሰርግ፣ የቤተሰብ፣ የትምህርት ቤት፣ የስፖርት ውድድር ፎቶዎች እና ሌሎችም በዘር ጭፈጨፋው የሞቱት ሰዎች ቁጥር ብቻ እንዳልሆኑ፣ አባቶች፣ እናቶች፣ ህጻናት፣ ሴቶች፣ ወንዶች፣ ተማሪዎች፣ ስፖርተኞች እና ሙሽሮች እንደነበሩበት የሚያሳይ ቋሚ ምስል ነው።

የተመደበልን አስጎብኚ ከቅኝ ግዛት ጀምሮ ጅኖሳይዱ እስከተፈጸመበት ጊዜ ድረስ የነበረውን የሩዋንዳ ታሪክ በግድግዳው ላይ የተሰቀሉትን ምስሎች በመጠቀም አጫወተን። ሩዋንዳውያን ባንያርዋንዳ በመባል የሚታወቁ አንድ ህዝቦች ሲሆኑ የጋራ ታሪክ፣ ባህል እና ቋንቋ ይጋራሉ። ነገር ግን በማህበራዊ እና ፖለቲካዊ ስርአታቸው አወቃቀር ምክንያት ሶስት ጎሳዎች አሏቸው። እነዚህም ሁቱ፣ ቱትሲ እና ትዋ በመባል ይታወቃሉ። በሶስቱ መካከል የዘዬ ልዩነት ይኑር እንጂ የሚናገሩት ተመሳሳይ ቋንቋ ነው። ሁቱዎች በእርሻ ዘርፍ የተሰማሩ ሲሆን የከብት እርባታ ደግሞ ቱትሲዎች የሚታወቁበት ዘርፍ ነው። ታዲያ አንድ ሁቱ ወይም ትዋ ዘርፍ ሲቀይር ወይም የኑሮ ደረጃው ሲሻሻል ወደ ቱትሲነት ይለወጣል። ይህም የጎሳዎቹ አወቃቀር የመደብ ልዩነት ላይ ያተኮረ ስለመሆኑ አንዱ ማሳያ ነው።

ከ1984 እ.አ.አ የበርሊን ኮንፍረንስ በኋላ ሩዋንዳን የተረከቡት ጀርመኖች ሲሆኑ ከመምጣታቸውም ቱትሲዎች ከኢትዮጵያ ፈልሰው የሄዱ የላቁ ዘሮች መሆናቸውን

በማመን በሁሉም የአስተዳደር ቦታዎች ላይ ሁቱዎችን አገለሏቸው። በመጀመርያው የአለም ጦርነት ወቅት ደግሞ ቤልጂየሞች ከጀርመኖች በመቀበል አዲስ የመታወቂያ አሰራር ተግባር ላይ አዋሉ። በአዲሱ መታወቂያ መሰረትም ሁሉም ሰው መታወቂያው ላይ ሁቱ፣ ቱትሲ ወይም ትዋ መሆኑን የሚገልጽ መለያ ይሰፍር ነበር።

በ1950ዎቹ መጨረሻ አካባቢ በኢኮኖሚ እና ፖለቲካው ላይ የነበረውን የቱትሲዎችን የበላይነት ለመግታት እንቅስቃሴዎች መካሄድ ጀመሩ። የእርስ በእርስ ግጭቶችም በሰፊ ይስተዋሉ ነበር። በ1960 እ.አ.አ ከቱትሲዎች ጋር ይሰሩ የነበሩት ቤልጂየሞች ሁቱዎችን መደገፍ ጀመሩ። ይህም በአጭር ጊዜ ውስጥ ሁቱዎች ሰፊውን የፖለቲካ ስልጣን በእጃቸው እንዲያስገቡ ረድቷቸዋል። ከሁለት ዓመት በኋላ ሀገሪቱ ከቅኝ አገዛዝ ስርዓት ነጻ ስትወጣ ሙሉ በሙሉ በሚባል ደረጃ በሁቱዎች ቁጥጥር ስር ነበረች።

የዘር ጭፍጨፋው በዋናነት የተቀነባበረው በከፍተኛ የስልጣን እርከን ላይ በነበሩ የሁቱ የፖለቲካ ልሂቃን ሲሆን ዋና አላማቸውም ቱትሲዎችን ማጥፋት ነበር። እንደ ዋና ምክንያት የሚነሳው ከላይ የተጠቀሰው ታሪካዊ ዳራ ቢኖርም ለጊዜው ግን እንደ መነሳሻ ምክንያት የነበረው የጊዜው የሩዋንዳ መሪ ፕሬዚዳንት ሃብያሪማና በመጋቢት 28፣ 1986 ዓ.ም መገደል ነበር። የሁቱ የፖለቲካ ልሂቃን ፕሬዝዳንቱን የገደሉት ቱትሲዎች መሆናቸውን እና ተመልሰው ሁቱዎችን ወደ ባርነት ሊያስገቧቸው እንደሆነ ፕሮፓጋንዳ በመንዛት ሁቱዎች ቱትሲዎች ላይ እንዲነሱ ለማድረግ አጋጣሚውን ተጠቅመውበታል። ፕሬዝዳንቱ በተገደሉ ማግስት የተጀመረው የዘር ጭፍጨፋ ዋና ኢላማ የነበሩት በቁጥር አነስተኛ የነበሩት ቱትሲዎች እና የነርሱን መገደል ይቃወሙ የነበሩት ሁቱዎች ነበሩ። ከመጋቢት 29- ሐምሌ 8.1986 ዓ.ም በተፈጸመው “የአንድ መቶ ቀናቱ የዘር ጭፍጨፋ” በመባል የሚታወቀው አሰቃቂ ታሪክ ከ800 ሺህ እስከ አንድ ሚሊዮን የሚጠጋ የሰው ህይወት ያለፈበት ነበር።

የሁቱ አስርቱ ትእዛዛት እና ሁቱ ፓወር

በአንደኛው ክፍል ውስጥ ስለ ሁቱ ፓወር የሚያወራ እና የሁቱ አስርቱ ተእዛዛት የሚል ዝርዝር ትእዛዛትን የያዘ ፎቶ ተመለከትን እና ማብራሪያ ጠየቅን። ሁቱ ፓወር በ1985 ዓ.ም አካባቢ መንግስት ለቱትሲዎች የሚያሳየው መልካም ፊት ያልተመቻቸው የሁቱ ከፍተኛ ባለስልጣናት የተጀመረ እንቅስቃሴ ነበር። ዋና አላማውም ቅስቀሳ በማድረግ ሁቱዎች በቱትሲዎች ላይ የሚያደርሱትን ጥቃት ማስተባበር ነበር። ለዚህ አላማቸውም ዋና አላማውን ካልተረዱት ፈረንሳዮች ጋር በመሆን ሚሊሻዎችን ያሰለጥኑ ነበር። በመጋቢት 1986 ዓ.ም ጀምሮ መገደል ያለባቸውን ሰዎች ስም ዝርዝር የማዘጋጀት ስራም ይሰሩ ነበር።

በመቀጠልም በጊዜው የነበረው ብሄራዊ ራዲዮ ተቃዋሚዎችን የሚደግፍ ነው በማለት የራሳቸውን RTLM የተሰኘ የራዲዮ ጣቢያ አቋቁመዋል። የዚህ ራዲዮ ጣቢያ ዋና ስራ የነበረው ታዲያ ሁቱዎችን ማሞጋገስ፣ ቱትሲዎችን ማራከስ እና ከሩዋንዳ መጥፋት እንዳለባቸው መስበክ እንዲሁም ደግሞ ለግድያ ማነሳሳት ነበር። ቱትሲዎችን መግደል በረሮ እንደ መግደል ነው በሚለው የጭካኔ መልእክታቸው ብዙዎች ያለርህራሄ እንዲገደሉ አድርገዋል።

የሁቱ አስርቱ ትእዛዛት ደግሞ ጄኖሳይዱ በፊት በመጽሄት ታትመው ይከፋፈሉ የነበሩ ሲሆን ከትእዛዛቱ ውስጥም የቱትሲን ሴት ማግባትም ሆነ ስራ መቅጠር ክህደት መሆኑን፣ ከቱትሲ ጋር መገበያየት፣ ገንዘብ ማበደር እና መበደር ክህደት መሆኑን፣ ሁሉም ስትራቴጂያዊ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚ እና የደህንነት ቦታዎች ለሁቱ ብቻ የተገቡ መሆናቸውን እዲሁም የሩዋንዳ ሰራዊት ሙሉ በሙሉ ሁቱ ብቻ መሆን አለበት የሚሉት ይገኙበታል። እነዚህ ትእዛዛት ቱትሲዎች ላይ ለተፈጸመው በደል እንደ መመርያ ያገለግሉ ነበር።

የተገደሉት፣

ቱትሲዎችን በመልክ እና በቁመና ከሁቱዎች መለየት ቀላል ስራ ስላልነበር በቤልጂየሞች የተዋወቁትን የመታወቂያ መለያ በመጠቀም ነበር ግድያውን ያጧጧፉት። ከሟቾቹ ውስጥ ቱትሲዎች ይብዙ እንጂ ቱትሲዎችን ለማዳን ሲጥሩ

ወደ ኪጋሊ ጄኖሳይድ ሚሞሪያል ማዕከል መግቢያ

የተገኙ ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው ሁቱዎችም የጥቃቱ ሰለባዎች ነበሩ። በ1986 ዓ.ም የተቋቋመው ኢንተርሃምዌ የተሰኘው የገዢው ፓርቲ ወጣቶች ክንፍ ከሁቱ ፓወር ጋር በመተባበር የዘር ማጥፋት ዘመቻውን አስተባብረዋል። በኋላ ላይም ኢንተርሃምዌ የሚለው ስም ማንኛውም ቱትሲን የሚገድል ሁቱ መጠሪያ እስከመሆን ደርሶ ነበር።

ወንዶች በማቼቴ አንገታቸው እንደ ከብት ተቆርጦ መንገድ ላይ ተጥለዋል ፤ በመቶ ሺዎች የሚቆጠሩ በጥይት፣ በቁም በማቃጠል እና ወደ ወንዝ ውስጥ በመጣል ተገድለዋል። በሺዎች የሚቆጠሩ ሴቶች እና ህጻናት ተደፍረዋል፤ ነፍሰ ጡር እናቶች ከነጽንሳቸው ተገድለዋል። ሚስቶች በገዳዮች ከመደፈራቸው እና ከመገዳለቸው በፊት ባሎቻቸውን እንዲገድሉ ተገደዋል። ወደ ህጻናት ክፍል ስንገባ በጥቃቱ ሰለባ የነበሩ ህልማቸውን

> የሩዋንዳ ጀኖሳይድ የግድያ ታሪክ ብቻ አይደለም ያለው፡፡ በወንድሞቻቸው ላይ የሚደርሰውን ግፍ በመቃውም ለፍቅር እና ለእውነት፣ ለሰብዓዊነት ሲሉ መስዋእትነት የከፈሉ ሁቱዎች ታሪክም አንዱ አካል ነው፡፡

የተነጠቁ ህጻናት ፎቶዎች በግድግዳ ላይ ተሰቅሎ ይታያል።

ከእያንዳንዱ ፎቶ ስር የህጻናቱ ስም፣ ትምህርት ቤታቸው፣ የሚወዱት ጨዋታ እና ምግብ፣ የመጨረሻ ቃላቸው እና የተገደሉበት መንገድ ተፅፎ ይገኛል። እነዚህ ህጻናት የሚወዱትን ጨዋታ ለመጫወትም ሆነ የሚወዱትን ምግብ ለመመገብ ብዙም አልቆዩም። በማንነታቸው ብቻ የሞት ጽዋን እንዲጎነጩ ተደርገዋል። አብዛኞቹ የተገደሉትም በአሰቃቂ ሁኔታ በመርገጥ፣ በማቃጠል እና ከግድግዳ ጋር እንደ ኳስ በማላተም ነበር። የተረፉት አብዛኞቹ ህጻናት ሙሉ ቤተሰቦቻቸው ሲገደሉ እና በእሳት ሲቃጠሉ ቆመው እንዲያዩ እንደተደረገም በአስጎብኚያችን ተነግሮናል።

በሀገራቸው ከተገደሉት በተጨማሪ ከ50ሺ የሚበልጡት ቱትሲዎች በስደት ላይ ሳሉ በኮሌራ እና በሌሎች ተላላፊ በሽታዎች የሞቱ ሲሆን፣ ወደ 200ሺ የሚጠጉት ደግሞ በተጠለሉበት ካምፕ ውስጥ ተደራጅተው በመጡ የሁቱ ሃይሎች ተገድለዋል።

በማእከሉ ሌላኛው ክፍል ከሩዋንዳ የዘር ጭፍጨፋ ውጪ በሌላ የዓለማችን ክፍል ስለተፈጸሙ ሌሎች የዘር ማጥፋት ጭፍጨፋዎች የሚያወሱ በፎቶ እና በጽሁፍ የተደገፉ ሰነዶች በግድግዳዎቹ ላይ ተሰቅለው ይታይሉ። "የባከኑ ነፍሶች" የሚል ርዕስ ከተሰጣቸው ከነዚህ የጅምላ ግድያዎች ውስጥ የናሚቢያ፣ የሆሎኮስት፣ ካምቦዲያ እና የአርመኒያ ይገኙበታል። ይህም ሩዋንዳውያን ላይ ብቻ የሆነ ወይም አፍሪካውያን ስለሆንን ወይንም ጥቁር ስለሆንን ሳይሆን እንዲህ ዓይነት ወንጀሎች ከዚህ በፊት ሌላ ዓለም ላይ እንደተከሰቱ፣ ወደፊትም ችግሮችን በሰለጠነ መንገድ መፍታት ካልተቻለ ሌሎች ሀገራት ላይም ሊከሰት እንደሚችል ለማሳየት የሚያገለግል እንደሆነ ተነግሮናል።

እንዴት ቆመ?

በአንደኛው ግድግዳ ላይ የፖል ካጋሜን የወጣትነት ፎቶ ስንመለከት የጄኖሳይዱ ማብቂያ አካባቢ መሆኑን ጠርጥረን ጥያቄ አቀረብን። የዘር ማጥፋት ጭፍጨፋው ከመካሄዱ በፊት የቱትሲዎችን ከፖለቲካ ስልጣን እና የኢኮኖሚ ተጠቃሚነት መገለል በመቃወም በዩጋንዳ የትጥቅ ትግል ላይ የነበረው የሩዋንዳ አርበኞች ግንባርን (Rwandan Patriotic Front) በመምራት የዘር ጭፍጨፋው እንዲቆም ያደረጉት በአሁኑ ጊዜ የሀገሪቱ ፕሬዚዳንት የሆኑት ፖል ካጋሜ ናቸው። የፕሬዝዳንት ሃብያሪማናን መገደል ተከትሎ ውጊያ የጀመሩት ታጋዮች በመቶ ቀናት ውስጥ ኪጋሊን መቆጣጠር ችለዋል። ይህም ለጭፍጨፋው መቆም ወሳኝ ምዕራፍ ነበር።

አዲስ የተቋቋመው የፖል ካጋሜ መንግስትም ቅድሚያ ሰጥቶ የሰራው ህግና ስርዓትን ማስከበር ላይ ነበር። በመቀጠል ሀገሪቱን እንደ አዲስ ለመገንባት ቆርጠው በመነሳት አሁን ላይ በአፍሪካ ተወዳዳሪ የሆነ ኢኮኖሚ ለመገንባት ችለዋል።

የዘር ጭፍጨፋው አሰቃቂነት በሞቱት ሰዎች ስቃይ በላይ የሚገለጸው በተረፉት ሰዎች ዘመን የማይሽረው ጠባሳ ነው። ቤተሰቦቼን ከገደለ ሰው ጋር በጉርብትና መኖርን አስቡት፣ ሰውን በእሳት ሲያቀጣጥል የነበረን ሰው ቀን በቀን መንገድ ላይ መመልከትን ሳሉት እስኪ። ይህ እኔ እንደሰው ልረዳው ከምችለው በላይ ሰብዓዊነትን ይጠይቃል። የይቅርታን ታላቅነት እና የህዝቡንም ከዛሬ ነገን የተሻለ ለማድረግ ያሳየውን ቆራጥነት እና ጥንካሬ ያስረዳል። ይሁን እንጂ የሩዋንዳ ጄኖሳይድ የግድያ ታሪክ ብቻ ዓይደለም ያለው። በወንድሞቻቸው ላይ የሚደርሰውን ግፍ በመቃውም ለፍቅር እና ለእውነት፣ ለሰብዓዊነት ሲሉ መስዋእትነት የከፈሉ ሁቱዎች ታሪክም አንዱ አካል ነው። ይህም አንድን ህዝብ ሙሉ በሙሉ ጥላሸት ለመቀባት ለሚሹ ሰዎች እውነት ከነርሱ ጋር አለመሆኗን የሚያሳይ ነው።

በአሁኑ ጊዜ ሩዋንዳ ውስጥ ሁለት ብሔራዊ በዓላት አሉ። አንደኛው በመጋቢት 29 ጀምሮ ለአንድ ሰምንት የሚቆየው የሀዘን እና የትውስታ ሰምንት ሲሆን ሌላኛው ሰኔ 27 የሚያከብሩት የነጻነት ቀናቸው ነው። የሙዚየሙን ጉብኝት እንደጨረስን ሌላ አንድ አጭር ቪዲዮ እንድናይ ተደረግን። ይህ ቪዲዮ ከመጀመርያው ይለያል። በዚህኛው ቪዲዮ ተስፋን እንድናይ፣ ከጥቃቱ የተረፉ ሰዎች ስለ ይቅርታ፣ መቻቻል እና መዋደድ የሚመሰክሩበት፣ እንደ ሀገር ከወደቁበት አዘቅት ውስጥ ለመውጣት ባለፈ ታሪካቸው ተጠልፎ ከመቅረት ወደፊት መራመድን ለመምረጥ የነበራቸውን ቆራጥነት እንዲሁም አሁን ያሉበትን የእድገት እና የለውጥ ጎዳና ፍንትው አድርጎ የሚያሳይ ነው።

ጉብኝታችን እንዳለቀ ወደ አንደኛው አረንጓዴ ስፍራ በመሄድ ተቀመጥኩኝ። አሁን ላይ ሩዋንዳውያን ሰላምን እና እርቅን ይዘምራሉ። ይቅርታ ማድረግም ለውስጣዊ ሰላም ወሳኝ መሆኑን ከተገነዘቡ ከሁለት አስርት ዓመታት በላይ አስቆጥረዋል። በአሁኑ ጊዜም የዘር ማጥፋት ወንጀል እንዳይከሰት ለየትኛውም የዓለም ክፍል ምሳሌ ሆነዋል። አስተሳሰቡንም ለማጥፋት ይሰራሉ። ብዙ ጥያቄዎች ውስጤ ተመላለሱ። የሰው ልጅ ግን ለምን ይህን ያህል ክፉ መሆን አስፈለገው? ያኔ በዚህ አረመኔያዊ ድርጊት የተሳተፉ ሰዎች አሁን በህይወት ካሉ ምን ዓይነት የህሊና እረፍት ያገኙ ይሆን? ይህ አሰቃቂ ታሪክ የፈጠረውን ጠባሳስ ለመሻር ስንት ትውልድ ይፈልግ ይሆን? ሀገሬ ኢትዮጵያስ እየሄደች ካለችበት መንገድ ለመመለስ ይህ ታሪክ ለመማሪያነት አንሶ ተገኝቶ ነው?

የመጽሃፍ ጥቆማ

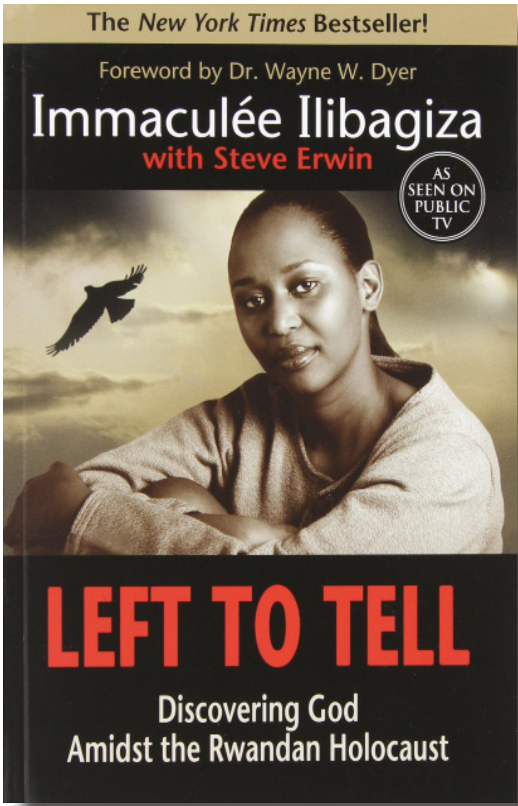

የሕብረ-ብሄራዊነት እሳቤዎች

በገብሩ ካሕሳይ (ዕጩ ዶክተር)

ስለ ሕብረ ብሄር ፓርቲ አደረጃጀትም ሆነ የአስተሳሰብ ፍልስፍናው በተለይ ከ1997 ዓ.ም ምርጫ ጀምሮ በአእምሮየ ውስጥ በተደጋገሚ የሚመላለስ ጉዳይ ቢሆንም ስለ ነገሩ በፖለቲካው ዓለም ወስጥ ያሉ ሰዎች ዛሬ ነገ ይፅፋት ይሆናል እያልኩኝ ስጠብቅ ነበር።

ሆኖም እኔ ካነበብኩኳቸው የህትመት ውጤቶች ውስጥ ለዚህ መልስ የሚሆነኝ ነገር እስካሁን ድረስ አለማግኘቴ ስገልፅ አሁንም ስለህብረ ብሄራዊነት ሰፋ ያለ ትንተና በህብረ ብሄር ፓርቲ አቋቋም ፍልስፍናና አስተሳሰብ <<ህብረ ብሄር >> ነን ከሚሉ የተቃዋሚ ድርጅት መሪዎች ወይም እውቀቱ ባላቸው ሰዎች ሲሰጥ አላስተውልም። እናም ለዚህ ፅሁፍ መፃፍ ምክንያት የሆነኝ ከቅርብ ግዜያት ወዲህ በተለይ የኢህአዴግን ውህደት ተከትሎ ከውጭም ከውስጥም የተለያዩ ሰዎች ግልጽ ያልሆነ አመለካከት እየጫኑ ስመለከት ነው። ካንፀባረቁት የሕብረ ብሄራዊነት አቀንቃኝነት ተነስቼ የራሴን አስተያየት ለመግለፅ ስለፈለግኩኝም ነው። በቀጥታ ወደ ጉዳዩ ከመግባቴ በፊት ግን ስለ ሕብረ ብሄር እና ብሄር ተኮር ድርጅቶች አመጣጥ ትንሽ ለማለት እፈልጋለሁኝ።

የንጉሱ ስርዓት መውደቅና የፓርቲዎች መመስረት

የትግሉ ነገር ተቀልብሶ (በኢትዮጵያ ትግሎች ሁሌ አቅጣጫቸውን ይስታሉ) የወታደሩ ሃይል ስልጣኑን ነጥቆ ኢትዮጵያም የደርግ የ17 ዓመት ሲሳይ ከመሆን ባያድናትም ለንጉሱ ስርዓት መውደቅ ዋነኛው ምክንያት የሚሆነው በየአከባቢው ሲደረጉ የነበሩ የገበሬዎች አመፅና በተለይ ደግሞ የተማሪዎች ተቃውሞ ነበር። ሆኖም ለዚህ ሁሉ ኢትዮጵያ በወታደራዊ ስርዓት መውደቅ ምክንያቱ የተደራጀ የፖሎቲካ ሃይል አለመኖር መሆኑ ግልፅ ነው። እርግጥ ነው የንጉሱን ስርዓት መፍረስ ተከትሎ ብዙ ፓርቲዎች ተመስርተዋል። ገሚሰቹ ህብረ ብሄር ሲሆኑ ገሚሶቹ ደግሞ ብሄር ተኮር ፓርቲዎች ነበሩ። ሆኖም እነዚህ ሁሉ በጊዜው ወታደራዊውን የደርግ ድርጅት ኢሰፓን የሚገዳደሩ ሃይሎች አለመሆናቸው ነበር።

ወደ አመሰራረታቸው ስንመጣ ለምሳሌ ብሄር ተኮር የሆኑ ፓርቲዎች የተቋቋሙት ከንጉሱ ስርዓት መውደቅ በፊት በተማሪዎች ተቃውሞ ወቅት ነው። ለዚህ ስርዓት መውደቅ የብሄሮች ጭቆና ብቻ ምክንያት ነው ባይባልም ከኋላ ቀርነት፣ ከግበር ብዝበዛ፣ ከድህነት እና ሌሎች ምክንያቶች ጋር ተደማምሮ የብሄር ተቃውሞ መነሳቱ አይቀሬ አድርጎታል። ለዚህ ደግሞ በወቅቱ ዋና ተዋናይ ከነበሩ የብሄር ጭቆና እንዳለ ከገባቸው እነ መኮነን ዋለልኝ ብዙ የተባለለት ጉዳይ ነው። ልብ በሉ ዋለልኝ መኮነን የብሄር ጭቆና ከሚደርስባቸው ብሄሮች ውጪ ነው።

ነገር ግን በግዜው የተረዳው ተማሪ እንደነበረ እንገነዘባለን። እንደ ዋለልኝ አባባል ከአማራና ከትግራይ ውጪ ሌሎች በብሄራቸው እንደማይከበሩ እና ይህ ነገር ለመረዳት ነብይ መሆን እንዳላስፈለገው በወቅቱ <<ይህ ሃገር የአማራ ወይም የትገሬ ሃገር ብቻ አይደለም ...>> በማለት ነገሩ መነሳቱ እንደማይቀር የተነተነው። እናም ከዚያ ወቅት ጀምሮ ነበር ብሄር ተኮር የሆኑ ፓርቲዎች መቋቋም የጀመሩት ብሎ ደፍሮ መናገር ይቻላል። ለምሳሌ ለመግለፅ ያህል ህግደፍ፣ ህወሓት (ማገብት ነበር)፣ ኦነግ ወዘተ የተቋቋሙት በተማሪዎች ተቃውሞ ጊዜ ከንጉሱ መውደቅ በፊት ነው። የሃገራችን ፖለቲከኞች ግን እወነታውን ሸምጥጥ አድርገው በመካድ ብሄርተኝነት በዚህ ሃያ ሰባት ዓመት እንዳንቆጠቆጠ አደርገው ያወናብዳሉ።

ከንጉሱ ስርዓት መውደቅ በኋላ ደርግን ለመጣል የተቋቋሙ ህብረ ብሄር ፓርቲዎችም አሰያየማቸው ኢትዮጵያ ይበል እንጂ ከአንድ አካባቢ የተሰባሰቡ ድርጅቶች እንደነበሩ ብዙዎች ይመሰክራሉ። ለምሳሌ ኢድዩ (የኢትዮጵያ ዲሞክራቲክ ዩኒየን) በትግራይ መኳንንት፣ ኢህአፓ (የኢትዮጵያ ህዝባዊ አንድነት ፓርቲ) በአማራ ልሂቃን፣ መኢሶን (የመላው ኢትዮጵያ ሶሻሊስት ንቅናቄ) በኦሮሞ ልሂቃን የተደራጁ ነበሩ። ይሁን እንጂ አልፎ አልፎ በየድርጅቶቹ ከሌሎች ብሄሮች አባላት በመሪነት ጭምር እንደሚቀላቀሉቸው አይካድም)። አሁንም ቢሆን ኢዜማ የተባለ አዲስ ፓርቲም ብንወስድ ከዚህ መነጽር የሚወጣ አይሆንም። ለስሙ ሕብረ ብሄራዊ ይበል እንጂ ስብስቡ ግን የአንድ መንደር ሰዎች ናቸው።

በዚያም አለ በዚህ ደርግን አሽቀንጥሮ በመጣል የተሳካላቸውና በኢትዮጵያ መንበረ ስልጣን ለመቀመጥ የታደሉት

የኢትዮጵያዊነት ስሜት ማሳደርህ ኩራት እንጂ ክፋት የለውም። ክፋት የሚሆነው እኔን ብቻ የሚመለከት ነው ሲባል ነው።

በሕብረ ብሄር የተደራጁ ሳይሆኑ በብሄር የተደራጁ፣ የበረሃ ተግል በመረጡ፣ በእሳት በተፈተኑ በህወሀት ኢህአደግ የተሰባሰቡ ድርጅቶች ናቸው። ይህ ደግሞ በኢትዮጵያ ታሪክ ለመጀመርያ ጊዜ በብሄር ዘውግ ፌደራሊዝም የተዋቀረች አዲስ ኢትዮጵያን የማስተዳደር ዘይቤ ይዞ ብቅ እንዲል ምክንያት ሆኗል። በርግጥ ለእኔም በብሄር ዘውግ የተደራጀ ፌደራሊዝም አይመቸኝም።

ነገር ግን የሚሰማው አጣ እንጂ ዋልልኝ መኮነን ከመሆኑ እንደማይቀር ሲናገርለት የነበረ የብሄርና ብሄረሰቦች ያለመከበር መብት ተያየዞ የመጣ እንደሆነ እስማማለሁኝ። አሁን የሆነውን እንተወውና የደርግ ስርዓት ያማረራቸውና ባህላችንና መብታችን አልተከበረልንም ያሉ ቡድኖች በደርግ መውደቅና በአዲሱ የፌደራሊዝም ስርዓት ጮቤ ረግጠዋል (ያኮረፉት እንዳሉ ሆኖ)።

ሕብረ ብሄራዊነትና ብሄርተኝነት

አሁን አሁን በኢትዮጵያ ብሄር ተኮር አደረጃጀት ውስጥ ካሉ ሰዎች ይልቅ በህብረ ብሄራዊነት የተሰባሰቡ ሰዎች ሆኑ ደርጅቶች አክራሪ ብሄርተኛ ሆነው አርፈዋል። ይህ ደግሞ የጎራ መደበላለቅ ነው። ይህ የጎራ መደበላለቅ ደግሞ ፖሎቲካው እንዳይጠራ ካደረጉት ምክንያቶች ዋናው ጉዳይ ነው። ስልጣን ላይ ያለው ፓርቲ መዋቀር ውስጥ ሰረገው ገብተውም የሃገሪቱን መረጋጋት እያደፈረሱ ነው። ሕብረ ብሄራዊነት አስተሳሰብ የሚሰፍነው በህብረ ብሄራዊነት ስም ተጠልሎ በመኖር ብቻ ሳይሆን ትክክለኛውን የህብረ ብሄራዊነት ስሜት በመልበስ፣ ስለ ራስና አካባቢህ ብቻ በመጨነቅ ሳይሆን ዕውነቱን ፈትሾ ስለ ሁሉም ህዝቦችና ስለ ሃገር በማሰብ ቢቻል ደግሞ ለሰው ፍጡር ማሰብ ሲቻል ነው። ህብረ ብሄራዊነት ማለት ከህብረ ብሄራዊ ድርጅቶች የተቀላቀሉ ሰዎች ስማቸውን ለይቶ ከዛኛው ብሄር ወድያ ነው እያሉ በማግለልና ስለ ራሱ ብሄር እንዲያስብ በማድረግ አይደለም። በተለይ አሁን አሁን ያስቸገረው ጉዳይ ይህ ነው። ሌላው የሚገርመው ቁንፅል አስተሳሰብ ደግሞ አንተ ብቻ የኢትዮጵያዊነት ስሜት እንደሚሰማህ አድርጎ የመሳል ቁንፁል አስተሳሰብ ነው። ይህ ደግሞ በብዛት የሚንፀባረቀው በትግራይና በአማራ ሰዎች ነው። ለምሳሌ ከእኔ ብሄር ጓደኞቼ ስንከራከር (በፖለቲካና በሃገራዊ እሴቶች ስናወራ) <<ድሮስ ኢትዮጵያ የማን ሆናና ነው?>> ይሉኛል። በአማራ ልሂቃን በኩል ያለ ነገር ደግሞ እነ ፐ/ር መረራ ጉዲና <የኢትዮጵያውያን ካርድ ሰጪ እኛ ነን እያሉ አስቸገረውናል> በማለት "የኢትዮጵያ መስቅልቅል ፖሎቲካና የህይወቴ ትዝታዎች" በሚለው መፅሃፋቸው አስፍረውታል።

ይህን ነው እንግዲህ ሌሎች ስለ ኢትዮጵያ እንደማያስቡና ስሜት እንደሌላቸው አድርጎ የመሳል፣ ራስን ከፍ ከፍ የማድረግ አባዜ ቁንፅል አስተሳሰብ ያልኩት። ነገር ግን መታወቅ ያለበት ጉዳይ የኢትዮጵያዊነት ስሜት ማሳደርህ ኩራት እንጂ ክፋት የለውም። ክፋት የሚሆነው እኔን ብቻ የሚመለከት ነው ሲባል ነው። እናም ለዚህ ነው በመግቢያ ላይ የሕብረ ብሄራዊነት አስተሳሰብ እስከ የት ድረስ ነው? ብየ የጠየቅኩት።

የብሄር ማንነት ጉዳይ

ሰዎች በብሄር ማንነት ጉዳይ ላይ አክራሪ ሲሆኑ ወይም ደግሞ የብሄር ማንነት እንደ ኃጥያት ሲቆጥሩ መስማት በእኔ አስተሳሰብ ደረጃ ሁለቱም ተክክል አይደሉም። ምክንያቱም ሁለቱም ፈር ለቀዋል። አንድ ህዝበ የራሱ የሆነ የአኗኗርና የባህል ዘይቤ አለውና በብሄሩ ቢለይ በሃገራዊ አስተሳሰቡና አንድነቱ፣ ባለው ሃገራዊ እሴቱ፣ በጋራ ለረጅም ዘመናት ባበረከተው ሃገራዊ ታሪኩ ይተሳሰራል። <ምነው አትዮጵያ ላይ ሲሆን የብሄር ማንነት እንደ ግውዝ ነገር የምንመለከተው?> ዓለም ላይ ያለ ሓቅ ነው። ይህ እኮ የእግዚአብሔር ፀጋና ከሃሊነት ነው። የሚችል ነው ለያይቶ ያበጀን። የማይችል ቢሆንማ ኖሮ ውበት በሌለው አንድ አደርጎ ባዋቀረን ነበር።

የብሄር ማንነታችን አያስጨንቀን። ኢትዮጵያ ለዘለዓለም ትኑር!!!

እነዚህ መፅሓፍት የሰው ልጅ ስለቀጣይ ዕጣ ፈንታው እንዲያስብ የማንቂያ ድወል ናቸው

ዶ/ር ፀጋይ ብርሃነ

ዶ/ር ፀጋይ ብርሃነ የመቐለ ዩኒቨርሲቲ የሕግ ትምህርት ቤት ተባባሪ ፕሮፌሰርና የትምህርት ቤቱ መስራች አስተማሪ ናቸው። የመጀመሪያ ዲግሪያቸውን በሕግ ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ የሁለተኛ ዲግሪያቸውን በዓለም አቀፍ ሕግ ከኖርዌይ ኦስሎ ዩኒቨርሲቲ፣ የዶክትሬት ዲግሪያቸውን ከእንግሊዙ ዋርዊክ ዩኒቨርሲቲ በአካባቢ ሕግ (Environmental Law) ተቀብለዋል። የድህረ ዶክትሬየት ዲግሪያቸውን ደግሞ በደቡብ አፍሪካው ዩኒሳ(Unisa) ዩኒቨርሲቲ ሰርተዋል። ዶ/ር ፀጋይ ብርሃነ በትግራይ ክልል የጠቅላይና የከፍተኛ ፍርድ ቤት ዳኛ ሁነውም አገልግለዋል። በተለያዩ የአካዳሚክ መድረኮች ከአካባቢ ጥበቃ፣ ከስርዓተ ምድር፣ ከተፈጥሮ ጋር በተያያዘ በሚያነሷቸው ሐሳቦች ይታወቃሉ።

በመፅሓፍት፣ በንባብ ዙሪያ ያላቸውን ምልከታና እይታ እንዲሁም የግል ተሞክሯቸውና ልምዳቸውን ለአንባቢያን እንዲያካፍሉ ባለደረባችን **አፈወርቅ ገ/እግዚአብሔር** ዶ/ር ፀጋይ ብርሃነ አነጋግሯቸዋል። መልካም ንባብ።

<<ተፈጥሮ ትልቅ ትምህርት ቤት ነች>>

ፊደል፡ በቅድሚያ ለቃለመጠይቁ ፍቃደኛ ስለሆኑ አመሰግናለሁ!

ዶ/ር ፀጋይ፡ እኔም ለቃለመጠይቁ ስለጋበዛችሁኝ አመሰግናለሁ!

ፊደል፡- የሚተዳደሩበት ሥራ፣ ሙያ?

ዶ/ር ፀጋይ፡ በሙያዬ የሕግ አስተማሪ ነኝ። ከዳኝነት ነው ወደ አስተማሪነት የመጣው። አሁን ግን መደበኛ አሰተማሪ ነኝ። እንግዲህ የምተዳዳረው፣ ኑሮዬን እየገፋውት ያለው በአሰተማሪነት ነው።

ፊደል፡- ዘውትር የአዘቦት ቀንዎን እንዴት ነው የሚያሳልፉት?

ዶ/ር ፀጋይ፡ ጥዋት 11:30 እነሳና እስከ 1:00 ስፖርት እሰራለሁ። ባዶ ሜዳ ላይ 'ሮጣለሁ። እዚሁ ዓዲ-ሐቂ (ቢዝነስ) ግቢ ስለምኖር ግቢ ውስጥ ካለው ስቴዲዮም ከተማሪዎች ጋር እግር ኳስ እጫወታለሁ። ያው መውደቅ፣ መነሳት አለ ‹‹ጋሼ ተነስ›› እየተባልኩ እጫወታለሁ። ቀኔን እንዲህ ነው የምጀምረው። ከዚያ ወደ ሥራ እሂዳለሁ፡፤ ክፍል እገባለሁ፣ አስተምራለሁ። ቢሮ ገብቼ ዓለም እንዴት እንዳደርች፣ ወቅታዊ ጉዳዮችንም በተመለከተ ኢንተርኔት ላይ እመለከታለሁ። ለቤተሰብ ልዩ ቦታ እሠጣለሁና ከስራ ስወጣ ቀጥታ ወደ ቤት ነው የምሄደው። ቤት ገብቼ ልጆቼ ቀኑን እንዴት እንዳሳለፉ፣ ምን እንደተማሩ፣ እጠይቃቸዋለሁ፣ የሚታገዝ ካለ አግዛቸዋለሁ ... ከዚያ የማነበውን አነባለሁ። ከሞላ ጎደል መደበኛ የቀን ተቀን ውሎዬ ይህን ነው የሚመስለው።

ፊደል፡- የልጅነት ሕልምዎ ምን ነበር?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ግልፁን ለመናገር ወደ ኋላ ተመልሸ ‹‹የልጅነት ሕልሜ ይህ ነበር›› ብየ በትክክል ለማስታወስ ይከብደኛል። እንደ ማንኛውም ልጅ ግን ምኞት ነበረኝ። አብዛኛው ልጅ ይመኝ እንደ ነበረው ዶክተር መሆን እመኝ ነበር። የወታደር ልጅ ነበርኩና ካምፕ ውስጥ ነው ያደኩት። ወታደሮችን ሳይ ወታደርም መሆን እመኝ ነበር መሰለኝ። ከዚህ ውጭ በልጅነቴ እንዲህ እሆናለው ብየ የተመኘሁት፣ እሱን ለመሆን የወጣው፣ የወረድኩለት የተለየ ሕልም አልነበረኝም። በዚህ ስመጣ፣ በዚህ ስገፋ ብዙ ሙያዎችን ስለዋውጥ ቆይቸ ራሴን የሕግ ባለሙያ፣ የሕግ አሰተማሪ ሆኘ አገኘሁት። ‹‹አሁን የሆንኩትን የልጅነት ሕልሜን ነው›› ብልህ መዋሸት ነው የሚሆንብኝ።

ፊደል፡- በንባብ ፍቅር የወደቁት መቼና እንዴት ነበር? ከመፅሓፍ ጋር፣ ከንባብ ጋር ያስተዋወቀዎት አጋጣሚ ምን ነበር?

ዶ/ር ፀጋይ፡ ከመጀመሪያ ደረጃ ጀምሮ አስመራ ነው የተማርኩት። ይመስለኛል ሰባተኛ ወይ ስምንተኛ ክፍል ሳለሁ ነበር። የእንግሊዘኛ መምህራችን በጣም፣ በጣም ጎበዝ ነበር። ስሙን አላስታውሰውም። ያኔ በእንግሊዘኛ ቋንቋ የተፃፉ ‹Reader One›፣ ‹Reader Two› መፅሐፉትን እንድናነብ ይገፋፋ ነበር። ከብርቲሽ ካውንስል ላይብራሪይም መፅሓፍ እየተዋስን እናነብ ነበር። እነዚህ ነገሮች ወደ ንባብ እንድሳብ ሳያደርጉኝ አልቀረም። አስረኛ እና አስራ አንደኛ ክፍል ደግሞ አንድ ኤርትራዊ የአማርኛ መምህራችን እንዳውም አሁን የዶቸቨሌ ጋዜጠኛ ነው፤ ስሙ ጠፋብኝ እንጂ (ጋዜጠኛ ….) የቀይ ኮኮብ ጥሪን፣ ከአድማስ ባሻገርን እና ሌሎች የአማርኛ መፅሓፍትን ያነብልን ነበር። በዚህም የበለጠ ተነሳስተን ኦሮማይን፣ ደራሲውን አንብበናል፡፡ ወደ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ስገባ ደግሞ ጠጠር ካሉት የእንግሊዘኛ መፅሓፍት ጋር ተዋውቂያለሁ። እንዲህ እንዲህ እያልኩ ይመስለኛል በንባብ፣ በመፅሓፍ ፍቅር የወደኩት።

ፊደል፡- ንባብ ‹ሀ› ብለው ሲጀምሩ ያነበቡት መፅሓፍ ያስታውሱታል? ስለምን ነበር ታሪኩ?

ዶ/ር ፀጋይ፡ በቀላል እንግሊዘኛ የቀረበውን ‹40 Days around the World› የሚለውን መፅሓፍ ማንበቤ አስታውሳለሁ። ለዛውም በእንግሊዘኛ መዝገበ ቃላት እየታገዝኩ። አንድ ተጓዥ ለ40 ቀናት በተለያዩ አገራት ያደረገውን ጎዞ የሚስቀኝ ታሪክ ነው፡፡ በጉዞው የሚያገኛቸውን ህዝቦችን፣ ባህላቸውን፣ መልካ ምድሩን በተመለከተ ይተርካል። እንዳውም አሁን መለስ ብየ ሳስበው ወደ አካባቢ፣ ወደ ተፈጥሮ እንዳዘንበል ያደረገኝ ያኔ ‹ዲዛይን› የተደረገ ይመስለኛል።

ፊደል፡- ለመሆኑ ማንበብ ይጠቅማል?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ማንበብ ይጠቅማልም፣ ይጎዳልም። እንደ አንባቤው የሚወሰን ይመስለኛል። እየመረጥክ የምታነብ ከሆነ፣ በምታነበው ላይ ራስህን የምትቆጣጠር ከሆነ፣ ‹‹ለምንድን ነው የማነበው?›› እያልክ ራስህን እየጠየክ እምታነብ ከሆነ ማንበብ ይጠቅማል፡፡ ነገር ግን ከምታነበው መፅሓፍ ጋር በስሜት የምትጠረግ ከሆነ፣ ጭልጥ ብለህ የምትወሰድ ከሆነ ይዞህ ገደል ሊገባ፣ ሊያጠፋህ ይችላል። የማንበብ ጥቅሙም፣ ጉዳቱም በአንባቢው ብስለት የሚወሰን ነው። እናም ንባብ ላይ ይህን አንብብ፣ እንዲህ አንብብ እያለ መንገድ የሚያመላክትህ፣ የሚመራ ሰው ያስፈልጋል። ልክ ለውሃ ዑይ እንደምትቀድለት ለአንባቢም በተለይ ለጀማሪ አንባቢ መሪ ያስፈልገዋል።

እንዲሁ ማንበብ፣ ማንበብ፣ ማንበብ እንዲያውም ከጥቅሙ ጉዳቱ ያመዝናል። የምታነበው ነገር የስነልቦና ተጽዕኖው ከፍተኛ ነው፤ በዛው ልትቀረፅ ትችላለህ። እናም ‹‹ዝምብሎ በደፈናው ማንበብ ይጠቅማል›› የሚባለው ነገር ውሃ አያነሳም። ማንበብ ያጠፋልም፣ ያለማልም።

ፊደል፡- እርስዎ በማንበቤ አግኝቻዎለሁ የሚሉት ትልቁ ስኬት ምንድን ነው?

ዶ/ር ፀጋይ፡- በማንበቤ የተጠቀምኩት እይታዎችን (Perspectives) እንዳውቅ አስችሎኛል። ሰዎች ዓለምን የሚያዩበት የተለያዩ መንጽሮች እንዳውቅም አግዞኛል። ማንበቤ ‹‹ይህ መጸሐፍ ለምን ዓላማ? ምን ፍላጎት ለማሳካት?›› ነው የተፃፉ ብየ እንድጠይቅ፣ የተለያዩ እይታዎችን እንደመረምር እረድቶኛል። እይታዎችን እንድመርጥ አድርጎኛል።

ፊደል፡- ‹‹ማንበብ ሰው ያደርጋል›› የሚባል የተለመደ አባባል አለ፤ በቅርቡ ግን አንድ ፀሐፊ ‹‹ማሰብ እንጂ ማንበብ ሰው አያደርግም›› ሲል አደመጥኩ? እርሰዎ እንዴት ያዩታል?

ዶ/ር ፀጋይ፡- እኔ ከማንበብ፣ ከማሰብ ሰፋ አድርጊየ ነው የማየው። ታነባለህ፣ ታስባለህ ከዚያ ደግሞ ያነበብከውን፣ ያሰላሰልከውን መተግበርም አለ። ስትተገብረው ቅድሚያ አንተን ራስህን በገቢር ልትለውጥ ይገባል። ከዛም በዙሪያህ ያሉትን፣ ማኅበረሰቡንም ሊለውጥ ይገባል። ‹ሰው ሁሉ ክቡር ነው› የንባብ፣ የማሰላሰል ውጤት ሊሆን ይችላል። ግን ወንድምህን የምትገድል ከሆነ ማንበብህ፣ ማሰላሰልህ ምኑን ለወጠህ? እንዲሁ በአፍ በማነብነብ፣ በዲስኩር ብቻ የምትቀር ከሆነ ምን የሚያጓጓ ሐሳብ እንኳን ቢሆን ትርጉም የለውም፡፡ ለዚህ ይመስለኛል ካርል ማርክስ

ፈላስፎች አለምን አለወጧትም ያለው። ያነበብከውን፣ ያሰላሰልከውን ተግብረሀው ልትለወጥበት፣ ልትለውጥበት ይገባል። ማንበብ፣ ማሰብ ሊለውጥ በሚችል ድርጊት መደገፍ፣ መገለጽ አለበት።

ፈደል፡- የዓለምን ምስጥር፣ ጥበብን፣ ዕውቀትን ከንባብ፣ ከመፅሓፍት ማግኘት ይቻላል ብለው ያምናሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አዎ ማግኘት ይቻላል። ግን ከመፅሓፍት ብቻ አይደለም ብየ አስባለሁ። እኔ የአካባቢ (Environmental) ተማሪ ነኝና ከተፈጥሮም የዓለምን ምስጥር፣ ጥበብን፣ ዕውቀትን ማግኘት ይቻላል ብየ አምናለሁ። የተፈጥሮ ዑደትን፣ ስርዓተ ምድርን (Ecosystem) እንዴት እርስ በርስ ተንሰላስሎ እንደሚሄድ በአንክሮ በመመርመርና በመጠይቅ አይገፋውም። እናም መፅሓፍት፣ ንባብ የዓለም ምስጥራት፣ ጥበባት፣ ዕውቀት ብቸኛው ምንጭ አይደሉም፡ ፡ ከተፈጥሮ፣ ከባህል፣ ከዕድሜ ባለጸጋዎች ሊገኝ ይችላል። ከሌላም ሊገኝ ይችላል።

ፈደል፡- ከአነበብኩት በኋላ የሕይወት ፍልስፍናዬን፣ የሕይወት ዘይቤን፣ ጠባየን ቀይሮታል የሚሉት መፅሓፍ ይኖር ይሆን? ወይም ስለዓለም፣ ሰለሰው ልጆች፣ ሰለተፈጥሮ ያለኝን እውነትና አመለካከት አቋም የቀዳውት፣ የተዋስኩት ከዚህ መፅሓፍ ነው የሚሉት መፅሓፍ ይኖር ይሆን?

ዶ/ር ፀጋይ፡- እኔ እስካሁን ድረስ የኔ የምለው ፍልስፍና ላይ አልደረስኩም።ግን የፍራዝ ፋኖን (Frantz Fanon) ‹Black Skin, White Masks› እና ‹The Wretched of

> ሰው ሁሉ ክቡር ነው የንባብ፣ የማሰላሰል ውጤት ሊሆን ይችላል። ግን ወንድምህን የምትገድል ከሆነ ማንበብህ፣ ማሰላሰልህ ምኑን ለወጠህ?

the Earth› መፅሓፍትን ሳነብ ስለቅኝ ግዛት፣ ስለጭቆና ይብልጥኑ እንዳስብ ወደ ማኅበራዊ ፍትህ እንዳተኩር አድርጎኛል። ለጭቁኖች፣ ለተገፉት የመቆርቆር አባዜ ተጠናውቶኛል። እይታየ፣ ፍልስፍናየም በማኅበራዊ ፍትህ የተቃኘ በመሆኑ ከግለሰብ ይልቅ ለማኅበረሰብ ፍላጎት አደላለሁ። የግል ፍላጎቶች ግን ሊደፈጠጡ አይገባም። እንደ የአካባቢ ሕግ ተማሪነቴ ደግሞ የአልዶ ሌኦፖልድ (Aldo Leopold) ‹The Land Ethic› መፅሓፍ ስለተፈጥሮ፣ ስለስርዓተ ምድር እና የሰው ልጅ መስተጋብር በተመለከተ አመለካከቴን ቀርፆታል፡ ፡ እንዳውም ከማኅበራዊ ፍትህ ወደ ስርዓተ ምድር እሳቤ ማዘንበል አለብን ብይ አምናለሁ። እንደ እኔ እይታችን ከግለሰብ፣ ከሰውልጅ ይልቅ ስርዓተ ምድርን ማዕከል ያደረገ መሆን ይገባዋል። ግለሰቦችም በማኅበረሰብ የተቃኙ ቢሆን ጥሩ ነው።

ፈደል፡- መፅሓፍ ከአነበቡ በኋላ መፀሐፉ ባነሳቸው ሐሳቦች ላይ የራሳቸውን ምልከታ በማስታወሻቸው የሚያስቀሩ፣ ስለአነበቡት መፅሓፍ ለሌሎች ሐሳባቸውን የሚጋሩ፣ መፀሐፉን ሌሎች እንዲያነቡት የሚወተውቱ፣ መፀሐፉን ካነበቡ ጋር ውይይት የሚያደርጉ፣ በመፅሐፉ ላይ የተሰጡ ሂሶችን የሚያነቡም አሉ። እርሰዎ አንድ መፅሓፍ ካነበቡ በኋላ ምንድን ነው የሚያደርጉት?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አብዛኛውን ጊዜ መፅሓፍ ሳነብ መፀሐፉ የተጠነጠነበትን ጭብጥ፣ ምን መልእክት ለማስተላለፍ እንደተፈለገ፣ ምን ፍላጎት ለማራመድ እንደተፃፈ የሚለውን እጠይቃለሁ፣ ለመረዳት እሞክራለሁ። ከእኔ አመለካከት ጋር ይገጥማል? ይሂዳል? እያልኩ እፈትሻለሁ። ከእኔ አመለካከት ውጭ ከሆነም መከራከሪያ ሐሳቡን ለመረዳት እሞክራለሁ። የእኔን አመለካከት እንዴት እንዳፈረሰብኝ እገመግማለሁ። ዘውትር ባይሆንም አንዳንዴ ከሰዎች ጋር እወያያለሁ። በዙሪያያሉትን፣የሚመስሉኝንአንብቡ

ብዙ ምስጥራትን ማወቅ ይቻላል። በመፅሓፍ ሊገኙ የማይችሉ ከፎክለር፣ ከባህል ከመሳሰሉትም ሊገኙ ይችላሉ። ‹‹የሁሉም ነገር ምንጩ፣ ሁሉም ነገር ከመፅሓፍ ብቻ ነው የሚገኘው›› ተብሎ የሚቀርበውን ነገር እኔ ብዙም አልቀበለውም። ከመፅሓፍት ብቻ የሚለው ነገር የሰውን የበላይነት ለማሳየት እንዳይሆን እፈራለሁ። ሰውን ለማግነን ተፈልጎ ሊሆን ይችላል ‹‹ሁሉም ነገር ከመፅሓፍ›› የሚባለው፡ ፡ ግን ተፈጥሮም አለ እኮ። ተፈጥሮ ራሷ ትልቅ ትምህርት ቤት ነች። በዛ ላይ ከመፅሓፍ የሚገኘውን ወደ ጎን

እላለሁ። ያነበብኩትንም አጋራለሁ። በፌስቡክ ይህ መፅሓፍ፣ ይህ ፁሑፍ ጥሩ ነው አንብቡት እላለሁ። በአይጋ ፎረምም የሚሰማኝን፣ ሀሳቤን፣ መልከታየን ያካፈልኩበት ወደ 13 የሚጠጎ ፁሑፎችን ጽፊያለሁ። አሁንም በአካባቢ ጉደዮች ዙሪያ የሚኮረኮረኝ ነገር ሲመጣ እፅፋለሁ፤ ስለ ሰውነት እይታዎች እንዲሁም ‹‹የራሳችን ሐቲት (Discourse) ለምን አይኖረንም?›› በሚልም እፅፋለሁ።

ፈደል፡- መፅሓፍ ፅፈዋል?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አዎ። በቅርቡ ለሕትመት የሚበቃ አንድ መፅሓፍ ላይ ተሳትፊለሁ ። በባህል እና ሕግ መካከል ያለውን ዝምድና የሚያሳይ መፅሓፍ ነው።

ላይ ፈራጅ መሆን አልፈልግም። የራሴ የመፅሓፍት ምርጫ ግን አለኝ፡ ፡ ምን አልባት ከራሴ አንጻር ሊሆን ይችላል ጥሩም፣ መጥፎም የምለው። እያንዳንዱ መፅሓፍ ግን የራሱ ዓላማ አለው፤ አቅም፣ ጊዜም፣ ጉልበትም፣ ገንዘብም፣ እውቀትም ወጡበታል፡ ፡ ግን ከኔ ጋር አብሮ የማይሄድ፣ ከኔ ሙያ ጋር የማይገጥም ሊሆን ይችላል፡ ፡

ፈደል፡- ከአነበቡት በኋላ ‹‹እንዲያው ይህ መፅሓፍስ ባይፃፍ›› ያሉት ይኖራል?

ዶ/ር ፀጋይ፡- መፅሓፍት የየራሳቸው አስተዋጾ አላቸው ብይ አምናለሁ፡ ፡ እኛም፣ ተፈጥሮም ውስብስብ ነን። በራሳችን አመለካከት ብቻ መዝነን ‹‹ባይፃፉ›› ልንል አይገባም፡

ፈደል፡- ግን እኮ መፅሓፍትን ሰብስበው የሚያቃጥሉ፣ ደብዛቸውን የሚያጠፉ አሉ እኮ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ይህ የመፅሓፉን ሐሳብ ፍርሃት ይመስለኛል። ሐሳብ ኃይለኛ ነው። ‹አቶሚክ› በንብ በለው። ፈርተኸው ግን የትም አትደርስም። መፍራት ሳይሆን ሐሳብን፣ በሐሳብ መጋፈጥ ነው ያለብህ። ዕውቀትም የሚዳብረው ሐሳብ ከሐሳብ ሲፋጭ፣ አንዱ ከአንዱ ጋር ሲደመር ነው። ከዛውጭ ‹‹መፅሓፍትን ይህ ጥሩ ነው፣ ያኛው ጥሩ አይደለም›› ብሎ መከፋፋል አምባገነንነት ነው።

ፈደል፡- አንበበውት ግን ታሪኩ፣ ጭብጡ ያልገባዎት፣ ያለተገለጠለዎት፣ ውስብስብ ሁኖ የቀረ መፅሓፍ ይኖር ይሆን?

ንባብ ደንበር ሊኖረው ይገባል ብየ አላምንም። ዕውቀት የሚወራረስ ነው። ብቻውን ሊኖር አይችልም። ንባብ በአንድ የሙያ መስክ የታጠረ መሆን የለበትም።

ፈደል፡- ብዙ የተወራለትን መፅሓፍ ለማንበብ ጓግተው ካነበቡት በኋላ እንደ ጠበቁት ያላገኙት ወይም በተቃራኒው ‹‹እንዳው ላንበበው›› በሚል አንብበውት የወደዱት መፅሓፍ ይኖር ይሆን?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አላስታውስም። ግን ጀምሬው፣ የተወሰኑ ገፆችን አንብቤ የምተዋቸው መፅሓፍት ያጋጥሙኛል። ተነግሮኝ ይሆን፣ አይሆን ግን አላስታውስም። መፅሓፍትን ‹‹ይህ ጥሩ ነው፣ ይህ ጥሩ አይደለም›› በሚል መፈረጅ አልወድም። በመፅሓፍት

፡ እንዳውም ያላየነውን ጎን ሲነግሩን መልካም ነው። እንደዛም ካልሆነ ቢያንስ በአሰተማሪነቱ ሊጠቅመን ይችላል። ‹‹ለካ እንደዚህ ዓይነት ነገርም አለ›› ብሎ ለማወቅ ይረዳል፡ ፡ ብዙ አይጠቅምም፣ አይረባም የሚባል ሐሳብ የለም። ግን የማልመርጠው ሐሳብም፣ መፅሓፍ ይኖራል። ከዚህ ውጭ እኔ ማን ነኝና ነው ‹‹ይህ መፅሓፍ ቢፃፍ፣ ባይፃፍ›› ብየ የምፈርደው! በዛ ላይ እያንዳንዱ መፅሓፍ የየራሱ አንባቢ አለው እኮ። የትኛውም መፅሓፍ ግብአት ነው።

ዶ/ር ፀጋይ፡- አዎ አንዳንድ መጽሐፎች አሉ። ለምሳሌ የዊሊያም ሸክስፒር ማክቤዝ፣ ሂነሪ 4ኛ (Hennery the Fourth) በድሮው እንግሊዘኛው ስለተፃፉ ነው መሰል አይገቡኝም፡ ፡ ብለው፣ ብለው አልገባህ ሲለኝ ከዛ ትችው በቀላል እንግሊዘኛ የተፃፉትን ማንበብ ቀጠልኩ። ምን አልባት ግን የስነፁሁፍ ሰው ስላልሆንኩም ሊሆን ይችላል።

ፈደል፡- አንድ መፅሓፍ ለማንበብ ምን ያህል ቀናት ይዎስድቦታል?

ዶ/ር ፀጋይ፡- እንግዲህ እንደ መፅሐፉ ዓይነት ነው። አንዳንዴ መፅሐፉ መስጦኝ ሰስት፣ አራት ቀናት ቀጥ ብየ የማነብበት ጊዜ ይኖራል። እርግጠኛ አይደለሁ ግን በአማካይ ሶስት፣ አራት፣ አምስት ቀናት ሳይወስድብኝ አይቀርም። ገብተውኝ ግን በጥልቀት ለማንበብ ዘለግ ያለ ጊዜ የሚወስዱብኝ መፅሐፍትም አሉ፡ ፡ የቤተሰብ አስተዳዳሪም ስለሆንኩ የቤተሰብ ጉዳይ ይይዝህና ትተኸው ቆይተህ ተመልሰህ የምታነብበት አጋጣሚም አይጠፋም።

ፊደል፡- አንድ መፅሐፍ ከጨረሱ በኋላ ነው ሌላ የሚያነቡት ወይስ በመሐል ሌላ ያነባሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አንድ መፅሐፍ ከያዝኩ እጨርሳለሁ። አንዳንድ መፅሐፍት ደግሞ አሉ ይዣቸው እሄዳለሁ የኮንትሮባንድ መፅሐፍ ሳገኝ እነሱን ታኮ አድርጌ አዲሱን አነባለሁ። ሁለት፣ ሶስት መፅሐፍት ጎን ለጎን የማነብበት ጊዜም አይጠፋም።

ፊደል፡- ‹‹ለሁሉም ጊዜ፣ ወቅት አለው›› ይባላል፤ ለማንበብ፣ አንባቢ ለመሆን ጊዜና ወቅት አለው?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ንባብን በቦታና ጊዜ መወሰን በጣም አስቸጋሪ ነው። ማንበብ በማንኛውም ጊዜ፣ የትም ቦታ የሚደርግ ተግባር ነው ብየ አምናለሁ፡ ፡ ገድበኸው፣ ቀመር አውጥተህለት በዚህ፣ በዚያ ይሁን ማለት አስቸጋሪ ይመስለኛል። በአንተ ፍላጎት የሚወሰን ነው። ከአነበብክ ታነባለህ፣ ካላነበብክ አታነብም። እርግጥ ወቅት ቢኖርህ ጥሩ ነው። ለምሳሌ ጥዋት ላይ አንዳንዴ ከስፖርት ተመልሸ፣ ሻወር ወስጀ በብሩህ አእምሮዬ ሳነብ ተመችቶኝ ነው የማነበው። ግን ብዙ መገደብ፣ መታጠር የለበትም።

ፊደል፡- ብዙ አንባቢያን ሳይረበሹ በትኩረት፣ በጽሞና ማንበብን ይመርጣሉ። የራሳቸው ድባብ (Mode) እንዳላቸው ሲናገሩ ይደመጣል። ቤት ዘግተው የሚያነቡ አሉ፤ ትራንስፖርት ላይ የሚያነቡ አሉ፤ መዝናኛ ስፍራዎች ላይ የሚያነቡ አሉ፤ ሙዚቃ ከፍተው የሚያነቡም አሉ። እርሰዎ ለማንበብ የሚመርጡት ምቹ ጊዜ፣ ቦታ እና ሁኔታ ምን አይነት ነው?

ዶ/ር ፀጋይ፡- እኔ አብዛኛውን ጊዜ በአገኘሁት ቦታ፣ ጊዜና ሁኔታ ማንበብ እችላለሁ። ቢሮ ላይ አነባለሁ፤ ካፍቴሪያ፣ ሻይ ቡና እሚባልበት ቦታ ላይ ሰው ገባ-ወጣ እያለ፣ ጫጫታ ባለበት፣ ሙዚቃ ተለቆ ምንም ሳልረበሽ ማንበብ እችላለሁ፡ ፡ በመሰሪያ የተቀነባበሩ ሙዚቃወችን እየሰማውሁም ማንበብ እችላለሁ፡ ፡ ግን ‹open air› ላይ ቡና እየጠጡ፣ ውኃ ይዞ ማንበብ ይመቸኛል። እንደዛም ሁኖ ‹‹በዚህ ሰዓት፣ እዚህ ቦታ ላይ፣ በእንዲህ ያለ ሁኔታ›› ካልሆነ ብየ ከማንበብ አልቦዝንም።

ፊደል፡- አንባቢዎች መፅሐፍ ሲያነቡ አፅኖት መስጠት የሚፈልጉትን ቁምነገር ያሰምራሉ አሊያም ገፁን በማጠፍ ምልክት ያደርጋሉ። እርስዎ የትኛውን ነው የሚያደርጉት? ያሰምራሉ ወይስ ያጥፋሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- እዚህ ላይ እንኳን አስቸጋሪ ባህሪ ነው ያለኝ። በተለይ የእኔ መፅሐፍ ከሆነ አሰምራለሁ። እንደ ጠንቋይ ዋና ዋና ነጥቦች የምላቸውን በቀይ እስክርቤቶ አሰምራለሁ፤ ምልክት አደርጋለሁ። በ‹soft copy›ም ሳነብ በ‹Highlighter› ማስመር ይቀናኛል።

ፊደል፡- ‹‹አንባቢ አይመርጥም›› የሚሉ አሉ፣ ሌሎች ደግሞ ‹‹አግበስብሶ ማንበቡ ትርፍ የለውም፣ እንኳን ለአእምሮ ለሆድም ይመረጣል›› ይላሉ። እርስዎ የትኛውን አይነት አንባቢ ነዎት? መራጩ ወይስ የተገኘውን አንባቢ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ድሮ እንዲሁ ነበር የማነበው። አልመርጥም። አሁን ግን ከእኔ እይታ ጋር የሚሄዱትን እመርጣለሁ። ይጠቅሙኛል የምላቸውን መርጬ አነባለሁ። ከእይታየ ጋር የማይሄዱ ባይሆንም የሌላውን ለማወቅም አነባለሁ። ንባብ በምርጫ የታገዘ ሲሆን ጥሩ ነው፡ ፡ ምርጫህ እይታን መሰረት ያደረገ ሊሆን ይገባል።

ፊደል፡- የትኞቹን መፅሐፍ ማንበብ ይመርጣሉ? ልብወለድ ወይስ ኢ-ልብወለድ? ለምን?

ዶ/ር ፀጋይ፡- እየቀላቀልኩ ነው የማነበው። በትምህርት እየገፋው ስመጣ ግን ወደ ኢ-ልብወለድ ማዘንበል የጀመርኩ ይመስለኛል።

ፊደል፡- ለኔ ቅርብናቸው የሚሏቸው መፅሐፍ ዓይነት የትኞቹ ናቸው? የሳይንስ ልብወለዶች፣ የታሪክ፣ ግለ-ታሪኮች፣ የስለላ፣ የፍልስፍ፣ የስነልቦና .....?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ታሪክ አነባለሁ። እንደ ኒልሰን ማንዴላ ‹Long Walk to freedom›፣ የማርቲን ሉተር ኪንግ ግለ-ታሪኮችንም አነባለሁ። ፖለቲካዊ ይዘት ያላቸውን ልበወለዶች እንደ ጆርጅ ኦርዌል ‹Animal Farm› አነባለሁ። የስለላና የወንጀል እንደ አጋታ ክርሲት መፅሐፎችንም አንባለሁ። ብቻ ከሁሉም ዓይነት አነባለሁ።

ፊደል፡- መፅሐፍትን በ‹Hard Copy› ወይስ በ‹Soft Copy› ማንበብ ነው መቾት የሚሰጦት?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ሁለቱንም ነው የማነበው፡ ፡በ‹HardCopy›ም፣ በ‹SoftCopy›ም

አነባለሁ፡፡‹Audio-Book›ም አዳምጣለሁ። እንዲያውም የ‹Ayn Rand› ‹Audio-Book› በተደጋገሚ ነው የማዳምጠው። ሐሰቦቿ ግለሰባዊ ቢሆኑም እኔ ደግሞ ቡድንን/ ማኅበረሰብን የማስቀደም ቢሆንም አዳምጣታለሁ።

ፈደል፡- ‹‹ይህ ትውልድ ንባብ ላይ የተቀዛቀዘ ነው›› በሚል ይወረፋል። እንዳውም አንድ ገጣሚ ‹‹የሚፃፍም፣ የሚነበብም፣ አንባቢም የታጣበት ዘመን›› በሚል ገልፆት አንብቢያለሁ! የእርሰዎ ግምጋሜ ምን ይመስላል?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ሁሉም ትውልድ ነገሮችን የሚሰራበት የራሱ መንገድ አለው፡፡ የዚህ ዘመን ትውልድ ዲጅታል ላይ ኅበዞች ናቸው። ቁምነገር ላይ ያውሉት፣ አያውሉት አላውቅም። ግን በሞባይላቸው ያንንም ይህንንም ሲጎረጉሮ፣ ሲነካኩ እመለከታለሁ፡፡ ሌላው ዘሬ ላይ ‹‹በእየ ሳምንቱ የአዲስ መፅሓፍ ምረቃ›› አለ ሲባል ነው የምሰማው። የሚጻፍም የጠፋ አይመስለኝም። ‹‹ይህ ትውልድ እንዲህ ነው›› ብሎ መፍርዱ ይከብደኛል። ብቻ ከዚህ ትውልድም በጣም እሳት የላሱ አሉ፤ አንዳንድ የባከነም አይጠፋም።

ፈደል፡-ትውልዱ በንባብ እንዲበረታ ምን ቢደረግ ይመክራሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ከታች ክፍል ጀምሮ ከአካዳሚክ ንባብ ውጨ የንባብ ክበባት እንዲኖሩ ቢደረግ መልካም ነው። በተለይ ደግሞ በየዩኒቨርሲቲዎች ከንባብ ጋር የተያያዙ ክበባት፣ ፎረሞች፣ ውይይቶች ሊኖሩ ይገባል። በተማሪዎች መካከል በተለያዩ ጉዳዮች ላይ የሚከራከሩበት፣ የሚሟገቱበት የውድድር መድረክ ቢዘጋጅ፣ ለአሸናፊዎች ማበረታቻ ሽልማት ቢበረከት ተማሪዎችን ወደ ንባብ እንዲመጡ ከፍተኛ እገዛ ያደርጋል። አሁን ባለው ሁኔታ በአምስት፣ አራት፣ ሶስት ዓመት የዩኒቨርሲቲ ቆይታቸው ከአካዳሚክ መፅሓፍት ውጭ አንድ መፅሓፍ እንኳን አንብበው የማይወጡ በርካታ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች እንዳሉ እታዘባለሁ።

ፈደል፡- ሌሎች እንዲያነቡ በግልዎ ምን ጥረት ያደርጋሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- የድህረ ምርቃን ተማሪዎችን ሳስተምር፣ ሳማክር ከአካዳሚኩ በተጨማሪ ይህን መፅሓፍ ት አንብቡ እያልኩ ያለኝ መፅሓፍ (Soft Copy) አውሳለሁ።

ፈደል፡- ለልጆችዎስ? ያው ሁሉ ነገር ከቤት፣ ከቤተሰብ ነው የሚጀምር ብየ ነው።

ዶ/ር ፀጋይ፡- ልጆቼ ሁለት ናቸው፡፡ ገና ልጆች ናቸው። የንባብ ልምድ እንዲያዳብሩ እጥራለሁ። በቀላል እንግሊዝኛ፣ ትግርኛና አማርኛ የተፃፉ መፅሓፍትን እገዛላቸዋለሁ። አነብላቸዋለሁ፣ አስነብባቸዋለሁም፡፡ አንዳንዴ ቤት ውስጥ ያነበቡትን እንዲተርኩልን አድርጋለሁ።

ፈደል፡- በእኛ አገር መፅሓፍ ገዝቶ ማንበብ ትንሽ ኪስን ይፈትናል። የመፅሓፍ ዋጋ ውድ ነው። አሁን ላይ የአብዛኛው የመፅሓፍ ዋጋ ከሶስት አህዝ በላይ ሁኗል። ለዚህ ይመስላል የመፅሓፍ መዋዋስ ባህል አለን። ነገር ግን ተውሶ በዛው የሚያስቀር፣ ለምነው ወስደው ተለምነው የሚመልሱ አሉ፣ ሲመልስም መፀሐፉን ገነጣጥሎ፣ አይሆኑ መሆን አድርጎ የሚመልሱ አሉ፡፡ በእንዲህ ዓይነት ተዋሾች ተማረው መፅሓፍ ማዋስ እርሜ ያሉ አሉ። እርሶ ጥሩ ተዋሽ ነዎት? ጥሩ አዋሽ ነዎት?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አዎ በእኛ አገር የመፅሓፍት ዋጋ ኪስን ይፈትናል። በጣም ውድ ነው። መዋዋሱ ግን ጥሩ ዘዴ ነው። መዋዋሱ እርስ በእርስም ያቀራርባል። እንግዲህ አውሳለሁ፣ እዋሰለሁ። ጥሩ አዋሽም፣ ተዋሽም ነኝ መስለ። በሌላ በኩል ካየህው ደግሞ እድሜ ለዘመኑ ቴክኖሎጅ በርካታ የ‹soft copy› መፅሓፍት አዳዲስ የሚወጡትን ጭምር ማግኘት ትችላላህ። የተለያዩ የ‹e-book› ድረ ገፆችን ላይ መፅሓፍትን በነፃ በማውረድ መጠቀምም አንድ አማራጭ ነው።

ፈደል፡- ግን እኮ አብዛኞቹ የአገር ውስጥ መፅሓፍት የ‹e-book› አማራጭ የላቸውም?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አዎ እሱ ደግሞ ሌላ ችግር ነው።

ፈደል፡- በወር ከሚያገኙት ገቢ ላይ ለመፅሓፍ መግዣ ብለው ይመድባሉ? ስንት ይመድባሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አይ በጀት እንኳን አልመድብም። ሊያልፉኝ የማይገቡ መፅሓፍት ካሉ ግን ሳልሰስት እገዛለሁ፡፡

ፈደል፡- ንባባቸው በሙያቸው ብቻ የተገደበ፣ ለሙያቸው ብቻ ሚያስፈልጋቸውን የሚያነቡ አንባቢያን ቀላል አይደሉም፤ እርሰዎ በሙያቸው የታጠረ የንባብ ልምድ ካላቸው ወይስ ‹‹ንባብ ድንበር የለውም›› ከሚሉት ተርታ ነው የሚመደቡት?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ንባብ ድንበር ሊኖረው ይገባል ብየ አላምንም። ዕውቀት የሚወራረስ ነው። ብቻውን ሊኖር አይችልም። ንባብ በአንድ የሙያ መስክ የታጠረ መሆን የለበትም። አሁን እየጎላ የመጣው በየነዲስፕሊን (Interdisciplinary) ነው። ለመለያየት እንዲያመች ካልሆነ በስተቀር የሙያ መስክ ክፍፍሉ ራሱን ችሉ የሚቆም

አይደልም። አንድ ሙያን ብቻ ነጥሎ መያዙ ይከብዳል። ሙያህን ማዕከል አድርገህ ስለሌሎች ሙያዎችን ማንበብ ዕውቀትህን፣ መረዳትህን ሁለገብ ያደርገዋል።

ፈደል፡- የእርሰዎ አምስት ምርጥ መፅሓፍት የትኞች ናቸው?

ዶ/ር ፀጋይ፡- የAldo Lepold - ‹The Land Ethic›፣ የNaomi Klein - ‹This Changes Every Thing›፣ የJohn Rawls - ‹A Theory of Justice›፣ የRené Descartes - ‹Discourse on the Method›፣ የFrantz Fanon - ‹Black Skin, White Masks› ናቸው። ከተፈቀደልኝ የNgũgĩ wa Thiong'o - ‹Decolonizing the Mind› ልመርቅ።

ፈደል፡- ብዙዎቻችን አንባቢያን ‹በሂዱበት ሁሉ ከእጃቸው፣ ከቦርሳቸው መፅሓፍ የማይለያቸው፣ ቤታቸው በመፅሓፍ የተሞላ፣ አንሰተኛ የግል ቤተመፅሓፍትን የሚያስንቅ የመፅሓፍ ስብስብና ብዛት ያላቸው ወዘተ›› አድርገን ነው የምንስላቸው። እርሰዎን እንዲህ ብስለዎት ተሳስቻለሁ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- መፅሓፍት አሉኝ። ትናንሽ የመፅሓፍ ሽልፎችም አሉኝ። ያን ያህል የተጋነነ ስብስብ ግን የለኝም። የማነበውን፣ የጀመርኩትን መፅሓፍት ከእጅ ላይለይ ይችላል።

ፈደል፡- አሁን ላይ እያነበቡት ያሉ መፅሓፍ ምን ዓይነት ነው? ለምን ለማንበብ መረጡት?

ዶ/ር ፀጋይ፡- በእስራኤላዊ የታሪክ ምሁርና ፀሐፊ Yuval Noah Harari የተፃፉትን ‹Sapiens›፣ ‹Homo Deus› እና ‹21 Lessons for the 21st Century› እያነበብኩ ነው ያለሁት፡፡ ‹የኢትዮኤርትራ ስንክሳርን›ም እያነበብኩ ነው።

ፈደል፡- ማንበብ ያለብኝን ያህል አንብቢያለሁ ብለው ያምናሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አረ ገና አላነበብኩም፡፡ ብዙ፣ ብዙ ይቀረኛል። ማንበብ የሕይወት ዘመን ሂደት ነው።

ፈደል፡- የመፅሓፍ ቀበኛ ነዎት?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አነባለሁ ግን ወደ ቀበኝነት አልደረስኩም።

ፈደል፡- የትኛውም ሰው በሕይወት ዘመኑ ሳያነበው መቅረት የለበትም የሚሉት መፅሓፍ ይኖር ይሆን?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አዎ አለ! እኔ ማርሽ ቀያሪ የምለቸው የNaomi Klein - ‹This Changes Every Thing› እና የYuval Noah Harari ‹Sapiens›፣ ‹Homo Deus› እና ‹21 Lessons for the 21st Century› ናቸው። እነዚህ መፅሓፍት የሰው ልጅ ስለቀጣይ ዕጣ ፈንታው እንዲያስብ የማንቂያ ድወል ናቸው።

ፈደል፡- ካነበቧቸው፣ በእጅጉ ከሚወዷቸው መፅሓፍት ውስጥ ካሉ ገፀ ባህሪያት የአንዱን ገፀ ባህሪ ስጋ እንዲላበሱ እድሉዎን ቢሰጥዎት የትኛውን ገፀ ባህሪ ይመርጣሉ? ለምን?

ዶ/ር ፀጋይ፡- አይ ይቅርብኝ። እኔ እራሴን መሆን ነው የምፈልገው፡፡ ሐሳባቸውን ልጋራው፣ ልወስደው እችላለሁ። ማምለክ ድርስ መሄድ ጥሩ አይደለም። ማምለካችን ጎድቶናል። ካርል ማርክስን አምልክን፣ ሶሻሊስት፣ ኮሚኒስት እንሁን ብለን ተጫርሰናል።

ፈደል፡- አንድ እንግዳ ፍጡር ጋር ወዳጅነት ቢመሰርቱ ስለስውነትን እንዲያውቅ፣ እንዲረዳ የትኛውን መፅሓፍ እንዲያነብ ያደርገሉ?

ዶ/ር ፀጋይ፡- እንደ ሕግ ባለሙያነቴ የሰውን ልጅ መንታ ተፃራሪ ገፅታዎች የሚሳዮትን የ‹Thomas Hobbes› እና ‹Jean-Jacques Rousseau› ሥራዎችን እንዲያነብ አድርጋለሁ።

ፈደል፡- የሰው ልጅ ሕይወት፣ ዓለም በጠቅላላው ያለመፅሓፍ ምን መልክ ሊኖራቸው ይችላል?

ዶ/ር ፀጋይ፡- ከአኗኗራችን፣ ከማኅበረሰቡ የዕድገት ደረጃ ጋር የሚሄድ ይመስለኛል። የድሮ ሰዎች ያለመፅሓፍ ‹ደልቷቸው› ኑረው አልፈዋል። የዚህ ዘመን ሰው በተለይ ደግሞ ምዕራባዊያኑ ያለመፅሓፍት የጎደሉ፣ ወደ ኋላ የቀሩ መስሎ ሊታያቸው ይችላል። የሕይወት ዘይቤያችን፣ የመንኖርበት ከባቢ ከመፅሓፍ ጋር ያለንን መስተጋብር ሆነ ቁርኝነት ይወስኑታል።

ፈደል፡- ለሰጡን ቃለ መጠይቅ በፈደል ስም በድጋሜ አመስጋናለሁ!

ዶ/ር ፀጋይ፡- እኔም አመሰግናለሁ!

የመጽሀፍ ጥቆማ

ዶ/ር ፀጋይ የተሳተፉበት "Environmental Law Across Cultures: መጽሀፍ ታትሟል። ያንብቡት።

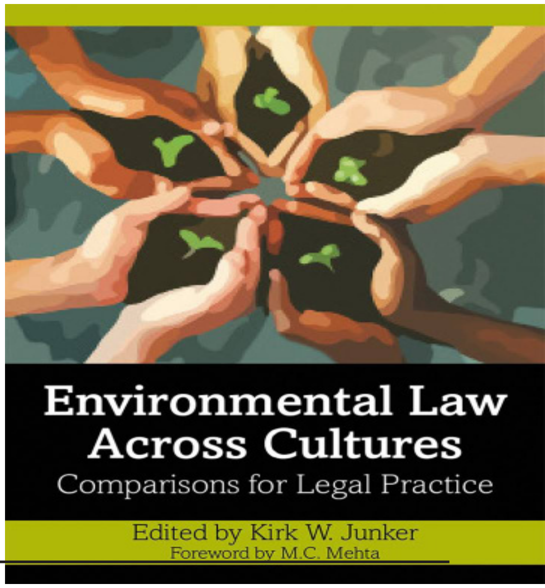

ጦብላሕታ፣ ካብ ጦብያ ናብ ካሊእ ሃገር ብምኻድ ኣብ ሰብነቱ ጦብላሕ ዝበሎ ነገር

(ቀዳማይ ክፋል)

ብ መንግስቱ ገብረመድህን

ደፍተራ ፍስሃጊዮርጊስ ዓብየዝጊ ኣብ መበል መወዳእታ 18 ክ/ዘመን ናብ ዓዲ ጣልያን ኣብ ዝኸዱሉ እዋን ``ብዛዕባ እንካብ ጦብያ ንኢጣልያ መንገዱን ነዙ ሃገር እዙይ እውን ብምርኣይ ኣብ ሰብነቱ ጦብላሕ ዝበሎ ጦብላሕታን`` ዘርእስቱ ታሪኻዊ ልቢ-ወለድ፣ ብትግርኛ ብ1895 ዓ.ም.ፈ. ኣብ ሮማ ምሕታሞም ይዝከር። ኣብዚ ``ደፍተራ ፍስሃ ጊዮርጊስ ገና መዝገብ ውዕሎ (diary) ምፅሓፍ ብዙሕ ኣብ ዘይተለመደሉ ዘመን ነዚ ጦብላሕታኦም ንክፅሕፉ እንታይ ኣገደዶም?`` ዝብል ሕቶ ምልዓል ኣገዳሲ ይኸውን።

ነዚ፣ እቲ ዝቐረበ መልሲ ክኾን ዝኽእል ድማ ``እቲ ኣብ ዓዲ`ማቶም ዝረኣዩዎ ፅቡቕ ነገር ኣብ ዓዶም ክሪኡዎ ካብ ዝነበሮም ባህጊ`` ክኸውን ከምዝኽእል ምግማት ይከኣል። ምኽንያቱ፣ ከምኡ እንተዘይኸውን ነይሩ ብኢድ ፅሑፍ ነዚ ኩሉ ከስፍሩ ላሕ ኣይመበሉን። ካብ’ዚ ብተወሳኺ፣ እቲ መፅሓፍ፣ ካልኦት ዝተፈለየ ተሞክሮ ናይ ምርኣይ ዕድል ዝገጠሞም ሰባት ትዕዝብቶም ሰኒዶም ንካልኦት ከሕልፉ ናይ ምልዕዓል ረብሓ ከም ዝህልዎ`ውን ርዱእ እዩ።

ብሓፈሻ፣ ሓደ ሰብ ኣብ ካሊእ ዓዲ ንንውሕ ዝበለ ጊዜ ኣብ መገሻ ኣብ ዝፀንሐሉ እዋን ብሰለስተ ብርኪታት ስምዒት ከምዝሓልፍ ኣብዚ መዳይ ዘተኻየዱ መፅናዕቲታት የረድኡ። እቲ ቀዳማይ፣ እዚ ደፍተራ ፍስሃጊዮርጊስ ‘ጦብላሕታ’ ብዝብል ዝገለፁዎ ብእንግሊዘኛ (honeymoon) ዝበሃል ዓይነት ስምዒት እዩ። እዚ፣ ርኢኻዮም ንዘይትፈልጥ ቦታታት ንፈለማ እዋን እንትትርኢ፣ ብእትሪኦ ነገር ኩሉ እንትትድነቕ ዝፍጠር ስምዒት እዩ። ኣብ ከምዚ ዝበለ ኩነታት እንትትከውን፣ ኩሉ እትሪኦ ነገር የግርመልካ፣ የብህገካ፣ ነቲ ቦታ ብምርጋፅካ ንርእስኻ ከም ዕድለኛ ገይርካ ትቖፅር።

ብምኳኑ ድማ፣ እናሓለፍካ ‘ሰልፊ’ ፎቶ ትለዓል። (ዘረባና ብላዕሊ፣ `ሰልፊ` ከ.ኣ.ጎ. ብ2013 ናይ`ቲ ዓመት ቃል ተባሂሉ ብኦክስፎርድ መዝገበ-ቃላት ከም`ተመርፀ Van Loon ዝተብሃለ ፀሓፊ ኣስፊሩዎ ይርከብ።) ንፎቶ ዝኸውን ፅቡቕ ቦታ ረኺበ ኢልካ ትሰኣል። ፅንሕ ኢልካ `እዚ`ማ ኸዓ ዝበለፀ እዩ፤ ከመይ ኢለ ክሓልፎ` ኢልካ ትደግም። ገና ዓሰርተ ሜትሮ ከይረሓቕካ ትስልስ። ኩሉ የብህገካ። ሰኒድካ ንደቅኻ ክተትርፍ ወይ ኣብ ማሕበራዊ መራኸብቲ ንመሓዙትካ ክተካፍል ትደሊ። ካሊእ ስራሕ ዘለካ ምኳኑ ክሳብ ትርስዕ ትኹረትካ ይስሓብ።

እዚ ግን ምልማድ ብዝበሃል ነገር ክሳብ ዝትካእ እዩ ዝፀንሕ። ውዕል ሕድር ምስበልካ፣ እቲ እትሪኦ ነገር ይደጋገመካ። ድሓር፣ ኣእምሮኻ ብዛዕባ ካሊእ ነገር ምሕሳብ ይጅምር፡ ብዛዕባ`ቶም ድሕሪት ገዲፍካዮም ዝመፃኻ ስድራ ቤትካ። ምዉቕ ገዛኻ፣ ወጨሕጨሕ ደቅኻ፣ በዓል(ቲ) ቤትካ፣ መሓዙትካ፣ ኣዝማድካ፣ ጎረባብትኻ፣ እናተቐያየሩ ውክፍ ይብሉኻ። ጎቦታት፣ ኣግራብን ኣእማንን ዓድኻ ከይተረፉ ይረኣዩኻ። እቲ ዘደንቐካ ዝነበረ ኩሉ ዘይንታይካ ምኳኑ ይርደኣካ። ዕድመ ንቴክኖሎጂ፣ እናፀናሕካ `ሃሎ` ትብል። (ኣታ፣ እቶም ናይ ቀደም ገየሽቲስ ከንደይ`ኮን ተሃስዮም ይኾኑ!) ንፈተውትኻ፣ ብኣካል ክትረኽቦም ስለዘይትኽእል ኣብቲ ዓዲ ንዝርከብ

ወዲ ዓድኻ ትእልሽ። እንተኾነ፣ ሰብ ነናብ ድራሩ ስለዝዓየ፣ ወዲ ዓድኻ ብኣካል ምርካብ ቀሊል ኣይኮነን። ብሕታውነት ይስምዓካ። እዚ ምስቲ ዘይለመድካዮ ኩነታት ኣየር ተደራሪቡ ፅዕንዕን ይብለካ። እዚ ማለት፣ ናብ`ቲ ብእንግሊዘኛ (depression) ዝብሉዎ ካልኣይ ብርኪ ስምዒት ተሰጋጊርካ`ለኻ ማለት`ዩ።

ነዚ ምስሓለፍካ፣ ናብ`ቲ ስሩዕ ህይወት እንትጅመር ዝፍጠር ሳልሳይ ደረጃ ስሩዕ (normal) ስምዒት ትሰጋገር። ነዚ ስሩዕ መነባብሮ ኣብ እትጅምረሉ እዋን፣ ዋላ`ኳ እትረኦም ነገራት ሓደሽቲ ምኾኖም እንተቋረፀ፣ ገለ ነገራት

1. ፅሩይን ሓምለዋይን ከተማ

እቲ ቀዲሙ ዘደምመካ፣ ኣብ`ቲ መዕረፊ ነፈርቲ መስበፃሕኻ እትዕዘቦ ፅሬት እዩ። ኣብ ዝኸድካ ኪድ (ዋላ ኣብ ሽቓቕ) እትረኦ ጉድለት ፅሬት የለን። ኩሉ ነገር ንፁህ፣ ፅሩይ፣ ተብሃጊ እዩ! `ኣይ፣ እዙይ መዕረፊ ነፈርቲ ስለዝኾነ እዩ፤ ደገ ከምኡ ዘይክኸውን ይኽእል` እናበልካ ትፀንሕ። እንተኾነ፣ ወፂኻ ውን ጎደሎ የለን። ናብ ባቡር፣ ኣውቶቡስ፣ ወዘተ፣ እቶ እዚኣ ትበሃል ረስሓት ኣይትፀንሐካን። ብርግፅ፣ ንቑፅ ኩነታት ኣየር ስለዘየሉ ደሮና ዝበሃል የለን። እቲ ምስጢር ፅሬቶም ግን ንሱ ኣይኮነን። ኣብ ርእሶም እዩ።

በዚ መንገዲ፣ ከባቢ ካብ ብኽለት ይናገፍ። ብሓፈሻ፣ ኣብ እዋን መገሻ፣ ኣብ ቦሌ መዕረፊ ነፈርቲ ዘሎ መዕረፊ ኣጋይሽ ርኢኻ ኩሎም ኣብያተ ዕዮ መንግስቲ`ያ ከምዚ እንተዝኾኑ እናበልካ ዝፀናሕኻ ሰብ፣ ኣብ ማልሰይካ፣ ንባዕሉ ነቲ ኣድኒቕካ ዝገደፍካዮ ቦታ፣ `ናይ ፅሬት ሰራሕተኛታትስ ግዲ ኣባና ይበዝሑ!` እናበልካ ክተንፀርፅር ይዕድመካ።

2. ተክኖሎጂ

እቲ ካሊእ ኣብ ኣውሮፓ እትረኦ መስደመም፣ ቴክኖሎጂ ከመይ ንደቂ-ሰባት ይትክኦም ከምዘሎን ከመይ

ግና ካብቲ ዝለመድካዮን እትሓሰቦን ኣዐርዮም ዝረሓቑ ስለዝኾኑ ኩሉ ጊዜ የደንቑኺ። ኣነ`ውን ኣብዛ ፅሕፍቲ፣ ኣብ ጀርመን ዝነበረኒ ናይ ክልተ ዓመት ፃንሒት መሰረት ብምግባር፣ እቶም ኩሉ ጊዜ ዘደንቑኒን፣ ኣብ ዓደይ ተኣታትዮም ክሪኦም ዝብህጎምን ነገራት እየ ክፅሕፍ። ሰናይ ንባብ።

ርስሓት ይፅየፉ፣ ንፅሬት ከባቢኦም ብንቕሓት ይከታተሉ። መእከቢ ጉሓፍ ኣብ በቢቦትኡ የቐምጡ። ምቕራብ መጉሓፊ ጥራሕ ዘይኮነስ፣ ብዓይነት እቶም ጉሓፋት (ፕላስቲክ፣ ወረቐት፣ ምግቢ ተንከፍ) ተፈልዮም ይዳለዉ። ዝተኣከበ ጉሓፍ ብእዋኑ የልዕሉ። ንከም ሃይላንድ ዝበሉ ፕላስቲካት ድማ ምስቲ ዝሓዙዎ ፍሳሲ ደምሮም ዋጋ የኽፍሉ። ሽዑ ኣዳሜ፣ ንገንዘቡ ክብል ነቶም ፕላስቲካት ኣኪቡ ይወስድ።

ዕለታዊ ስራሕቶም ከምዘቃልለሎምን እዩ። ቀዳማይ ኣግራሞተይ፣ ንፈለማ እዋን በርሊን ኣብ ዝረገፅኩሉ እዋን፣ መተኣናገዲት ናይ ዝተመደብኩሉ ክፍሊ ቁልፊ ንምእላሽ ቁፅርታት መዓልቲ ውልደተይ ኣብቲ ቁልፊታት ዝተቐመጡሉ ሰፁን ብምፅቃጥ ኣውፂኣ ኣንትትህበኒ ይጅምር። ውዕል ሕድር እንተበልካ፣ ዝኾነ ዋኒን ንምስላጥ፣ ዝበዝሐ ርክብካ ምስ ቴክኖሎጂ ምኳኑ ትርዳእ። ቲኬት መጎዓዝያ ንምግዛእ፣ ትኩስ ነገር፣

ልስሉስ መስተ፣ ፎከስቲ ምግቢታት ንምግዛእ፤ ናይ ትምህርቲ መመዝገቢ ክፍሊት፣ ገዛ ኽራይ፣ ወዘተ ንምኽፋል፣ ኦንላይን፤ ንብረት ንምዕዳግ ኦንላይን። ፕሪንት፣ ፎቶ ኮፒ፣ ወዘተ ንምግባር ኣብ ፎቓዶ ኮሪደራት ናብ ዘለዋ ማሽናት ብምኻድ ምእዛዝ። ሰልዲ፣ ካብ ካርድኻ ሒሳበን ይወስዳ፤ ዝኣዘዝካየን ድማ ይፍፅማ። ምስ ሰብ ዘራኽብ ነገር ዳርጋ የብልካን።

3. ሰነ-ምግባር ዜጋታትን ፅጥታን

ጀርመናውያን፣ ኣብ ስነ-ምግባር ዜጋታቶም ዘሰርሑዎ ስራሕ ካብቲ ኣብ መሰረተ ልምዓት ዘሰርሑዎ ንዓለም ዘደንቕ ስራሕ ንላዕሊ እዩ። ሓንቲ ናይ ሕብረተሰብ ሳይንስ ምህርቲ ውፅኢት ምስ ባእሲን ገበንን ተተሓሒዞም ኣብታ ሃገር ዝተሰርሑ ምፅናዕቲታት ኣመልኪታ እንትትዛረብ ከምዚ ትብል። ኣብ ጀርመን፣ ገበን ካብ ጊዜ ናብ ጊዜ እናነከየ ይኸይድ ኣሎ። ምኽንያቱ ድማ ኣብ ምቕራፅ ትውልዲ ልዑል ትኹረት ስለዘሎ። ንኣብነት ትብል `ኣቦይ ብቖልዓኡ ብወለዱ ተወቒዑ ክኸውን ይኽእል፤ ኣነ ግን ኣብ ህይወተይ ማንም ሰብ ተንኪፉኒ ኣይፈልጥን።

ኣብ ናተይ ዕድመ ዝርከቡ ካልኦት ዜጋታት እውን ከምኡ። ስለዚ፣ ንባዕሉ`ውን ዘይተወቕዐ፣ ስብ እንትውቃዕ`ውን ዘይረኣየ ሰብ ምውቓዕ ክመፀሉ ኣይኽእልን` ትብል። እዚ ካብ ቁልዕነት ጀምርካ ዝግበር ክትትል፣ ምስቲ ናይቲ ዓዲ ሲሲ ካሜራን ጥንኩር መሓውር ፀጥታን ተሓዊሱ ካብ ስግኣት ነፃ ዝኾነ ህይወት ክመርሑ ኣኽኢሉዎም እዩ። ዜጋታት፣ እዚኣ ከይትበላሸዎም ከም ብሌን ዓይኖም ይሕልዉዋ። ዘጠራጥር ነገር እንትህሉ፣ ናብቲ ምሉእ እምነት ዘሕድሩሉ ፖሊስ ይድውሉ። ፖሊስ ህፁፅ ምላሽ ይህብ።

ሓደ እዋን፣ ምስ ኤርትራውያን መሓዙተይ በዓል ፋሲካ ንምኽባር ኣብ ሙኒክ ካብ ዝርከብ ቤተ ክርስቲያን ናብ ገዝኦም እንትንጎዓዝ ዝገጠመና`ውን ነዚ ዘርኢ እዩ። ምሳእቶም ኮይነ፣ መስመር ሃዲድ ክሳብ ዝፈቐደልና፣ ብባቡር ንጎዓዝ። እንተኾነ፣ እቶም ኤርትራውያን ኣብ ገጠር ይነብሩ ስለዝነበሩ፣ ዓይነት መጎዓዝያ ክንቅይር ተገደድና። ሰንበት እንተዘይኸውን ነይ, ዝተረፈና መንገዲ ብኣውቶቡስ ክንጎዓዝ ነይርና። እንተኾነ፣ ኣብ ሰንበትን ካልኦት ህዝባዊ በዓላትን፣ ናብ ገጠራት ዝጎዓዛ ኣውቶቡሳት ስለዘዕርፋ፣ እቲ ዝተረፈ መማረፂ ብሽክሌታን ናይ ገዛ መኻይንን ምጥቃም ይኸውን።

ነዚ ዝፈለጡ ኤርትራውያን፣ ብሽኽሌታኦም ከካብ ዝቐመጡሉ ቦታ ኣምፂኦም ክኸዱ ይዳለዉ። ካብኣቶም ሓደ ግና ንብሽክሌታኡ ዝቖለፈሉ ቁፅሪ ይርስዕ`ሞ ነቲ መእሰሪ ብእምኒ ናብ ምቕጥቃጥ ይኣቱ። ለካ፣ ነዚ ኣማዕድዩ ዝረኣየ ሰብ ዘይናቱ ብሽክሌታ ይወስድ ከይህሉ ብምጥርጣር ናብ ፖሊስ ይድውል። ድሓር፣ ፖላዊስ ብዚኣ ነጠቡ ከይበልናዮም ብመኻይን ድምር ይብሉ።

ነቶም ብሽክሌታታቶም ኣልዒሎም መንገዲ ክጅምሩ ኢሎም ዝነበሩ ቆልዑ መንገዲ ብምዕፃው ድማ ኣውዲቖም ክልቲኡ ኣእዳዎም ኩርንኩሪት ይኣስሩዎም። `እንታይ ኣበስና?` እንተበልና፣ `ዘይናትኩም ብሽክሌታ ትወስዱ ኣለኹም ዝብል ሓበሬታ ረኺብና።` `ኣረ ናትና እየን።` `ንምንታይ ድኣ ብእምኒ ናብ ምብታኽ ኣቲኹም?` `እቲ ቁፅሪ ስለዝረሰዕናዮ` ምስ በሉዎም፣ `በሉ መለለዪ መንነት ካርድኹም ኣመዝግቡ`ሞ ኪዱ` ብምባል ኣሰናበቱና። ኣብዚ፣ ናይቶም ሓበሬታ ወሃብቲ ተገዳስነትን ናይቶም ፖላዊስ ቅልጡፍ መልሲን እንትትርኢ ምስጢር ውሕስና ፀጥታኦም ይርደኣካ።

ናይ ድሕንነት ካሜራ በቢቦታኡ ስለዘለዋ ስባት ሕጊ ከኽብሩ ሓጊዘናኦም ክኸና ይኽእላ እየን። ኣብዚ ሐዚ እዋን ግን ባህሊ ኮይኑ እዩ። ስርቂ ዝበሃል የለን። ባእሲ የለን። ብስነ-ምግባር ዝተሃነፀ ወለዶ ዝህቦ ፍረ ዘስተማቕሩዎ ይመስሉ፤ ብኽንክን ይሕዙዎ፤ ይሰርሑሉ። ቆልዑ ስባት እንትፃረፉ ይኹን እንትዋቐዑ ዝርኢሉ ኣጋጣሚ የለን። ዘይረኣዩዎ ነገር ክዓ ክገብሩዎ ኣይኽእሉን። ኣብ ርእሶም የለን፤ ኣይመፀሎምን። ንስደተኛታት፣ ካብ`ቲ ክየብፅሑሎም ዝሰግኡዎ ኢኮኖሚያዊ ፀቕጢ ንዓቕብ፣ ነዚ እሴቶም ከይብርዙሎም ይፈርሑ። ከም ጋሻ ሓበሬታ እንትህቡኻ፣ ኣብ ፒያሳታት ዓበይቲ ከተማታት ካብ ዝተፈላለዩ ሃገራት ዝመፁ ጉሓሉ ክህልዉ ስለዝኽእሉ ክትጥንቀቕ ይመኽሩኻ። ከብዚ ዝተረፈ፣ ኩሉ ሰላም፣ ኩሉ ነፃነት እዩ። ዩኒቨርስቲታት፣ ዋርድያ፣ መካበብያ፣ ሓፁር፣ ወዘተ ዝበሃል የብለንን።

ወለዲ ኣብ ዕረፍቶም ከም ድላዮም ኣብቲ ቀፅሪ ዩኒቨርሲቲ ደቆም ሒዞም ሸናዕ ይብሉ። ኣብ ህዝባዊ በዓላትን ኣብ ለይትን ጥራሕ እተን ወሰንቲ ንብረት ዘለወን ክፍሊታት ብፅኑዕ ማዕፆን ብሴኩሪቲ ካሜራን ይሕለዋ። ካብኡ ወፃኢ፣ ናበይ ኢኻ፣ መን`ኻ ዝብለካ የለን። ከም ድሌትካ ብነፃነት ትንቀሳቐስ። ዋላ ከውታ ለይቲ በይንኻ ፎቓዶ ኣንጎሎ ትኸድ፣ ዝትንክፈካ የለን። እዚኣ ትበሃል ስግኣት ከይትሓድረካ ዝገብር ኩነታት ከምዘሎ ትርዳእ። ኣብ`ታ ሃገር እንትትነብር ድሕንነትካ ኣብ ዝኺን እዋን፣ ኣብ ዝኾነ በታ ውሑስ ምኳኑ ትግንዘብ።

(ኣብ ዝቕፅል ሕታም፣ ኣብቲ ዓዲ ዘሎ መሰረተ ልምዓት፣ ኣብ ግዘ ዘለዎም ኣረኣእያ፣ ንዓሚል ዘተኣናግዱሉ መንገዲ፣ ናይቲ ዓዲ ኩነታት ኣየር፣ ወዘተ ዝምልከቱ ዘዕባታት ሒዘልኩም ክቐርብየ፤ ክሳብ ሽው ሰሰናዩ ንዓኹም።)

ሚድያና ወትሩ ኣብ ሕፅኖት

ብዳንኤል ዘሚካኤል

ብዙሓት ሰብሞያ ቁጠባ ቅድሚ ሓደ ክፍለ ዘመን ዝተስማዕምዑሎም መሰረታዊ ድሌታት ወዲ ሰብ መፅለሊ፣ ማይን ምግብን እዮም፡ ፡ ይኹን እምበር፣ ብሕልፊ፣ ኣብ ዘለናሉ መዋእል ማዕረ እዞም ዝተረቑሑ ሰለስተ መሰረታዊ ድሌታት ክምደብ ዝኽእል ነገር ኣሎ፡ ሓበሬታ። ብፍላይ፣ ምስ ከይዲ ምስረታ ኣብ ፍልጠት ዝተደረኸ ሕብረተሰብ ሓበሬታ ወሳኒ ተራ ከምዝፃወት ዘተሓታት ኣይኮነን። ምኽንያቱ ካብ ሓበሬታ ዝርከብ ዓቕሚ እዞም መሰረታዊ ድሌታት ኣብ ምምላእ`ውን ዘይትካእ ግደ ኣለዎ፡፡

ነዚ እዉን እዩ ኣማርትያ ሰን ጥሜትን ድኽነትን ኣብ ዝተንተነሉ መፅሓፉ፣ ሚድያ ኣብ ምቅላስ ድሕረት፣ ድኽነትን ጥሜትን ልዑል ኣበርክቶ ከምዘለዎ ዝሓበረ፡፡ መበገሲ ድኽነት ዝበዝሓ ኣብ ምዕባይ ዝርከባ ሃገራት እንትረአ እዉን ዋሕዲ ሃፍቲ ከይኮነስ ዘይምዕሩይን ድሑርን ኣጠቓቕማ ሃፍቲ እዩ፡፡ እዚ ድሕረት ኣብ ዝሓፀረ እዋን ምምካት ዝከኣል ድማ ንቑሕን ኣብ ምኽንያታዊ ኣተሓሳስባ ዝተደረኸ ማሕበረ-ኢኮኖሚያዊን ፖለቲካዊን መሰረት እንትህነፅ ጥራሕ እዩ፡፡

ኣብዚ፣ እቲ ሕቶ ንቑሕን ኣብ ምኽንያታዊ ኣተሓሳስባ ዝተደረኸ ማሕበረ-ኢኮኖሚያዊን ፖለቲካዊን መሰረት ከመይ ይህነፅ ዝብል እዩ፡፡ ካብቶም ኣብ ቅድሚት ዝፅርሑ ምላሻት ሓደ፣ ሚድያ እዩ፡፡ ሚድያ ንፍልጠት ናይ ምብዛሕ ዓቕሚ ኣለዎ። ሚድያ፣ ኣንፃር ድሑር ኣካይዳን ሳዕቤናቱን ፊትንፊት ገጢሙ ናይ ምውጋእ ተኽእሎ ኣለዎ። ሚድያ፣ ሕብረተሰብ ምኽኑይን ኣብ ጭቡጥ ሓቂ ዝተደረኸን ክኸውን የኽእል። ተማራማራይ ስነ-ቁጠባ ጆሴፍ ስትግሊዝ ነዚ እንትገልፅ ሚድያ ማሕበረ-ኢኮኖሚያዊ ድሕረታት ኣብ ምዉጋድን ግልፅነትን ተሓታትነትን ኣብ ምትብባዕን ዘይትካእ ኣበርክቶ ከምዘለዎ ኣብ 2002 ኣብ ዝሰነዶ መፅሓፉ ይጠቅስ፡፡

ሚድያ ልምዓት ናይ ምብዛሕን ሓልኪታት ልምዓት ናይ ምእራምን እጃሙ ብኣግባቡ ንኽፍፅም እንተነኣሰ ተበፃሓይ፣ ኣሳታፋይ፣ ኣብ ኤዲቶርያል ኣሰራርሓ ዝኣምን፣ እንተተኻኢሉ ንኹሉ፣ እንተዘይኮይኑ ክዓ ንኣብዝሓ ዘማእኸለን ብዝሓነት ዘተኣናግድን ክኸዉን ይግባእ፡፡ ብመንፅር እዞም መለክዒታት ዝበዝሓ ትካላት ሚድያ ኢትዮጵያ ካብ ኣሃዛዊ ዕቤት ወፃኢ ዴሞክራሲ ዘይተለማመዳ፣ ትካላዊ ኣሰራርሓ ዘየጠንከራ፣ ንፖለቲካዊን ኢኮኖሚያዊን ፅልዋታት ኣቕዲመን ኢደን ዝሃባ፣ ብዉልቀ ሰባት ዝግንሓ መራኸብቲ እየን፡፡ ነዚ እዉን እዩ ሕጊን ሕገ-መንግስትን

ዘይኮነስ ኣብ ስልጣን ዘሎ ኣካል እንታይ ከምዘሐጉሶ እናሓለማ ዝሓድራ::

ተበፃሕነት ሚድያ

ኣሳታፊ ልምዓት ወሳኒ መንገዲ ምዕባለ ገይራ ንትሓስብ ሃገር ነዚ ዝዘርጉ ኣካይዳታት ኣብ ምእራም ግደ ሚድያ ኣዝዩ ወሳኒ ምኳኑ ርዱእ እዩ:: ቅድሚ ኩሉ ግን ነዚ ፀገም ንምቅራፍ፣ ፈለማ ተበፃሓይነት ምርግጋፅ የድሊ። ናብ ናይ ሃገርና መራኸቢቲ ሓፋሽ እንትንመፅእ ግን፣ ነቲ ዓንዲ ሑቒ ዝኾነ ሓረስታይ ክንድ'ቲ ዝድለ ትኹረት እንትህባኦ ኣይረኣያን። እዚ ብብዙሕ መልክዑ ክግለፅ ዝኽእል እዩ:: እቲ ፈላማይ ትኹረት'ተን ሚድያ ከተማ ተኮር ምኳኑ እዩ:: ኣብዛ ሃገር ካብ ዝርከባ ካብ በዓል መዚ ብሮድካስት ኢትዮጵያ ፍቓድ ዝወሰዳ ናብ ሓምሳ ዝፀግዓ ትካላት ሚድያ ኣብ መላእ ኢትዮጵያ ተደማፅነት ዘለወን ካብ ዓሰርተ ኣይሓልፉን:: በቢክልሉ ሓንቲ ብሄራዊ ሬድዮ እየን ዘለዋ:: ገሊአን ብሄራዊ ሬድዮ እዉን ስመን ዳኣ ናብ ገጠር ዝበፅሕ ይኹን እምበር ትሕዝቶታተን ብከተመታይ መደባት ዝተዉሓጣ እየን::

ኣብ ሓንቲ ዓዲ ብዙኃነት ሚድያ ኣሎ ዝበሃል ዝተፈላለየ ድሌትን ኣተሓሳስባን ዘንፀባርቓ፣ ብህዝቢ፣ ብዉልቀን ብማሕበረሰብን ዝዉነና ትካላት ሚድያ እንትበዝሓን ንምስላጥ ልምዓትን ንህንፀት ዴሞክራሲን ልዑል እጃም እንተበርክታን እዩ።

እቲ ካልኣይ፣ ኣብ ሃገርና ኣብ ማሕበረሰባዊ ሚድያ ብሰፊሑ ክንሰርሕ ዘገድዱና ብዙሓት ምኽንያታት ኣለዉ:: ካብኣቶም ሓደ፣ ኢትዮጵያ ናይ ልዕሊ ሰማንያ ብሄር ብሄረሰባትን ህዝቢታትን ሃገር ምኳና እዩ። እዚ ማለት፣ ኣብ ዋና ከተማታት ክልላት ጥራህ ዝርከባ ትካላት ሚድያ ንኩሎም ብሄራት ሓሳቦም ብቛንቛኦም ክገልፁ ዕድል ክህባ ክፅገማ እየን። ስለዚ፣ እቶም ብሄረሰባት በቢዘለዉዎ ቦታ ኣናእሸተይ ትካላት ሬድዮ ማሕበረሰብ ብምጥያሽ ባህሎምን መንነቶምን ክዕቅቡ፣ ኣብ ልምዓትን ዴሞክራሲን ከባቢኦም፣ ኢሉ'ውን ሃገሮም ንቑሓት ተሳተፍቲ ክኾኑ ይሕግዝ::

ካብዚ ብተወሳኺ፣ መልክዓ-ምድራዊ ኣቀማምጣ ሃገርና ሓባጥ ጎባጥ ዝበዝሖ እዩ። እዚ ድማ፣ ካብ ማእኸል ዝዉንጨፍ ማዕበል ንኹሉ ብማዕረ ክበፅሕ ኣይኽእልን። ብምኳኑ ድማ፣ ኩነታት ኣቀማምጣ መሬት ኣብ ግምት ዘእተወ ምጥያሽ ማሕበረሰባዊ ሬድዮ መፍትሒ ዝህብ እዩ:: ብኻልእ ገፅ፣ ሬድዮ ማሕበረሰብ ኣሳታፉይን ሕብረተሰብ ባዕሉ ዝዉንኖን ምኳኑ ተመራፂ ይኽውን:: ኣብ ክልልና ይኹን ሃገርና ነዚ መሕበር-ሰባዊ ሬድዮ ንምጥያሽ ዝግበሩ ፈተነታት ኣለዉ። ብሓፈሻ ግን፣ ኣብ ሃገርና ንሬድዮ ማሕበረሰብ ዝወሃብ ጠመተ ኣዝዩ ትሑት እዩ::

ኤዲቶርያል ፖሊሲን ስነ-ምግባር ሚድያን

ካብቶም ኣብ ሕገመንግስቲ ሃገርና ዓንቀፅ 29/4 ዝተጠቐሱ መሰላት ትካላዊ ናፅነት ሚድያ፣ ኤዲቶሪያል ናፅነት እቲ ቀንዲን ዓንዲ ሑቖን ስነ-ምግባር ጋዜጠኝነት እዩ:: እቲ ሐዚ ተፈጢሩ ዘሎ ኩነታት፣ ትካላት ሚድያ ኢትዮጵያ ምስ ዝመፀ ኩሉ ሕፅኖት ዝሻኾታ ምኳነን ዘረድእ እዩ:: ትሕዝቶታት እተን ትካላት ሚድያ፣ ቀዳማይ ሚኒስቴር ዝብሎን ዝትግብሮን ኩሉ ንኢትዮጵያ ዝጠቅም ከምዝኾነ ተጌሮም እንትቃነዩ ምርኣይ ልሙድ እዩ::

ኣብዚ ሐዚ እዋን፣ እተን ትካላት ሚድያ ባዕለን ቀዲመን ኣብ ጫማ ኣብ ስልጣን ዘሎ ስርዓት ኣትየን ፖለቲከኛታት እንተደልዮም ንትግራይ ከምብሄር ዝፀርፉለን፣ እንተደልዮም ``መራሕትስ ኔርና ህዝቢ ስኢንና እምበር`` እናበሉ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ዘባጭዉለን ኮይነን ይርከባ:: ኣብ ዉልቀ መላኺ ስርዓት ዝስትዉዐሉ ረቋሒታት ሚድያ ሙሉእ ብሙሉእ ኣብዘን ትካላት ሚድያ ኢትዮጵያ ክትግበሩ ንርኢ ኣለና::

እቲ ሓደ ረቛሒ ኣብ ዉልቀ መላኺ ስርዓት ዘሎ ሚድያ ኣብ ትሕቲ ቀጥታዊ ቁፅፅር እቲ ፈፃሚ ምዉዳቑ እዩ:: ኣብ ኢትዮጵያ ነዚ መርኣያ ዝኾኑና ብዙሓት ኣብነታት ኣለዉ:: ንኣብነት ጠንካራ ነቐፌታ ዘቕርቡ ጋዜጠኛታት ዝእሰሩሉ፣ ዝባረርሉን ኣብ ዝኾነ ይኹን ሚድያ ከይቁፀሩ ቅዋም ዝተሓዘሉን ኩነታት ኣሎ::

ካብዚ ብተወሳኺ፣ ጥንኩር ነቐፌታ ንዘቕርባ ትካላት ሚድያ፣ መንግስቲ ብበዓል መዚ ብሮድካስት ኣቢሉ ናይ `ክዓፅወክን እየ` ምፍርራሓት እንትነዝሕ ይረአ:: እዚ ምፍርራሕ ክልተ ዕላማታት ኣለዉዎ:: እቲ ሓደ፣ እተን ኣብ ስልጣን ንዘሎ ኣካል ዝነቕፋ ትካላት ሚድያ ብምፍርራሕ ክልዝባ ወይ ከዓ ድምፀን ክዕቅባ ምግባር እዩ:: እቲ ካልኣይ ድማ ፖለቲካዊ ኪሳራ ከየስዕባ ከምቲ ዝተለመደ ናይ ገበን ታርጋ ለጢፍካ ንምዕፃዉ ዝግበር ምሽብሻብ እዩ:: እቶም ኣካላት፣ ንህዝቢ ከም ህዝቢ ሌባ ክብሉ ዘይሓፈሩ እዚ ንምግባር ብዙሕ ዘፀግመሎም ኣይመስሉ::

ሚድያን ብዙኃነትን

እተን ትካላት ሚድያ ወትሩ ኣብ ሕፅኖት እየን ዘለዋ ዘለዋ እየን ዝመስላ:: ከምኡ እንተዘይኽውን ነይሩ፣ ንእሽተይ ነቲ ኣይማዩ ኣይሰማዩ ፈቐዶ ስደትን ጥሜትን ዝሳቐ ዘሎ ህዝቢ ድምፂ ምሓወሳሉ ነይረን:: ካብ ዝፍጠራ ጀሚረን እቲ ሓዱሽ ሕፅኖት ካብ ምውዳስ ሓሊፈን ነቲ ዝሓለፈ ሓዳር ምፍራስ ምኽንያቱ እንታይ ከምዝኾነ ኣይግምግማን፤ ንሱ ከይድገም ኣየጠንቅቓን። ትካላት ሚድያ ኢትዮጵያ እቲ ናይ ቅድሚ ሐዚ መርዓዊ ሰይጣን እቲ ናይ ሎሚ መርዓዊ ድማ ቅዱስ

ከምዝኾነ ጌረን ብምስኣል ስልጣን ናይ ዝበሓተ ፖለቲካዊ ኣተሓሳስባ ኩሉግዜ ንህዝቢ ከምዝጠቅም ገይረን ይሰብካ፡፡

ሚድያን ዉክልና ህዝብን

ብመሰረት ሕገ-መንግስቲ ሃገርና፣ እቲ ዉክልና ህዝቢ ዘለዎ ቤት ምኽሪ ብመብዛሕትኡን ትካላት ሚድያ ከም ካልኣዋይ ብርኪ ተገይሩ ከቃነ ምርኣይ ንለምዶ ኣለና፡፡ ኣባላት ቤት ምኽሪ ኣብ ዝተፈላለዩ ከባብታት እዛ ሃገር ብዘይኣፍልጦና ንምንታይ ህፁፅ ኣዋጅ ተኣዊጁ እንትብሉ ሰማዒ የለን፡፡ እተን ትካላት ሚድያ ከዓ ነቲ መስርሕ ጥሒሱ ዝተኣወጀ ህፁፅ ኣዋጅ፣ 'ንምንታይ መስርሕ ዘይተኸተለ' ኢለን ኣብ ክንዲ ምሕታት ኣፈፃፅማኡ ዝምልከት መግለፂ ብቀጥታ እንተቐርባ ትረኽበን፡፡ ቀንዲ ትኹረት ህንፀት ዴሞክራሲ ትኽክለኝነት እቲ ከይዲ ምምዛን እኳ እንተኾነ እዘን ሚድያ ግና እዚ ኣይግዳደንን።

ካብዚ ዝበኣሰ ሕመቕ ሚድያ ድማ ፀገም እንትፍጠር፣ ሰብ እንትመዉት፣ ዜጋታት ብሄራዊ መጥቃእቲ እንትበፅሖም፣ ሕገ-መንግስቲ ብጠላዕ ፀሓይ እንትጠሓስ ሪኦን ከምዘይረኣያ ምሕላፈን እዩ። ናይ ዜጋታት ስደት፣ ምፍንቓል፣ ጥሜትን ሞትን ከመይ ጌሩ 'ኣብ ለውጢ ከጋጥም ዝኽእል'ዩ' ኢልካ ክሕለፍ ይኽእል?

ብፌደራላዊ ስርዓት ኣብ ትመሓደር ሃገር 'ሻውዓይ ንጉስ ከምዝኾነ ይፈልጥ ኔረ እየ' እናበለ መስፍናዊ ስርዓት ክምልስ ላሕ ዝብል ሰብ ንምንታይ ካብ ሚድያ ጥንኩር መጎት ዘይገጠሞ? ህዝቢ ብፖለቲካዊን ኢኮኖሚያዊን ቀዉስታት እናተሳቐየ ቤተ-መንግስቲ ኣሐዲሰ ንዝብል መራሒ በረን ዘርሐዋ ሚድያታት ሒዝካ ዓዲ ክሃንፅ እየ ዴሞክራሲ ከለማምድ እየ ምባል ዘበት እዩ፡፡

ስለዚ ኣብ ትካላት ሚድያ ኢትዮጵያ ናይ ሞያ ናፅነትን ስነ-ምግባርን የለዉን። ኣብ ትግራይና ኸ?

ኣብ ሚድያ ትግራይ እንታይ ንስራሕ?

ኣብ ሕግን ሕጋዊ ማዕቐፍን ኣብ ሕገ-መንግስቲ ኢትዮጵያ ንሚድያ ዝሃቦ ትካላዊ ናፅነት ምስቲ ዓለምለኻዊ ረቛሒ ዝሳነን ዘስርሕን እዩ፡፡ ነቲ ሕገ-መንግስታዊ ድንጋገ ስዒቡ ኣብ 2000 ዝወፀ ኣዋጅ መሰል ምርካብ ሓበሬታን ናፅነት ሚድያን እዉን እቶም ዓለምለኻዊ መሰረታዊ እሴታት መሰል ምርካብ ሓበሬታን ናፅነት ሚድያን ዘጠቓለለ እዩ፡፡ ይኹን እምበር እዚ ኣዋጅ ኣብ ፈተነ መሬት ዝመሰዮ ኣዋጅ እዩ፡፡ ካብዚ ብተወሳኺ፣ ኣብዚ ኣዋጅ እቲ ሓበሬታ ናይ ምሃብ ግዴታ ኣብ መንግስታዊ ትካላት ጥራሕ ዝተሓፀረ ምኳኑ እዉን ካልእ ክፍተሸ ዝግበኦ ነጥቢ እዩ፡፡ ሓበሬታ ናይ ህዝቢ ስለዝኾነ ብዜካ እቲ ኣብ ሕጊ ዝተጠቐሰ ትካላዊ ምሽጥር ካልኦት ዉልቀ ትካላት ዝምልከት ሓበሬታ ናይ ምሃብ ግቡእ እዉን ኣካል እቲ መምርሒ ክኸዉን ይግባእ፡፡

ከምኡ እዉን ሓበሬታ ህይወት ዝህልዎ እዋናዉነቱ ሓልዩ እንትቐርብ ስለዝኾነ ኣብቲ ኣዋጅ ዝተጠቐሰ ህፁፅ ሓበሬታ ናይ ምሃብ ግዴታ ኣብ ዉሽጢ ዓሰርተ መዓልትታት ክፍፀም ከምዝግባእ ዝጠቅስ መስርሕ ክመሓየሽ ኣለዎ፡፡ ምስቲ ዘመን ዝጠልቦ ቅልጡፍ ዋሕዚ ሓበሬታ ዝመጣጠን ሓፂር ገደብ ግዜ ክግበረሉ ይግባእ፡፡ ካብዚ ሓሊፉ ሓደሽቲ ምዕባለታት ዲጂታል ኮምዩኒኬሽን እዉን ኣብ ግምት ብምእታዉ ነዚ ሓዱሽ ምዕራፍ ልዉዉጥ ሓበሬታ ብዘቀላጥፍ መልክዑ ክመሓየሽ ትፅቢት ይግበር፡፡

ብመሰረት ዩኔስኮ ዘዉፅኦ መለክዒ፣ ኣብ ሓንቲ ዓዲ ብዙኃነት ሚድያ ኣሎ ዝበሃል ዝተፈላለየ ድሌትን ኣተሓሳስባን ዘንፀባርቓ፣ ብህዝቢ፣ ብዉልቀን ብማሕበረሰብን ዝዉኑና ትካላት ሚድያ እንትበዝሓን ንምስላጥ ልምዓትን ንህንፀት ዴሞክራሲን ልዑል እጃም እንትበርክታን እዩ፡፡ ኣብ ትግራይ ልምዓት ሚድያ፣ ኮነ ተረፈ ንመንግስቲ ጥራሕ ዝተዉሃበ ዕማም ተጌሩ እዩ ዝዉሰድ፡ ፡ እቲ ዉልቀ ዘፈር ሚድያ ምዉናንስ ይትረፍ ብደገ ኮይኑ ምስተን ሚድያ ንምስራሕ ዘለዎ ድልዉነት እዉን ኣዝዩ ትሑት እዩ፡፡

መንግስቲ ኣብ ዘፈር ሚድያ ክዋፈሩ ንዝደልዩ ኣካላት ዘተባብዕ መስርሕ ዘይምድላዉ እቲ ሓደ ምኽንያት እዩ፡፡ ነዚ እዉን እዩ ኣብ ትግራይ ክሳብ ሐዚ ብዉልቀ ሰብ ሃፍቲ ዝተመዝገባ ትካላት ኤሌክትሮኒክ ሚድያ ዘይተኸፈታ፡፡ ኣብ ትግራይ ኣብ ስራሕ ዘለዋ

ትካላት ብሮድካስት ሚድያ ብቀጥታ ይኹን ብተዘዋዋሪ ዋንነተን ናይ መንግስቲ እየን። ነዚ ዓዉዲ ከም ሓደ ክፋል ኢንቨስትመንት ዝርኢ በዓል ሃፍቲ ኢምንት ብምዃኑ ክሳብ ሐዚ እቲ ዉልቀ ሴክተር ኣብ ሚድያ እዚ ዝበሃል ኣድማዒ ኣበርክቶ ኣይነበሮን። እተን ብልጭ ህልም ዝብላ ሕትመታት ዉልቀ እውን እንተኾነ ትካላዊ ኣሰራርሓ ዘይብለን ወነንተን ንእግረ መንገዶም ዘሕትሙወን እምበር ከም ቀንዲ ተዋሳእቲ ምምዕባል ምኽንያታዊ ኣተሓሳስባ ኣብ ዝፅራሓሉ ብርኪ ኣይበፅሓን።

ስለዚ፣ ኣብዚ ዘፈር ክሳተፉ ንዝደልዩ ሰብ ሃፍቲ መሬት እንተተኻኢሉ ብናፃ እንተዘይኮይኑ ብተሑት ዋጋ ብምቕራብ፣ እቲ ኣብ ሚድያን ናዉቲ ሚድያ ዝተነበረ ልዑል መጠን ታክስ ብምንካይ፣ ፍቓድ ዝወሰዱ ዝገበሮ ኢንቨስትመንት ዝነኣድ እዩ። ይኹን እምበር ከም ክልል ነቲ ዝበዝሐ ኣብ ገጠር ዝነብር ሕብረተሰብ ተበፃሕቲ ዝኾና ኣማራፂታት ሚድያ ክህልዋ ይግባእ።

እቲ ብኣዋጅ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ንህዝቢ ከገልግል ዝተጣየሸ ኤጀንሲ መራኸብቲ ሓፋሽ ትግራይ ዘይከም ስሙ ኣብ ቴሌቭዥን ጥራሕ ተሓፂሩ እቲ ከገልግሎ ትፅቢት ዝግበረሉ ዝበዝሕ ህዝቢ ተበፃሕነት ከየስመረ ዘመናት ተቖፂሮም። እዚ ትካል ንስሙ ብተግባር ክኾኖ ኣለዎ። እንተነኣሰ ኣብ ሓፂር እዋን ኣብ መላእ ትግራይ ተበፃሒ ዝኾነ ሬድዮ ክኸፍት ይግባእ። እቲ ነዚ ትካል ዝከታተል ቤት ምኽሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ እዉን ዘድሊ በጀት ቀልጢፉ ፈቒዱ መሰል ምርካብ ሓበሬታን ትምህርቲ ብምዉሳድ ፋይናንሳዊ ዓቕማ ኣጠናኺሩ ተለዋጢ ናዉቲ ክትዉንን ኣለዎ። ሃላዋት እታ ሬድዮ ማሕበረሰብ እዉን ኣብ ናይ መንግስቲ ድጎማ ጥራሕ ካብ ዝኸዉን ህዝቢ እቲ ከባቢ ብምትሕብባር ዝተፈላለዩ ሜላታት እቶት ተጠቒማ ዘላቕነታ ክተረጋግፅ ኣለዋ።

ካብ በዓል መዚ ብሮድካስት ኢትዮጵያ ፍቓድ ተዋሂቡወን ናብ ተግባር ዘይኣተዋ ሬድዮ ማሕበረሰብ ኢሮብን ኩናማን ክሳብ ሐዚ ናዉቲ ኣይተማልአለንን። ህዝቢ ክልቲኡ ብሄረሰብ ግን ነተን ትካላት ዝኸዉን ክፍልታት ብምስራሕን ሓይሊ ሰብ ብምድላዉን ድልዉነቱ ካብ ዘርኢ ዓመታት ተቖፂሮም እዮም። መብዛሕትኡ ህዝቢ ብሄረሰብ ኢሮብን ኩናማን ኣብ ገጠር ስለዝነብር ካብቲ ብኤጀንሲ መራኸብቲ ሓፋሽ ትግራይ ዝቐርብ ናይ ቴሌቭዥን መደባት ንላዕሊ ሬድዮ ማሕበረሰብ ተበፃሓይን ኣሳታፋይን ስለዝኾነ ነዚ ፍቓድ ዝረኸበ ተበግሶ ናብ ግብሪ ምዉዓል የድሊ። እቲ ህዝቢ ብቋንቋኡ ሓሳቡ ዝለዋወጠሉን ዉራያት ልምዓት ዘሳልጠሉን ዕድል ዝህብ ስለዝኾነ መንግስቲ ትግራይ ህዝቢ እቲ ከባቢን ሰብ ሃፍቲን ኣተሓባቢሩ ናዉቲ ከማልእ ይግባእ።

ኣብ ቀረባ እዋን ናብ ተግባር ዝኣተወት ሞሞና ሬድዮ ማሕበረሰብ ዩኒቨርሲቲ መቐለን ኣብ ከይዲ ምጥያሽ ትርከብ ሬድዮ ማሕበረሰብ ዩኒቨርሲቲ ኣኽሱምን እዉን ድምፂ ህዝቢ ዝስመዐሉ ተወሳኺ ዓቕሚ ሓበሬታን ክትዕን ክኾና ትፅቢት ይግበር። ፍቓድ ንምርካብ ምንቅስቓስ ተጀሚሩ ዝተቋረፀ ጉዳይ ሬድዮ ማህበረሰብ ራያ እዉን እቲ ዞባ ነቲ ህዝቢ ኣተሓባቢሩ ናብ ግብሪ እንተዘዉዕሎ ኣብ ትግራይ ከባብያዊ ድምፀታት ህዝቢ ዘንፀባርቓ ንኹሉ ተበፃሕቲ ትካላት ሚድያ ምፍጣር ምተኻእለ። ስለዚ መንግስቲ፣ ሰብ ዉልቀ ሃፍቲ፣ ህዝቢን ትካላት ዴሞክራሲን ተበፃሕነት ሚድያ ትግራይ ንምምሕያሽ ብሓባር ክሰርሑ ይግባእ።

> ከምቲ ንኸልቢ ስጋ ሒዝካ ናዓ ናዓ እናበልካ ናብ ድሌትካ ትወስዶ ትካላት ሚድያ ኢትዮጵያ ምስ ዝመፀ ኩሉ ሕፅኖት ዝሻኾታ ከይነን ተረፈን። ትሕዝቶታተን ቀዳማይ ሚኒስቴር ልክዕ ከም ፈጣሪ ፍፁም ጌጋ ዘይሰርሕ ኩሉ ዝብሎን ዝትግብሮን ንኢትዮጵያ ዝጠቅም ተጌሮም ዝተቓነዩ እዮም።

ኣካላት ንዝተወሰነ ግዜ እፎይታ ግብሪ ብምሃብን ካልኦት መበረታትዒ ሜላታትን ኢንቨስትመንት ሚድያ ምስሓብ የድሊ። ንምንታይ? ሚድያ ምዝማን ህዝቢ ምልማዕ፣ ኣብ ኣተሓሳስባ ምስራሕ፣ ዴሞክራሲን ዘላቒ ልምዓትን ምስላጥ ስለዝኾነ።

ካልእ ትኹረትና ድማ ተበፃሕነት ትካላት ሚድያ ትግራይ ዝምልከት እዩ። ብኣማራፂታት ብሄራዊ ሬድዮን ኤፍ ኤም ሬድዮን (ካብ ዝሓለፈ ዓመት ጀሚሩ ድማ ብቴሌቭዥን) ኣብ መላእ ትግራይ ተበፃሓይ ዝኾነ ትካል ድምፂ ወያነ ትግራይ ጥራሕ እዩ። እዚ ትካል ተበፃሕነቱ ናብቲ ማሕበራዊ መሰረት ትግራይ ዝኾነ ሓረስታይ ንምቕራብ ተጠቃምነትን እቲ ወኪሉ ዝሰደዶ ህዝቢ ከረጋግፅ ጥቡቕ ክትትል እንተዝገብር ይምረፅ።

ኣብ መወዳእታ ከባብያዊ ድምፂ ብምንፅብራቕ ሕብረተሰብ ነንባዕሉ ዝመሃሃረሉ መድረኽ ዝፈጥራ ኣሳታፊ ልምዓት ኣብ ምርግጋፅ ልዑል ኣበርክቶ ዘለወን ትካላት ሬድዮ ማሕበረሰብ ምጥያሽ ኣገዳሲ እዩ። ኣብ ትግራይ ግልጋሎት ዝጀመረት ፈላመይቲ ሬድዮ ማሕበረሰብ ሑመራ እያ። ንሳ እዉን ትራንስሚተር ተበላሽዩ ተባሂሉ ፈነወኣ ካብ እተቋርፅ ዓመት ጌሩ ኣላ። እቲ መሳርሒ ንምዕፃን ዝተገበረ ፈተነታት ክሳብ ሐዚ ለዉጢ ስለዘየምፀአ ካብዚ ምቁራፅ ፈነወ

ጉራጉራዊት መዲና!

ብገብረስላሴ ካሕሳይ ኪዳነ

ኣቲ መዲናይ ስለኺ ክዛረብ፣ስለኺ ክፅሕፍ እደሊ እሞ ኣርክቦ እስእነልኪ። ንስኺ እንተኾነስ መዓስ ኣርክቦ ረኺብኪ ኢልክዮ ኢኺ ሓላለይ፤ ዘይፅሓይ ሰረከን ኢኺ ብስራሕ ተፀሚድኪ፤ ኣብ ስራሕ ውዒልኪ ኣብ ስራሕ ትሓድሪ። እስኪ ሎማዓንቲ እሞ ግዘኺ ሃብኒ፤ ዝብለኪ ነገር ኣሎኒ፣ብዙሕሕሕ... ዝብለኪ ነገር ኣሎኒ። ምእንታን ከይሓባእኩ ናይ ልበይ ጉሕጉሕ ኣቢለ ክነግረክሲ እዝኒኺ ሃብኒ፤ ልቦናኺ ኣርሕውለይ፤ ዓይኒኺ ቋሕ ኣቢልኪ ተመልከትኒ። ንኸተዳምፅኒ ምድላዋትኪ ዶ ወዲእኪ? መዲናይ። ግርም! በሊ ኣነ ወግዐይ ፈሊመ።

በሊ ሓደ በሊ... ፍቐዲ። መዲናይ እኮ ፍትውተይ ኢኺ። ስለምንታይ? እንተ ኢልኪ። ሰላም ዝሰፈነልኪ... ሰላም ኣንዳዕዲዑ ብህድኣት ዝነብረልኪ ኢኺ እኮ መዲናይ። መዲናይ ኢኮ ለጋስ ኢኺ። ኣጋይሽኪ ሓንጎፋይ ኢልኪ ትቕበሊ እሞ ዝግባእ እንግዶት ሂብኪ ሰላም ንዓኹም ኢልኪ ትስንይዮም። ደቂ ኣዳም ዝምስክሩልኪ ንግስቲ ሰላም እኮ ኢኺ ውቅብተይ!

መዲናይ ሕግብግብ እንድየ ዝብለልኪ። ስለምንታይ? እንዶ በሊ። ፅላል ኩሉ---ኣዶ ፅላል። ስለናትኪ እኮ ታኣምር እዩ ዝኾነኒ- መዲናይ-ዓሌት፣ብሄር፣ቀለም፣ሃይማኖት፣ፆታ... ከይፈለኺ ንኩሉ ፍቐሪ ትምግብዮ ትዕንግልዮ ድማ። ሓላል ፅላል ዳዕሮ።

ረሓ ናተይ! ደንበኺ ደንበ ፍትሕን ርትዕን እዩ። መረባኺ እኮ መረባ ፍትሕን ርትዕን እዩ። ባይቶኺ እኮ ባይቶ ፍትሕን ርትዕን እዩ። ዓዲ ፍትሕን ርትዕን። ካብ መረባ ኦሪት ዝወረስክዮ ፍትሕን ርትዕን ኣዕቢኽዮ፤ኣንጊስክዮ! ኢሉ እውን ኣርኣያ ኮንኪዮ።

ሞሞናይ! ካብ ኩሉ ንላዕሊ ባህታ ዝፈጥረለይ ‘ኮ ቤትኪ ኣሰናዲኺ፣ ሰቲ ነስኒስኪ፤ንዓዲ በሉታ ኢልኪ፤ እቲ ቡንኪ ከሽ...ከሽ...ከሽከሽከሽ... ሻሕ...ሻሕ... ሻሕሻሕሻሕ... ኣቢልኪ ካብ ኣርባዕተ ሸነኻት ንዝመፅኡ ኣጋይሽኪ ኣንጊድኪ ናይ ልቢ ፍስሓ ትፈጥርሎም። ኣቤት ብሌን ዓይነይ! ኣንጊዲኪ ዘይሙነወኪ፣ ኣርፊድኪ ትውዕልሉ፤ ውዒልኪ ትሓድሩሉ፤ ሓዲርኪ ትቕንይሉ፤ቀኒኺ ትውርሕሉ፤ ከሪሚኪ ትሓግይሉ፤ ሓጊኺ ትኸርምሉ...

ፅብቕተይ እንዶ! እቲ ደንበኽስ ሙሉእ ዘይጉዱል:: ንዝጠመየ ተዐንግልዮ፣ ንዝፀምአ ተርውይዮ፣ ንዝዓረቐ ትኸንድዮ፣ ንዝሓሰሞ ራህዋ ትልግስዮ፣...! ናትኪ ሰናይ ምግባር በየናይ ቃል ምግላፅ ይከኣል... በቃ እንድዒ.... ችላ...ወዲያ!

ታይ'ሞ መሊኡ ዘይህብ መዲናይ:: ከብዲ ኣደ ጉራጉራ እኳ ዘበሃል::

ፎቶ ስምኦን ኣባይ

ኣቲ ሳንዳይ! ብሰላም፣ብፍቕሪ፣ብእንግዶት... ምጉሳዕኺ ሰናይ:: እቲ ብመስተ ዝጎስዐት መዲና ምዃንኪ እዩ ኣዝዩ ዘተሓሳስብ :: ብመስተ ዝጎስዐት መዲና ምዃንኪ ከም ፈታዊኺ፣ ከም ሕግብግብ ዝብለልኪ፣ ከም ናትይ- ከም ኩርዓት ሓበነይ ዝኾንኪ ብመስተ ምጉሳዕኪ ኣዝዩ የሰክፈኒ፤ የሕዝነኒ ከኣ:: ኣቲ መዲናይ ናብ የማን በልካ ናብ ፀጋም ናብ ቅድሚት በልካ ናብ ድሕሪት... ካን ኢልኪ ኣኺልኪ እንዳ መስተ ጥራሕ! ጋዶ እዩ! ቀበሌ

ከም ቀበሌ እንዳ መስተ... ብመስተ ዝጎስዐ ቀበሌ... መዲና ከም መዲና እንዳ መስተ... ብመስተ ዘጎስዐ መዲና... ዋላ ዋላ ኣይተበራሃንን ምቅርተይ! ከም ዙይ ኢልካስ ናብራ ኣይኮነን፤ መዲናይ ሓቕፍክዮ ነገር ወላድ ኮይኒኪ እምበር::

ኣቲ ውቕብተይ! ጉድ እኮ እዩ ናይ ሎሚስ፤ ዘይስማዕ የለን:: ትካላት ትምህርትን እንዳ መሸታን ጎረባብቲ ዝኾኑልኪ መዲና! ጎረቤት ትካላት ትምህርቲ እንዳ መሸታ፤ጎረቤት እንዳ መሸታ 'ውን ትካላት

ትምህርቲ:: ዋ! እንታይ ጎረቤት ጥራሕ ድኣ ነፀላ መንደቕ እምበር:: እንታይ እዩ ዝኸወን

ዘሎ?! ከመይ ከመይ እዩ ነገሩ? ኣንታ ያዕ ዝብል ዶ የልቦን?

ስምዒ እንዶ መዲናይ! ጎደናታትኪ ብማእከላይ ካብ ዓሰርተ ሜትሮ ብዘይበለፀ ርሕቐት (ከም ዘይጋንንኩ ተስፋ እገብር)

ብምብራቕ፣ ብምዕራብ፣ ብሰሜን ኮነ ብደቡብ ብማእኸላይ ወይ 'ውን ብንኡሽተይ ሆረየ ዝተዓጀቡ እዮም:: እዙይ እኮ ኣዝዩ እዝግዮ! እዩ ዘብል መዲናይ:: እዞም ጎደናታት ብታክሲ፣ ብባጃጅ ብገለ ተሽከርካሪ እንትትጓዓዝ ሕቖኻ ወይ 'ውን ታለቕካ ስብር ኢኻ ክትብል ትብል:: ዋላኳ እናሽዑ ናይ ፅገና ፈተነታት እንተተገበረሎም ጎደናታትኪ ' ሽሮ ፈሰስ' ኮይኖም በረከት ዘይብሎም፤ ኣልቦ ተፋሰስ ምስቲ ምዃኖም፣ ዕሊ ተሳኢንሎም። ሎማዓንቲ ተዓርዮም ፅባሕ ፋሕ ብትን ኮይኑ ኣመሎም:: ኣቲ ንግስተይ! ከምዙይ ኢልካ ዶ ይንበር?! ንስኺ ክኢልክዮ ነገር ወላድ ማህፀን ኮይንኪ እምበር::

ወይለይ ወይለይ! ሓደ ዓብዪ ዉራይ ዘንጊዐ:: ክዝንጋዕ ዘይግበኦ ውራይ:: 'ነገረ ማይኪ 'ባ ኣበየናይ ብርኪ በፅሐ? ገለ ቅልጡፍ ፍታሕ 'ባ ኣምፅኢ፤ባህግና ምልኢ::

እሞሲ መዲናይ! እናፈተኹኽስ ይፀልኣኪ፣እናነኣድኩኽስ ይሓፍረልኪ፣እናተሓጎስኩልክስ እሓዝነልኪ...ዋ! ናይ ሕማመይ! ንዒ 'ባ!... ቀፃሊ ክፋል ኣብ ቀፃሊ::

ጋዜጠኛው

======

ጋዜጠኛው አባ ጆሴ ፤
ዥው ሽዌ - ብር ክንፌ
ከዳባባዩ እሰከ ጎዳ
ከአውላላ እስካንጋዳ
ከቁር ሐረሩ - ከለም ጠፉ
ከሾለቆው ከአፋፉ
ከዳፍ ጠረፍ - ከች ከተፍ !

ጋዜጠኛው አባ ዱናን፤
በእሺ እግሮች እምትዛክር
በእሺ ዓይኖች እምትማትር
ማን እንዳንት - የትም ዳራሽ
ምዕራፍ ገሳሽ - ኬላ ዳምሽ
ከነገር ነገር - ነገር ጨራሽ
ከውጥን ውጥን - ግቡን አሳሽ፤

ማን እንዳንተ?
ስንቱን በዐይኑ የሸለተ
በትዕዝብቱ የሞገተ
ማን እንዳንተ? . . .

ገና ቀርበህ ሳትጨብጠው
ለዐመል ያህል በቃኘከው
በሩቅ ድምፅህ 'ሚበረየው
ሊቅ ፆዞት እሚርዳው፤
ግንባርህን እሚፈራ
የቢክራሲ - የቢግራሲ
አባ አድኅሪ - አባ ሴራ
ምን ያህል ነው
በብዕርህ የከተብከው ? . . .

ጋዜጠኛው አባ ጆሴ፣
መንቆር ብእርህ ስል ነው ካራ
'ሚነዳርፍ የአሻጥር የዕድፍ ገራ
እሚፈታ የአዳኅሪን መንጋ ነራ፤

እስክትወጣ እውነት ብፅዓት
አንዲት ቅንጣት - እውነት ብስራት
ቁሻሻውን ጥራጊውን
በታትነህው እንዳ ዛፃ
ስንቱን እንከን
ትነቅሳለህ
ስንቱን ስሀ።

ጋዜጠኛው አባ መቻል፤
በር ቢዘጉ አይመልሱህ
አትቀየም ፊት ቢነሱህ
በመርፌ ዐይን - ስተት ውልብ
በስቁረቷ - እልም ስልብ
ፆቺን ጡልብ - ያቺን ቅንጥብ
ከዚች አፈፍ - ከዚያች ገፈፍ።

መሰሪ እጁን ሲቃጣብህ
አሉባልታ ሲዘርፍብህ
እምትዳኘው በትዕግስትህ
በኮክቴል ላይ ሲጮህብህ
ባንዱ ጉንጭህ ዐረቂዋን - ሳብ
ምጥጥ
በሌላኛው ቁም ነገሯን - ዋጥ
ስልቅጥ።
ዐይኖችህ የጊዜ ዐይኖች
ዝንትዓለም ክፍት ግዞፍ በሮች
ጆሮዎችህ እንዳ አንቴና፣
የከበሮ ስስ ብራና፣
ጋዜጠኛው ፤ . . .

በዳበበ ሰዩፉ (1974 ዓ.ም)
ማስታወሻነቱ፡
እውነትን ለሚፈለፍሉ ንቁ ጋዜጠኞች

Freweini Mebrahtu
ፍረወይኒ መብራህቱ